

APOSOL

A ëhnan o puk vëh, 'Aposol', ke e' o vapöök puk kiun pe Luk. E' to vavaato suk non a kiu pa ma papaeh aposol manih po puk vëh. A ma pah vahutët manih ne' ee koman to soe ke Luk ke' kiun, ivëhkëk, a ma meh ne' e' koman to nat e non. Suk ataeah, e' to nönö va'peh vah me voh e non pe Pöl kee pët te' e ne pa ma pah ö te'te'. Ivëh, ka manih po sapta 16, ea to ep e no pan e Luk to soe vamanih pan, 'Emöm to vos'. A ma pah te' to sosoe ne pan, 'E Pöl to te' voh non pa nohnoh manih Room, ke Luk kiun o puk vëh.'

A ma kokoman pe Luk to te' va ne manih. A Tuvuh Vasio to he' o kikis pe' manih po aposol me a napan va po vaman pan, e'e se vavatvus ne a soe va pe Sunön pea Ieesu'. Manih pa ëhnan e Ieesu', o aposol to nok a ma moeh tah vamamane' me a ma vëknöm ka napan va pa ma muhin peo rakah to vaman ee pe Ieesu'. A havun me ra poa aposol pe Ieesu' to taneo a vatvus a soe pe' manih Jerusalëm. Vasuksuk no a ma meh te' vamanih pe Filip to nö manuh pa muhin va Samëria', ko vavatvus e ne pa soe pe Ieesu' nën. E Pöl me a ma vamomhë pe' to nö ee pa ma muhin peo rakah pare vavatvus vavah e ne pa soe va pe Ieesu'.

O meoh kokoman va po puk vëh ivëh pan, vamomoaan voh no Jiu' varoe to vaman ne. Ko upöm te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to hikta vaman ne. Ivëhkëk, vasuksuk no te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to vaman e pe Ieesu'. Moaan voh o Jiu' me ro te' varih to hikta te' ne ro Jiu' to hikta pët te' va'peh voh ne. Ivëhkëk, manih po va'aus pa Tuvuh Vasio', ee to vatös vavih ee, pare te' e ne po pöh kum.

E Luk me to iu non pan, a kaman va Room se nat va non manih pan, a napan varih to vaman ne Ieesu' to hikta

vakihat me ne a kaman. Ivëhkëk, ee to vavate rakah e ne pa ma taate' pa kaman va Room. A nap susunön po Jiu' to vavate' voh kov e ne po aposol manih po vahutët. O te' susunön va Room to iu nat e ne pa ma hat taeah nee to sun suk po vahutët. Ivëhkëk, ee to hikta taum ta hat manih pee.

Manih po puk vëh no vahutët va pa kiu pa Tuvuh Vasio' to kiun non. A Tuvuh vëh to vakikis non a napan pe Ieesu', pare' he' non raoe a ma kokoman totoopin. Ivëh, ka se keh poka' o puk vëh, a kiu pa Tuvuh Vasio', e' to te' vih e non.

Ka ma kiun varih to tataki va ne manih pan.

A taneo me a pu po kum te' varih to vaman ne. 1:1-26; 2:1-47; 3:1-26; 4:1-37; 5:1-42

A napan va po vaman to kon kamis suk a kiu pee, ivëhkëk, ee to sun vakis e ne. 6:1-15; 7:1-60; 8:1-40; 9:1-31

A soe va pa ö ne Pita' to vavatvus vah non a soe. 9:3-43; 10:1-48; 11:1-30; 12:1-35

A vavih vamomoaan pe Pöl. 13:1-52; 14:1-28

O te' susun pa napan va po vaman to tönun va'peh manih Jerusalëm. 15:1-41

A vapöök vavih pe Pöl. 16:1-40; 17:1-34; 18:1-23

A vakön vavih pe Pöl. 18:24-28; 19:1-41; 20:1-38; 21:1-14

Ee to öt e Pöl me a nö pe' manuh Room. 21:15-40; 22:1-30; 23:1-35; 24:1-27; 25:1-27; 26:1-32; 27:1-44; 28:1-31

E Ieesu' To Soe Vaman Pa Vanö A Tuvuh Vasio'

¹ Eö' e Luk to kiun ka nös oah Tiopiras, eën a te' apuh.

Manih po puk va momoan nö' to kiun, eö' to kiun suk voh a ma tah kurus ne Ieesu' to nok voh, pare' vavaasis voh non a ma napan. ² Eö' to kiun suk rakah a pop pe Ieesu' pa taneo, ke' öök ma' po poen ne Sosoenën to me hah en pe' manuh pa vöön va kin. Momoan in a peah pe' e' to vavaasis a ma te' varih ne' to vate', pare' vëhnan raoe o aposol pe'. Pa va'aus pa Tuvuh Vasio' e' to soe ke raoe a

ma tah nee se nonok ne. ³ Vasuksuk in a kamis me a mët pe', e' to nok a ma tah peo to vataare non raoe pan, e' to te' to'to' e non. O aposol to epep voh ne e Ieesu' komön o 40 poen. Ke Ieesu' vaato me non raoe suk a Matop Vih pe Sosenën. ⁴ Po poen ne' to vaënëën me non raoe, e' to soe ke raoe pan, "Nat nem këh a vöön Jerusalëm, eöm se anoeh nem o he' vëh va pa Tuvuh Vasio' ne Tamön to soe vaman voh a ö ne' se he' a ma' neöm pa ö nö' to soe vavoh ka neöm. ⁵ E Jon Tövapupui to pupui voh a ma napan pa ruen, ka hikta ma poen peo to te' ne nöm se kon a pupui manih pa Tuvuh Vasio'."

E Ieesu' To Peah Pa Vöön Va Kin

⁶ Manih po poen pamëh o aposol to tönun pa Tope Öliv, pare hi poë pan, "Apuh, kuru eën se pö' ununun hah eom po vakum va Israël, ha?" Ee to hi, suk ee to koman ne pan, e Ieesu' to se kon hah këh a matop pa Kaman va Room ko he' a napan va Israël. ⁷ Ke Ieesu' soe ke raoe pan, "E' hikta te' non pan, eöm se nat nem po poen me a potan, e Tamön koman to vate' ma', pare' matop non. ⁸ Ivëhkëk, a Tuvuh Vasio' se nö ma' manih peöm ko vakikis a neöm pa vatvus a soe peö' manih Jerusalëm, me pa moeh Jiutia', me pa moeh Samëria', me po oeh avoes."

⁹ E Ieesu' to soe vahik a soe pamëh, kee ep e ne pe' to peah. Ka unöh koaan en pe', kee hikta ep hah i ne na poë. ¹⁰ E' to nö en kee kute' suk e ne na, ka varu' vakomanih a poa te' to sun va'peh me e ne pee, ee to ohop ne a ma ohop kakaare. ¹¹ Ka poa te' soe ke raoe pan, "Topa voe va Galili', suk ataeah, köm kute' nem na akis? E Ieesu' vëh ne Sosenën to me këh a neöm manuh pa vöön va kin, e' se hah va en ma' manih pa ö nöm to ep va nem eah to nö."

E Matias To Panih E Jiutas

¹² Ka ma aposol hah ee Jerusalëm to këh ee ma' pa Tope Öliv, a ö pamëh to hikta te' varo non. ¹³ Ee to vos

Jerusalēm, ko ho ee pa iuun nee to te' ne, e Pita', ke Jon, ke Jëmis, ke Ęndru', ke Filip, ke Tōmas, ke Batromio', ke Matiu, ke Jëmis e sunai' Apias, ke Saëmon a te' va po vakum nee to poka' ne Selöt, me e Jiutas e sunai' Jëmis. ¹⁴ Tamoaan a ma te' poë varih to te' vatōnun ne, pare hinhin ne sih. A ma kōövo to te' va'peh me ne raoe, e Maria' sinan e Ieesu', me a ma kea pe Ieesu'.

¹⁵ A ma si' poen to oah ee, ko te' varih to vaman ne a soe pe Ieesu' to öt o iho', a napan to onöt va ne manih po 120 te'. Ke Pita' sun, pare' he' a soe. ¹⁶ E Pita' to soe pan, “Kën kea, a soe to te' non po Puk Vapenpen to tavus vaman en, moaan voh no a Tuvuh Vasio' to soe voh manih pa rivon e Devit. E Devit to soe suk voh e Jiutas pan, e' a te' vëh to vovoh non pa napan marën a öt e Ieesu'. ¹⁷ E Jiutas a te' vavoh po vakum pea, e' to kon voh a kiu marën a va'aus a ma meh te' to te' ne a punis.”

¹⁸ A moni' ne Jiutas to kon suk a hat ne' to nok voh no te' ësës he' to öt, ko voen a ö oeh. E Jiutas to oot ko vu' en po oeh nee to voen ka ma kakomaneah tësvek ee ko tavus kurus ee ma'. ¹⁹ A ma napan kurus to te' ne Jerusalēm to tēnan a tah va'ih, ka manih po to pee, ee to vëhnan a ö oeh pamëh “Akëltama'”, to soe va non manih pan, “Oeh va po Era'.”

²⁰ Ke Pita' soe vamanih pan, “A soe vëh nee to kiun voh po Puk Vaëhëh e' to te' va non manih pan,

'A iuun pe' se te' upin e non,
ahikta te' se te' non manih pe'.

Sng 69:25

O meoh vaëhëh to soe non pan,

'A meh te' se kon a kiu pe'.

Sng 109:8

²¹ Ivëh, pa vapuh a soe, ea se vate' ta pah te' manih komön o vakum pea to te' va'peh me a rora taneo no ma' po poen ne Ieesu' to nönö vah me voh a rora. ²² A te' to te' va'peh me voh a rora po poen ne Jon to pupui voh non

e Ieesu', ke' nö no ma', ko antoen po poen ne Sosoenën to me peah hah e Ieesu'. A te' pamëh to ep voh non a ma tah me a sun hah pe Ieesu', e' se vavaasis me a soe tavus a ma tah poë varih.”

²³ Ee to vate' ee pa poa te', e Jeosëp Basabas, pare' te' non o meoh ëhnan, e Jastus. Ka meh te', e Matias. ²⁴ Pare hin va ee manih pan, “Apuh, eën to nat nom o kokoman po te' kurus. ²⁵ Eën se vataare a möm a pæh va pa poa te' varih nën to vate' pa kon a kiu aposol, ke' panih non e Jiutas to mët ko nö en pa vöön pa nap hat.” ²⁶ Kee soe vaonöt po' ee pe Matias se vakorot en po havun me a pæh aposol.

2

A Tuvuh Vasio' To Kunah Ma'

¹ O Pëntëkös, e' o poen apuh po Jiu' ka ma te' varih to vaman ne tönun ee pa pah koman iuun. ² Ka varu' rakah vakomanih, ee to pënton a muhin to noe'tan en ma' vamanih pa tuvuh apuh to tane' ma' kin, a noe'tan pamëh to ho ma' koman iuun nee to te' ne. ³ Kee ep a pah tah to matan va non manih po tékrea va po sura', to te' nö non pa ma pasuire kurus. ⁴ Ee kurus to puh rakah ne pa Tuvuh Vasio', pare taneo ee pa vaato pa ma meh upöm to, suk a Tuvuh Vasio' to va'aus raoe pa vaato.

⁵ E' to te' non o Jiu' to te' ne manih Jerusalëm to tane' ma' pa ma ö kurus va po oeh to vasunön vatëh ne e Sosoenën. ⁶ Manih po poen no a taheak pamëh to nö ma', a nap peo rakah to tönun ma'. Ee to toksean rakah ee pa ö nee to tēnan a ö no a ma te' varih to vaman ne to vavaato e ne pa ma to koman pee. ⁷ Ee to töhkak, pare pah kokoman vörep e ne, pare soe pan, “A ma te' varih to vavaato ne, ee a ma te' va Galili'. ⁸ Vahvanih kea kurus varih pënton e no pee to vaato ne pa ma to koman pea? ⁹ Ea a ma te' va Patia',

me Midia', me Ilam, me to tane' ma' Mësopotemia', me manih Jiutia', me Kapadosia', me manih Pontus, me Esia'.
¹⁰ Manih Frigia', me Pamfilia', me manih Isip, me manih pa ö va Libia' to vatët non Saërinini', me a ma te' va Room to nö ma' ko te' ne manih. ¹¹ Ea a ma to Jiu', me o upöm te' to kon a taate' po Jiu'. A ma meh va pea to tane' ma' Krit, me Arebia', ea kurus to tēnan e no pee to vavaato ne pa ma to koman pea pa ma tah apuh ne Sosoenën to nok voh.”
¹² Ee kurus to toksean, pare pah kokoman vörep e ne, pare vaiihi koman hah e ne, “A tah va'ih, e' te' vah va non nih?”
¹³ Ivëhkëk, a ma upöm to vavovoeak ne, pare soe pan, “A ma te' varih to kaak o voaën voon, pare sipak.”

E Pita' To He' A Soe

¹⁴ Ivëh, ke Pita' me a havun me a pah aposol sun, pare' vaato me a napan varih to te' ne, ko soe pan, “Eöm o Jiu', me a ma napan kurus to nö ma' ko te' nem manih Jerusalēm, pēnton öm, kö' soe ka neöm a ö no a tah va'ih to te' va non, köm se nat. ¹⁵ Eöm to koman nem pan, a ma te' varih to kaak, ko vaato ne, ivëhkëk ahik, e' to naën kirök non pa pöstakah. ¹⁶ E Joel, a te' vanënën soe to sosoe suk voh non a ma tah varih pan,

¹⁷ “E Sosoenën to soe pan,
 ‘A ma tah varih se tanok po poen to vatët non pa ö no oeh se hik.

Eö' se vanö nös a Tuvuh peö' manih po te' kurus.
 A ma koa' oete' me o te' o mon, se vavatvus ne a soe vamanih po te' vanënën soe,
 eö' se vataare a ma te' seseka' peöm pa taate' tata,
 ka ma te' mamanot se tatarep a ma tatarep.

¹⁸ A, manih po poen pamëh,
 eö' se vanö nös a Tuvuh Vasio' peö', manih pa nap oete' kikiu akuk, me o köövo kikiu akuk.
 Kee se vatvus a soe vamanih po te' vanënën soe.

¹⁹ Eö' se nok a tah vatoksean manih pa akis,

me manih vakunah po oeh.

O era' me o sura' me o öh vëh o apuh se tavus.

²⁰ A potan se popoen,

ka sivö se erera' vamanih po era'.

Po vasuksuk ne Sunön se tavus ma'.

O poen pamëh e Sunön se kiiki a ma moeh tah.

²¹ Ka napan kurus rakah to hinhin ne a ö ne Sosoenën se kon hah raoe,

a, e Sosoenën se kon hah raoe, kee te' ne a ma napan pe'.' ”

Jol 2:28-32

²² Pënton öm a soe va'ih ma napan va Israël, e Ieesu' va Nasarët a te' ne Sosoenën to vate' voh. Eöm to nat e nem pa ma kiu apuh me a ma vu tah vatoksean ne Sosoenën to nok topnineöm pa koren a te' pamëh. A ma tah poë varih to vataare e non pe Ieesu' to te' to'to' e non. ²³ Moaan voh ne Sosoenën to koman voh e non pa vaho' e Ieesu' manih pa koreneöm, köm he' eah pa koren a nap hat, pan ee se ip vamët ko vahan poë pa kuruse. ²⁴ Ivëhkëk, e Sosoenën to vato' tane' hah poan po vapeepe, marën a vahik këh poan pa ma Kamis va pa mët, suk a mët to hikta onöt non a ötöön a te' pamëh. ²⁵ E Devit to vahutët suk voh non pan, 'Eö' to ep tamoan e no' pe Sunön to te' non pa havineo', e' to te' non po papmatö peö'.

Ivëh, ka hikta tah to onöt non pa mirö' a neo'.

²⁶ Ivëh, ka komaneo' vih rakah, kö' soe a soe vaeö.

Eö' to te' no' pa taate' anoeh.

²⁷ Eën to hikta se koe nom apeneo', ke' te' non manih pa ö te'te' pa nap mët.

Eën hikta se koe nom a te' vivihan pën, ke' koa manih po vapeepe.

²⁸ Eën to vataare eom peö' pa hanan to nö non po to'to' tamoan.

Eën se te' va'peh me a no neo', kö' se te' vaeö rakah no'.' ”

Sng 16:8-11

²⁹ Kën kea, eö' to iu soe tavus rakah ka no neöm pe sipuura e Devit. E' to mët voh en, kee pe ee pe', ko vapeepe pe' to te' e non manih topniira kuru vëh. ³⁰ E Devit voh a te' vanënën soe,

ke' nat voh e non pe Sosenën to he' voh a soe kikis manih pe Devit, pare' soe pan,

'Amot eö' se vate' a pah koa' pën, ke' tavus a te' sunön vamanih pën.'

2 Sml 7:13, Sng 132:11

³¹ E Devit to ep voh en pa tah ne Sosenën se nok, pare' soe voh a ö ne Kristo se sun tane' hah po vapeepe. E Devit to vatvus a soe pe Sosenën, pare' soe pan,

'Eö' hikta se koe no' eah, ke' te' non manih pa ö te'te' pa nap mët.

Ka sionineah hikta se koa non.'

³² E Sosenën to vato' hah e Ieesu' po vapeepe, kemöm kurus varih to ep voh e nem pe'. ³³ E Sosenën to vasunön eah, pare' vaho' poan pa papmatö pe'. Ke' kon tane' manih pe' a Tuvuh Vasio' vamanih pa ö ne' to soe vaman vavoh. A ma vaato varih nöm to ep me pënton nem kuru, e' a Tuvuh Vasio' to he' tavus manih pemöm. ³⁴ E Devit to hikta nö voh manuh pa vöön va kin, ivëhkëk, e' to soe pan,

'E Sunön to soe ke Sunön peö' vamanih pan,

"Eën se iho' pa papmatö peö'.

³⁵ Ka amot eö' se vaho' a ma te' varih to hat ka nom oah, kee te' rakah ne ma' paan eën."

Sng 110:1

³⁶ Ka ma napan va Israël se nat ne, e' e Ieesu' vëh, neöm to ni eah pa kuruse, ne Sosenën to vate' poan e Sunön, e Kristo."

A Nap Peo Rakah To Panih O Kokoman, Kee Pupui Raoe

³⁷ A soe no a napan to tēnan to ruk rakah en po kokoman pee, kee soe ke Pita' me a ma meh aposol pan, "Emöm se nok po' ataeah, kën kea?" ³⁸ Ke Pita' soe ke raoe, "Eöm papaeh te' se panih o kokoman me a taate' peöm, kemöm

pupui a neöm pa ëhnan e Ieesu' Kristo, ke Sosoenën se ihan anoe a ma hat peöm, köm kon o he' pe', ivëh a Tuvuh Vasio'. ³⁹ Moaan voh ne Sosoenën to soe vaman voh ken peöm me a ma koa' peöm, pa ö ne' se he' a neöm a Tuvuh Vasio'. Manih me pa ma napan to te' varo ne ma', e Sosoenën to vaoe non raoe kee pënton ko vatet.

⁴⁰ E Pita' to kömköm a napan, ko hi vakis raoe pan, “Va'aus koman hah ëm pa ma Kamis apuh varih se tavus manih pa ma nap hat vatösoe.” ⁴¹ A napan peo rakah to pënton a soe pe Pita', pare vaman, kee pupui ee pee po poen pamëh. Ee to antoen ne a 3,000 te' to hop po vakum te' to vaman ne.

A Pop Vih Pa Ma Te' To Vaman Ne

⁴² Pa ma poen kurus o te' to vaman ne to te' va'peh me ne a ma aposol pa ëën, me a vavaasis a ma tah, me a hin va'peh. ⁴³ A napan to ep a ma tah vatoksean no aposol to nonok ne, pare toksean rakah ee. ⁴⁴ A ma napan varih to vaman ne Ieesu', to te' vatönun tamoan e ne. Ee to vaneah kurus e ne pa ma tah. ⁴⁵ Ee to vavoen hah a ma tah pee manih po meoh upöm te', kee voen, ka moni' nee to kon, a moni' pamëh nee se he' a ma te' varih to kökööt ne ta ma tah. ⁴⁶ Pa ma poen kurus nee to vatönun ne manih pa Iuun Hinhin Apuh. Ee to ënëën ne pa ma iuun po upöm pee, pare vapöh kokoman ne, ko te' vaeö rakah e ne. ⁴⁷ Ee to kë tamoan rakah e ne pa ëhnan e Sosoenën, ka napan vih rakah ke ne pee. Pa ma poen kurus ne Sosoenën to vavapeo avoe' e non ma' po vakum te' to vaman ne.

3

A Pah Te' Hat Mon To Vih Hah

¹ O pöh poen ne Pita' pen Jon to nö hahah kov ee pa Iuun Hinhin Apuh pa hin pa matanpoen pa 3 kirök. ² Manuh po matan o Hopa' Ep Vamanin a ö nee to poka' va ne o

hopa' pamëh, a pah te' hat mon to te' non. E sinaneah to vahuh koman vavoh en pe' nën. Pa ma poen kurus nee to te'te' ariuk ne poë nën, ke' hinhin moni' non a napan varih to oho ne pa Iuun Hinhin Apuh. ³ A te' pamëh to ep e Pita' pen e Jon to oho ne ko hin vakis raoe pan, ee se he' poë ta moni'. ⁴ Ee to kute' rakah ne pe', ke Pita' soe pan, “Kute' ma' möm ah.” ⁵ Ke' kute' en na manuh pee, ko anoeh non a öt a tah nee se he' poë. ⁶ Ke Pita' soe ke poan pan, “Eö' a hikta moni' rakah, ivëhkëk, eö' se he' oah a tah nö' to te' me no' pa ëhnan e Ieesu' va Nasarët, eö' to ta' oah, sun ah, ko nö.” ⁷ Ke Pita' öt pa papmatö pe', pare' kës vasun en pe'. Ka varu' rakahvakomanih a ma mon me a ma ëko' moneah, to vih, ko eh hah ee. ⁸ Ke' ta'kë ko sun en, ko taneo en pa nö vavah. Ko ho va'peh me en pee manuh pa Iuun Hinhin Apuh to vasusurap nö non, pare' kë rakah non a ëhnan e Sosoenën. ⁹ A napan kurus to ep in poë to nönö vah non, pare' kë rakah nö non a ëhnan Sosoenën, ¹⁰ a napan to inan poë, pare' nat e ne e' a te' voh vëh to hinhin moni' voh non sih, manih po sinten o Matan Hopa' Ep Vamanin in a Iuun Hinhin Apuh. Ee to töhkak ko toksean rakah e ne pa tah to vavih poan.

E Pita' To He' A Soe Koman Iuun Hinhin Apuh

¹¹ E voe to vaket nö non pe Pita' pen Jon, ka napan kurus toksean rakah ee, ko vaveo ee manuh pa Paranta' pe Solomon, e' o ëhnan in a ö pamëh. ¹² E Pita' to ep a napan, pare' soe ke raoe pan, “Ma napan va Israël, suk ataeah, köm toksean paröm kute' nemöm. Eöm koman nem pan, e' o kikis me a taate' vivihan koman pemöm iva'ih ka te' vëh nö vavih hah, ha? ¹³ E Sosoenën pe Abraham, pe Aësak, me e Jekop, e Sosoenën pa kën sipuura. E' to kë voh a te' kikiu pe' e Ieesu', e' a te' vëh nöm to rës ko he' voh eah manih pa koren e Paëlat, ke Paëlat iu vahah e non pe' pa vih, ivëhkëk e' to vatet en po iu peöm pa ip vamët e

Ieesu'. ¹⁴ E' a te' vivihan, pare' vih vörep nöm to he' tonun voh eah. Eöm to hin voh e Paëlat a ö ne' se vanö ka neöm a te' ipip te' ke' he' en peöm. ¹⁵ Ivëh, köm ip voh em pe', a te' to he' non o to'to', ivëhkëk, e Sosoenën to vato' hah poan këh a nap mët, kemöm ep voh em pa tah va'ih. ¹⁶ E' o kakis va pa ëhnan e Ieesu' ivëh, nemöm po' to vaman nem ivëh, to vavih hah a te' hat mon vëh. A tah vëh nöm to ep, a, ko nat nem to tanok suk o vaman pemöm po' pa ëhnan e Ieesu'.

¹⁷ Varu' vamanih kën kea, eö' to nat e no' eöm kurus, me a ma te' susun, me o te' ësës he' peöm to hikta nat voh ne pataeah nöm to nok voh manih pe Ieesu'. ¹⁸ Moaan rakah voh ne Sosoenën to he' voh a soe manih po te' vanënën soe pan, e Kristo se te' o kamis apuh, e' iva'ih to tavus vaman en.

¹⁹ Ivëh, köm se panih a ma taate' me kokoman hat peöm, ko tarih hah manih pe Sosoenën, suk a ö ne' se ihan anoe a ma hat peöm. ²⁰ Eöm se keh nok va nën, o kakis voon se nö ma' manih peöm to tane' ma' pe Sosoenën, pare' vanö ma' e Ieesu', e' e Kristo, moaan voh ne' to vate' ka neöm. ²¹ E' se te' non manih pa vöön va kin, to anoeh non o poen ne Sosoenën se vate' vavoon hah a ma moeh tah kurus, vamanih pa ö ne' to soe vavoh manih po te' vivihan vanënën soe pe'. ²² E Mosës to soe voh pan,

'E Sunön Sosoenën peöm,
           se vanö ma' a te' vanënën soe manih peöm,
 vamanih pa ö ne' to vanö vavoh ka ma' neo'.
 E' a te' poaneöm.

Eöm se tēnan nem a ma soe kurus ne' se soe ka neöm.

²³ A te' to hikta tēnan non a soe pa te' vanënën soe pamëh, e' se tavus këh en po vakum te' pe Sosoenën, ko tamirö' en.' *Lo 18:15; 19*

²⁴ A ma te' vanënën soe vamoaan va'peh me e Samuël, me o te' varih to suk ma' poë, ee kuras to te' me ne a soe vëh to te' non kuru.

²⁵ A soe man vëh ne Sosoenën to he' koe voh manih po te' vanënën soe. Eöm a ma te' se kon a ma soe ne Sosoenën to soe vaman voh, a ö ne' se he' a ra komön o vatompoan ne Sosoenën to nok me voh a ma sipuura. E' to soe ke voh e sipuura Abraham pan,
'Manih pe koa' pën,

    eö' se tapui a ma napan kuras varih po oeh.' *Jen*
    22:18, 26:4

²⁶ E Sosoenën to vate' a te' kikiu pe' e Ieesu', pare' vanö vovoh ma' poan manih pea a napan va Israël, pa va'aus a ra pa koe a ma taate' hat."

4

E Pita' Pen E Jon To Sun Pa Matëero Vakum Te' Susunön Po Jiu'

¹ E Pita' pen e Jon to vavaato me ne pa napan, ko te' ësës he', me o te' susun va pa Iuun Hinhin Apuh, me o Sëdiusi to nö ee ma'. ² Ee to heve ne e Pita' pen Jon, suk ee pon to vavaasis ne a ma napan pan e Ieesu' to sun tane' hah po vapeepe to vainan e non pa nap mët se sun hah ee. ³ Ivëh, kee öt raeo pon, pare vaho' ee pee pa nohnoh, suk a muhin to poen en kee anoeh ne o meoh poen. ⁴ Ivëhkëk, a napan peo varih to pënton a soe va pe Ieesu' ko vaman, ee to antoen va ne manih pa 5,000 te'.

⁵ Pa pöstakah po meoh poen a ma te' sunön ësës he', me a ma te' sunön po Jiu', me a ma te' nat in o Vavaasis pe Mosës* to vatönun manih Jerusalëm. ⁶ Ee to vatönun

---

* 4:5: [... o Vavaasis pe Mosës,] E Sosoenën to he' koe a ma Vavaasis varih pe Mosës manih pa napan va Israël. Ep na pa tonun o Puk to te' non a Kölösöri' pa maaka vavih a tah no o Vavaasis pe Mosës to soe non.

me e Anas a Te' Susun po Te' Ěsēs He', Kaēfas, me Jon, me Alēksanta', me a ma meh te' va po vute' pe Te' Susun po Te' Ěsēs He'. ⁷ Ee to vasun e Pita' pen Jon pa matēēre, ko hi raoe pan, “Eöm pom kon o kikis me a ēhnan eteh nöm to poka', paröm nok a tah vēh?”

⁸ E Pita' no a Tuvuh Vasio' to puh non pe', to piun, pare' soe pan, “Eöm a ma te' sunön va Israēl, me a ma te' sunön, ⁹ eöm pö' to iu hi a nemöm pa vih vēh to tanok pa te' hat mon pa ö ne' to vih hah a va. ¹⁰ Eöm kurus se nat e nem, me a ma napan va Israēl, ee se nat e ne. A te' vēh to vih hah po kikis pa ēhnan e Ieesu' va Nasarēt, a te' nöm to ni voh eah pa kuruse. Ivēhkēk, e Sosoenēn to vato' hah poan. ¹¹ E Ieesu' a te' no a soe vivihan to sosoe suk non poan pan,

‘O toon vēh no a nap ekeok to vi tavus,

to tavus en o toon vamomoaan in a iuun.’ *Sng 118:22*

¹² A hikta meh te' to onöt non a kon hah kēh a ra a ma hat pea, a ēhnan e Ieesu' varoe kuru a paeh ne Sosoenēn to he' voh a ra.”

¹³ A ma te' poē varih to tēnan a ö ne Pita' pen Jon to hikta naöp ne a vaato, ko pah toksean rakah ee. Suk ee pon to hikta siku voh. Ivēhkēk, ee to nat e ne pee pon a poa vamomhē voh pe Ieesu'. ¹⁴ Ivēhkēk, ee to ep e ne pa te' vēh to vih hah to sun me e non pe Pita' pen Jon, ka hikta tah nee se soe.

¹⁵ Ivēh, kee soe ke pee pa tavus kēh a iuun ko nö. Ee koman to vavasoe e ne pan, ¹⁶ “Ea se nok ataeah manih pa poa te' varih? Ea to nat e no, a napan kurus varih to te' ne manih Jerusalēm to ep voh e ne pa tah vatoksean nee to nok voh, ka hikta se koaan no. ¹⁷ Ivēhkēk, o meoh upöm te' tome' vaman, pare hop ma' po vakum pee, ea se soepip in a poa te' varih, kee nat ne vatēnan hah a napan pa ēhnan a te' vēh e Ieesu'.” ¹⁸ Ivēh, kee vaoe hah ee pe

Pita' pen Jon, pare kömköm vakis raoe, pan ee se nat ne vatvus hah ta meh soe me a vavaasis pa ëhnan e Ieesu'.

¹⁹ Ivëhkëk, e Pita' pen Jon to piun a soe pee pan, “Eöm koman se kiiki ataeah to te' totoopin non pa matan e Sosoenën, emöm se vatet a neöm, ke', emöm se vatet e Sosoenën. ²⁰ Emöm hikta se vahik vaato këh nem ataeah nemöm to ep me tēnan voh.”

²¹ O te' varih to pēnton vu ne pee pon, to kömköm vakis raoe, pare vanö ee pee. Ee to hikta ep in tah hat nee se vate' suk raoe. A napan to kë rakah ne a ëhnan e Sosoenën pa ö ne' to vavih hah a te' hat mon. ²² A te' vëh to vih hah, a ma kirismas pe' to oah ne o 40.

O Te' Va Po Vaman To Hinhin Ne O Kikis Va Pa Vatvus A Soe

²³ O Vakum Te' Susunön po Jiu' to vahah ee pee, kee nö hah ee manuh po vakum pee, ko soe ke po vakum pataeah no te' sunön ësës he', me o Vakum Te' Susunön po Jiu' to soe ma'. ²⁴ Ee kurus to pēnton, pare vapöh kokoman pa hin e Sosoenën pan, “Sunön, eën to nok voh o oeh, ka akis, me a tahi', me a ma moeh tah to te' hop ne manih pee. ²⁵ Moaan voh e Sosoenën to soe koe voh pa Tuvuh Vasio' manih pa rivon e sipunmöm Devit pan, 'Suk ataeah, ko te' hikta te' ne o Jiu' heve ne?

Suk ataeah, ko Jiu' kokoman pinpiun ne?

²⁶ O te' susunön to hikta te' ne pan ee ro Jiu' manih po oeh to vamatop ne a vapus,

ka ma te' susunön poë varih vatönun, marën a vöknah e Sunön, me a vöknah e Kristo pe'.' *Sng 2:1-2*

²⁷ O man rakah, e Ponsius Paëlat pen e Hëërot me a ma te' va Israël to vatönun manih Jerusalēm marën a vöknah e Kristo, a te' kikiu vivihan pën nēn to vate' voh. ²⁸ Ee to vatönun voh, ko nok suk rakah ee po kokoman pën.

²⁹ Sunön, va'aus a möm a ma te' kikiu pën, kemöm se te' eh nem pa vatvus a soe pamöm nat nem te' naöp i nem a

ma soepip pee. ³⁰ Vataare o kikis pën manih po te' varih to hara' ne a moeh, kee se vih hah, parën nok a ma vu tah vatoksean manih pa ëhnan e Ieesu' a te' kikiu vivihan pën.”

³¹ Ee to hin vahik ee, ka iuun vëh nee to te' ne takö en. A Tuvuh Vasio' to puh rakah non manih pee, kee taneo ee pa vatvus a soe pe Sosenën, ko ahikta nanaöp ne.

O Te' Va Po Vaman To Vapöh Kokoman

³² O te' va po vaman to vapöh kokoman e ne, pare hikta öt vakëkëh ne a ma tah, a ma tah to vaneah e non pee kurus. Kee he'he' ne a ma te' varih to kökööt ne ta ma tah.

³³ O kikis vëh no aposol pe Ieesu' to te' me ne, to vasoë rakah e non pee pa soe tavus a ö ne Ieesu' to sun tane' hah en po vapeepe. ³⁴ A hikta paeh komön o vakum pee to kökööt non ta pah tah. O te' varih to te' me ne o oeh, ka iuun, se vavoen a iuun, ke' o oeh, ka moni' nee to kon nën, to hop en po vakum. ³⁵ O aposol to kiiki ne a moni' pa ma te' varih to kökööt ne ta ma tah.

³⁶ Ke' te' non a pah te' va po vute' nee to poka' ne Livaë, pa ö muhin sone' nee to poka' ne Saëprus, a ëhnaneah e Jeosëp. Ee to poka' ne eah e Banabas, o ëhnan vëh e Banabas to soe va non manih pan, “A te' he'he' soe va pa vaeh o vaman.” ³⁷ E' to vavoen a ö oeh pe' manih pa meh te', ka moni' ne' to kon, e' to te' ma' pare' he' en po aposol.

5

E Ananaës Me E Sapaëra'

¹ A meh te' to te' non, a ëhnaneah e Ananaës, ke köövo pe' a ëhnaneah e Sapaëra'. E Ananaës to vavoen a ma pah tah ne' to vaneah non. ² Ivëhkëk, ee pon to vaonöt ee pa öt kök hah a meh moni', ke Ananaës nö ko he' en po aposol pa moni' to keok, pare' soe pan, “E' va'ih a moni' avoes va pa ma tah nö' to vavoen.” ³ Ke Pita' soe ke Ananaës pan,

“Ananaës, vahvanih kën vaonöt ke susun po ora' hat, ke' matop e non po kokoman pën. Kën piuk in a Tuvuh Vasio' pa moni' nën to kon pa tah nën to vavoen. ⁴ Eën to vaneah nom a tah pën, parën vavoen eom pe', ka moni' nën to kon eën to vaneah nom. Manih po kokoman pën eën nok vamanih suk ataeah? Eën to hikta piuk in a te', ahik, eën to piuk eom pe Sosenen.” ⁵ E Ananaës to pënton a soe vëh, ko vu' en po oeh a mët. Ka ma napan varih to ep ne, me a ma te' varih to pënton ma' pah naöp ee. ⁶ Ka ma te' seka' ho ma', pare kupkup ee pa sionineah, pare te' ee pa pe.

⁷ A kukön aoa' to oah ee, ke köövo ho ma' to hikta nat non pa tah to tavus vu. ⁸ Ke Pita' soe ke köövo pan, “Soe ka neo' ah, a moni' kës vëh e' a moni' avoes nöm to vavoen a tah peöm, paröm kon?” Ke köövo piun, pare' soe pan, “A, e' a moni' avoes.” ⁹ Ke Pita' soe ke köövo pan, “Suk ataeah, köm vaho' a Tuvuh Vasio' pe Sunön pa punö'? A ma te' varih to pe ko ma' e voe pën, to sun e ne po matön hopa', ee me se vate' tavus ee pën.” ¹⁰ Ka varu' vakomanih e köövo to vu' en pa havin mon e Pita' a mët. Ka ma te' seka' ho ma', ko ep ee pe köövo to mët en, pare vate' tavus e köövo, pare pe ee pe' havin e voe pe'. ¹¹ Ka napan varih to vaman voh ee, me a ma meh te' to pënton ma', ee to pah naöp vörep ee.

A Ma Vu Tah Vatoksean To Tavus

¹² O aposol to vatvus a ma vëknöm me ma tah vatoksean manih pa napan, ka napan varih to vaman ne to vapöh kokoman, pare vatötönun pa ö in a luun Hinhin Apuh, nee to poka' ne a Paranta' pe Solomon. ¹³ Ka ma napan varih to hikta te' ne po vakum pee, hikta nönö ne ma' pa vakum me raoe. Ivëhkëk, a ma napan to ta rakah e ne po aposol. ¹⁴ Ka nap peo rakah to vaman ee pe Sunön, ko hop ee ma' manih po vakum pee.

¹⁵ O aposol to nonok ne a ma tah vatoksean, ka napan te'te' ee ma' po te' to hara' ne a moeh. Pare vökroh ee pee manih sinten hanan, ke Pita' se oah non ka apeneah apon rae, kee to' hah ee. ¹⁶ A ma napan to tane' ma' pa ma vöön to te' ne sinten Jerusalëm, ee me to vatönun ma'. Ee to meeme ma' ro te' no ora' hat to mirö' voh, me ro te' to hara' ne a moeh. Ee kurus to vihvih hah ee.

O Aposol To Kon Kamis

¹⁷ Ivëh, ka Te' Susun po Te' Èsës He', me a ma vakamö' pe' o Sëdiusi to puhio' a ma tah vatoksean no aposol to nonok ne. ¹⁸ Ee to öt o aposol, pare vaho rae pa nohnoh apuh va'peh me a nap hat. ¹⁹ Ivëhkëk, pa popoen no a ankerö' pe Sosenën to peret ke rae o hopa', ko vatvus rae ko soe ke rae pan, ²⁰ “Eöm se nö manuh pa Iuun Hinhin Apuh, paröm soe tavus ke ra napan o to'to' voon vëh nöm to te' nem.” ²¹ Ko aposol vatet a soe pamëh, pare nö ee manuh koman a Iuun Hinhin Apuh pa ö no a muhin to mamaaka nö non, ko taneo ee pa vavaasis a ma napan.

Ka Te' Susun po Te' Èsës He', me a ma vakamö' pe' vaove ununun ee po Vakum Te' Susunön po Jiu', kee vakum ee, pare vanö ee pa soe pa me tane' ma' o aposol pa iuun nohnoh. ²² Ivëhkëk, o pirisman to nö ko hikta ep in o aposol, manuh koman a iuun nohnoh, ko hah ee, pare soe vanat pan, ²³ “Emöm to nö na pa iuun nohnoh ko ep in a ma hopa' to papanih, ka ma te' utut ut e ne. Ivëhkëk, emöm to ho pamöm hikta ep in ta te' koman.”

²⁴ Ka te' susun po pirisman va pa Iuun Hinhin Apuh, me a ma te' sunön ësës he' pënton a soe va'ih, pare toksean ko pah kokoman vörep rakah e ne pataeah se tavus suk ma'. ²⁵ Ka pah te' ho ma', pare' soe pan, “Pënton öm! A ma te' varih nöm to vaho' pa nohnoh to te' ne pa Iuun Hinhin Apuh to vavaasis ne a ma napan.” ²⁶ Ivëh, ko pirisman,

me e susun pee nö ee pa me hah o aposol, ko hikta ip ma' rae. Ee to nanaöp e ne pa napan to me' tösvös rae.

O Aposol To Hikta Nanaöp Ne Pa Vatvus A Soe Matëero Vakum Te' Susunön Po Jiu'

²⁷ O pirisman to me ho ma' o aposol, kee sun e ne matëero Vakum Te' Susunön po Jiu', ka Te' Susun po Te' Ęsës He' hi rae a ma hi. ²⁸ “Emöm to kömköm voh a neöm, pan eöm se nat nem vavaasis nem pa ëhnan e Ieesu'. Ivëhkëk, eöm to vavaasis avoe' e nem pa ëhnan e Ieesu'. Ep öm! A nap peo rakah to vaman o vavaasis peöm manih Jerusalëm. Eöm to vateen a möm pa mët pe Ieesu'.” ²⁹ Ke Pita' me o upöm aposol piun, pare soe pan, “Emöm se vatet varoe nem a soe pe Sosenën, ka manih pa te' akuk, ahik.”

³⁰ Eöm to ip vamët voh e Ieesu' pa ö nöm to ni eah pa kuruse. Ivëhkëk, e Sosenën pa kën sipuura to vato' tane' hah poan po vapeepe. ³¹ E Sosenën to vasunön poan, ko vaiho' poan pa papmatö pe', ke' vovoh ka rora pa panih a taate' hat, me kon hah a napan va Israël, me a ihan anoe a ma hat pea. ³² Emöm a ma te' va pa soe tavus a ma tah kurus poë varih no a Tuvuh Vasio' to he' non o nat. E Sosenën to he'he' non a Tuvuh Vasio' pa napan varih to nonok ne a ma tah ne' to soe.”

E Gameliel To Soe A Ö No Te' Va Po Vakum Te' Susunön Po Jiu' Se Vatö Ke O Aposol

³³ O Vakum Te' Susunön po Jiu' to pënton a soe va'ih, pare pah heve ee, ko iu ip vamët e ne po aposol. ³⁴ Ivëhkëk, a paeh va pee, a to Parësi' a ëhnaneah Gameliel, a te' vavaasis va po Vavaasis pe Mosës no a napan to ta ne poë to sun, pare' ta' a ö no aposol se tavus. ³⁵ E Gameliel to soe ke a napan va po Vakum Te' Susunön po Jiu' pan, “Eöm a napan va Israël, eöm se matop nem pa tah nöm to iu nok nem pa ma te' varih. ³⁶ Eöm to nat e nem, moaan voh ne

Teutas to soe pan, 'Eö' a te' sunön.' Ivëh, ka 400 te' vatet voh poë. Ivëhkëk, ee to ip vamët ee pe', ka ma napan varih to vaman ne poë rusin vahok ee, ka kiu pe' hik en. ³⁷ Po vasuksuk ne Jiutas, a to Galili' to tavus pa ö no kaman to kokon ëhnan non, e' me no a napan to vatet poë. Ivëhkëk, ee to ip vamët ee pe', ka ma napan varih to vatet ne poë rusin vahok ee. ³⁸ Ivëh, ka varu' a manih, eö' to soe ka neöm, eöm se nat nem nok ta pah tah manih pa ma te' varih, eöm se koe raoe, suk ataeah, e' se keh te' non a kiu me o kokoman pa te', a, e' se hik hah en. ³⁹ Ivëhkëk, a tah vëh se keh tane' ma' pe Sosenën, eöm hikta onöt nem a soepip raoe. Eöm tome' vavapus me e nem pe Sosenën.”

⁴⁰ Ivëh, ko Vakum Te' Susunön po Jiu' vatet ee pa soe pe Gameliel. Ee to vaoe ho o aposol, pare rëp raoe po uris rëprëp te'. Ee to he' a soepip kiki, pan ee se nat ne vavaasis ne a ma tah varih pa ëhnan e Ieesu'. Ee to vahik, ko vanö ee pee. ⁴¹ Ivëh, ko aposol tavus këh ee pa iuun vëh no Vakum Te' Susunön po Jiu' to vakum ne. Ee to vaeö rakah, suk e Sosenën to koman non raoe to onöt e ne pa kon poet pa kiu vih nee to nonok ne pa ëhnan e Ieesu'. ⁴² Pa ma poen kurus manih koman a Iuun Hinhin Apuh, me pa ma koman iuun po te', o aposol to vavaasis, me ee to vatvus ne a Soe Vih va pe Ieesu', e Kristo.

6

A Tönim Te' Me A Pöök Marën A Va'aus A Ma Aposol

¹ Manih pa ma poen varih no a napan to vaman ne to pepeo rakah nö e ne. Ka ma to Jiu' to nat ne o to va Grik heve e ne po Jiu' manih Jerusalëm, ee to soe pan, “Pa ma poen kurus eöm to vava'aus nem o te' varih to kökööt ne pa moni', ivëhkëk, eöm to hikta va'aus nem a ma köövo amop pemöm.” ² Ivëh, ka havun me a poa aposol vaoe ee po iho' pee kurus, pare soe pan, “E' to hikta vih non pa ö

na se vakah a vavaasis a soe pe Sosoenën, para matop no o moni' me a taëen. ³ Kën kea, ea se vate' ta tönim me a poa te' no a Tuvuh Vasio' me o nat vih to te' non pee, kee matop ne a ma tah poë varih. ⁴ Ivëh, ka se matop varoe no a taate' va pa vavaasis a soe pe Sosoenën, me a hin va'aus a ma napan.”

⁵ Ee kurus varih to te' ne po vakum to vaeö me ne po kokoman pamëh. Pare vate' ee pe Stivin, e' a te' rakah va po vaman no a Tuvuh Vasio' to puh non pe'. Ee to vate' me e Filip, ke Prökoras, ke Nikenor, ke Timon, ke Pamenas, me e Nikolas. E Nikolas a te' to hikta te' non a to Jiu' va pa vöön apuh va Antiök, e' to vaman a taate' po Jiu', ko tavus en a to Jiu'. ⁶ Ee to me raoe manuh po aposol, pan o aposol se hin, pare vaho' a koreere ko vate' raoe pa nok a kiu va'aus.

⁷ A soe pe Sosoenën to nö vavah en pa ma ö kurus. Ka napan peo tavus ee o te' va po vaman manih Jerusalëm. O te' ësës he' peo to vatet a soe pe Sosoenën ko vaman.

O Jiu' To Vaho' E Stivin Po Vahutët

⁸ E Stivin, a te' va po vaman to puh non po ururuan me o kikis ne Sosoenën to he' voh poan pa nok a ma tah vatoksean topnin a ma napan. ⁹ Ivëhkëk, o pöök vakum to Jiu' to vavaato vasuka' me ne pe Stivin. Ee to te' hop ne po iuun hinhin sone' po Jiu', a ëhnëero te' varih to te' hop ne po vakum pamëh, o Libertin. A ma te' to te' hop ne nën to tane' ma' Saërinini', me Alëksëndria'. O vapöök vakum to tane' ma' Silisia' me Esia'. ¹⁰ Ivëhkëk, a Tuvuh Vasio' to he' e Stivin o nat vih oah, ke Stivin se keh vaato ka napan hikta onöt ne piun poë. ¹¹ Ivëh, ka napan piuk in e Stivin, ee to vate' a ma te' pa piuk e Stivin pan, “Emöm to tēnan e Stivin to sosoe vahat non o Vavaasis pe Mosës, me e' to sosoe vavahat non e Sosoenën.” ¹² Manih po piuk pamëh nee to nok, ee to kuin ee po heve po te' susunön

po Jiu', me o te' vavaasis to nat i ne o Vavaasis pe Mosës, me a napan. Ivëh, kee nö ee manuh pe Stivin ko me ee pe' manuh po Vakum Te' Susunön po Jiu'. ¹³ Pare me ee ma' pa ma te' pa he' a soe piuk. A ma te' poë varih to piuk e Stivin pan, "Tamoaan rakah, a te' vëh to sosoe non a ma soe hat suk a Iuun Hinhin Apuh me o Vavaasis pe Mosës. ¹⁴ Emöm to tēnan nem eah to soe pan, e Ieesu' va Nasarët se kök a Iuun Hinhin Apuh, me a ö ne' se panih o Vavaasis to tane' voh ma' pe Mosës." ¹⁵ Ka ma napan varih to iho' ne ko kute' ne pa matan e Stivin to ep ne a mataneah to maaka va non manih pa matan a ankerö'.

7

E Stivin To Vaato Me O Vakum Te' Susunön Po Jiu'

¹ Ke Susun po Te' Èsës he' hi e Stivin pan, "A soe vëh te' man e non ha?"

² Ke Stivin piun pare' soe pan, "Kën kea me kën taman, pēnton a neo' öm pa tah nö' se soe. Moaan voh o maaka pe Sosoenën to tavus voh e sipuura Abraham pa ö ne' to te' non pa muhin va Mësopotemia', momoaan in a nö pe' manuh pa vöön Haran. ³ E Sosoenën to soe ke Abraham pan,

'Këh a napan me a muhin pën,

parën nö manuh po oeh nö' se vataare oah.' *Jen 12:1*

⁴ Ke Abraham këh en pa muhin va Kaldia', ko nö en manuh Haran. Ke taman e Abraham mēt, ke Sosoenën vanö en ma' pe' manih po oeh vëh nöm to te' nem kuru. ⁵ E Sosoenën to hikta he' voh e Abraham to oeh ne' se vaneah koman non, ahik oah rakah. Ivëhkëk, e Sosoenën to soe vaman voh a ö se' he' en pe', ko oeh vaneah non pe' me a ma koa' pe' varih se suk ma' poë. E Abraham to hikta vataman avoe' voh non tah pah koa', ke Sosoenën soe a soe vëh. ⁶ E Sosoenën to soe ke voh e Abraham pan, 'A ma koa' pën se te' ne po oeh po upöm te',

ka napan poë varih se vate' raeo a ma te' kikiu akuk,
pare nonok vahat e ne pee po 400 kirismas.

⁷ Ivëhkëk amot, Eö', e Sosenën se vate' a napan varih po vahutët.

A ma koa' pën se këh ee po oeh pamëh,

pare nö ee ma' pa vasunön a neo' manih pa ö vëh. *Jen 15:13-14; Eks 3:12*

⁸ Ke Sosenën he' en pe Abraham pa taate' vapeepe a ö kokoaan* vamanih po vatom poan pe' ke Sosenën. Ivëh, ke Abraham pe a ö kokoaan pe sunai'eah Aësak murin o pöh nënkikiu. Ke Aësak pe a ö kokoaan pe sunai'eah Jekop. Ke Jekop peepe en pa ma ö kokoaan pa havun me a poa koa' oete' pe', ee varih to tavus voh a havun me a poa sipuura.

⁹ A kën sipuura a ma kea pe Jeosëp to puhio' voh poë, pare vavoen ee pe' po meoh upöm napan, ke' nö en manuh muhin va Isip pa kiu akuk. Ivëhkëk, e Sosenën to te' va'peh me e non pe'. ¹⁰ E Sosenën to va'aus e Jeosëp pa ma punis pe'. Ko poen ne' to vaato me e Përo, e Sosenën to he' e Jeosëp o nat vih, ivëh, ke Përo iu vi rakah e non pe'. Pare' vasun e Jeosëp a te' to vovoh non pa kaman va Isip, me a iuun pe Përo ne' to matop non.

¹¹ O maë o pöh apuh to tavus manuh pa muhin va Isip, me manih pa muhin va Keenan, ka napan kon a punis apuh ka kën sipuura hikta ö nee se voh kon a taëën. ¹² Ke Jekop pënton a ö no a taëën to te' non manuh Isip, ko vanö en pa ma koa' oete' pe'. Ka kën sipuura nö ee manuh Isip, e' a nö vamomoaan. ¹³ Ivëhkëk, a vapöök nö pee, e Jeosëp to vataare ea vamanih pe' e kea pee. Ke Përo nat en pee a ma kea pe Jeosëp. ¹⁴ Ke Jeosëp vanö en pa soe pa ö ne tamaneah Jekop, me o pus koa' pe' se nö ma' manih Isip.

---

* 7:8: A taate' vapeepe po Jiu' e' to te' va non manih, ee to peepe ne a ö kokoaan pa te' oete'. Ep na po tonun o Puk po Kölösöri'.

Ee kurus to onöt ne o 75 te'. ¹⁵ Ke Jekop me a ma te' pe' nö ee Isip, pare te' ne nän ko mät ee. ¹⁶ Kee te' hah ee ma' pa sioniire, ko pe ee po vapeepe vëh ne Abraham to voen tane' voh pa ma koa' pe Hemo' manuh Sekem.

¹⁷ E Stivin to vavaato avoe' e non, pare' soe pan, "O poen to tavus vatët en pa ö ne Sosoenën to soe vaman vavoh manih pe Abraham, suk a napan va Israël to se peo rakah ee manih Isip. ¹⁸ Ka meh te' tavus en a te' sunön manih Isip, a te' pamëh to hikta nat non e Jeosëp. ¹⁹ A te' sunön pamëh to vatomore ke voh a napan pea, pare' hat rakah ke voh non a kën sipuura. E' to rës rakah voh non a ma koa' sosone' vahuh varu' po Jiu', pare' vi tavus këh voh raoe a vöön, pan ee se mät. ²⁰ Manih po poen pamëh a mu Jiu' to vahuh en pe Mosës e koa' ep vavih po epep pe Sosoenën. A poa manot to matop ne Mosës pa iuun pee pa kukön sivö. ²¹ Ee to me këh ee pe' pa iuun pee, pare këh ke ee ma' pe'. Ke semon Përo ep in e Mosës, pare' me en pe', ko va'puh poan vamanih pe koa' pe'. ²² E Mosës to apuh ko nö en pa siku, ko kon rakah en po nat vih pa ma taate' va Isip, pare' te' non a te' vih me a te' susun.

²³ E Mosës to te' non o 40 kirismas, pare' iu nö non pa ep pa kën poaneah, a napan va Israël. ²⁴ E Mosës to nö, pare' ep in a to Isip to ipip non a te' va Israël, pare' va'aus en pe', ko ip vamët en pa to Isip. ²⁵ E Mosës to koman non pan, a kën poaneah, a napan va Israël se nat e ne pa ö ne Sosoenën se va'aus raoe, ko me tavus këh raoe a nohnoh va Isip pa koren e Mosës, ivëhkëk, ee to hikta nat ne pa tah pamëh. ²⁶ O meoh poen ne Mosës to tavus a poa to Israël to vavapus ne, pare' iu ki non raoe, pan ee se koe a vapus. E' to soe ke raoe pan, 'Eöm a poa tom kea, eöm vavapus suk nem ateah?' ²⁷ Ivëhkëk, a te' vëh to taneo po vapus to toon ke e Mosës, pare' soe pan,

'A te' to vate' oah e susun me a te' to kiiki hat ka no möm?

²⁸ Eëñ to iu ip vamët e nom peö' vamanih pa ö nën to ip va
in a to Isip nopoen, ha?' *Eks 2:14*

²⁹ E Mosës to tēnan a soe vëh, pare' rusin en manuh pa
muhin va Midian. E' to vaen en pa vöön pamëh, ko vatvus
en pa poa koa' oete'.

³⁰ O 40 kirismas to oah ee, ka ankerö' pe Sosenën tavus
e Mosës koman o tēkrea to susun tane' non pa vu veovöön
manih pa moeh upin, sinten a Tope Saënaë'. Ivëhkëk, o
tēkrea pamëh to hikta ësës non a vu veovöön ³¹ E Mosës
to ep in a tah pamëh, ko pah toksean rakah en, pare' huk
vatët en pa ep. Ivëhkëk, e' to tēnan e Sosenën to soe pan,
³² 'Eö' e Sosenën pa kën sipuneöm,

e Sosenën pe Abraham,

pe Aësak, me Jekop, ee to vavatet voh ne a ma
soe peö'.' *Eks 3:6*

E Mosës to naöp ko rikrik e non, pare' hikta iu kute' hah
non. ³³ Ke Sunön soe ke Mosës pan,
'Pure' a su' pën, o oeh vëh nën to sun nom,
e' o oeh peö', pare' vivihan.

³⁴ Eö' to ep vahik eo' pa ma taate' hat
no napan va Isip to nonok ne manih pa ma napan
peö'.

Eö' to tēnan a ook pee,
ko nö eo' ma' pa me tavus raeo.

Ivëh, kën se nö ma',
kö' vanö a oah manuh Isip.' *Eks 3:5-10*

³⁵ E Mosës a te' no a napan va Israël to rës voh. Ee to hi
voh poë pan,

'A te' to vate' voh a oah a te' se matop,
ko kiiki non a ma hat pemöm?' *Eks 2:14*

E Mosës a te' ne Sosenën to vate' voh pa kon hah a ra
pa va'aus pa ankerö' vëh, to tavus voh poan manih pa ö
no a sura' to ësës voh non. ³⁶ E Mosës to nok voh a ma

tah vatoksean manih Isip, pare' me tavus këh a möm a muhin va Isip, me e' to vaphan a möm pa Tah'i Erera', pare' meeme vah ka no möm pa moeh upin komön o 40 kirismas. ³⁷ E Mosës a te' to soe ke voh a napan va Israël pan,

'E Sosenen se vanö ka ma' neöm a te' vanenen soe vamanih pa ö ne' to vanö vavoh ma' neo'.

E' a te' koman va po vute' peöm.'

Lo 18:15

³⁸ E Mosës to vatönun me voh a napan me a kën sipuura manuh pa moeh upin. E' to te' va'peh me voh non a kën sipuura. Po poen ne Mosës to peah pa tope, ka ankerö' he' voh e Mosës a soe va po to'to', kuru vëh na to te' me no.

³⁹ Ivëhkëk, a kën sipuura to rës voh e ne pa pënton a soe pe', pare he' tonun in poë ko iu nö hah voh e ne Isip. ⁴⁰ Ee to soe ke voh e Aron pan,

'Een se nës ka möm ta ma sosenen tah nö'nës, kee se vovoh ka no möm.

Emöm to hikta nat nem pe Mosës vëh

to me këh voh a ma' möm a Isip,

e' te' non nih.'

Eks 32:1

⁴¹ Manih po poen pamëh a napan to nës ee pa tah nö'nës va pa purmakaö', pare ës a ma tah vamanih po he' pee manih pa tanö' nës. A napan to vaenenen vaeö suk a ma tah nee to nok pa koreere. ⁴² Ivëh, ke Sosenen he' tonun en pee, pan ee se hinhin ne a ma vesun varih pa akis vamanih pa ö no te' vanenen soe to kiun vavoh komön o Puk Vapenpen, pare' soe pan,

'Eöm a napan va Israël,

e' hikta te' voh non pan,

eö' ivëh, nöm to he'he' voh nem a ma he' peöm

pa ö nöm to ësës nem a ma purmakaö' me o sipsip,

pa ö nöm to te' nem pa moeh upin po 40 kirismas.

⁴³ Eöm to vavaate' vah voh nem a topa vasio' te'te' vah pe sosoenën Molëk,
 me a tah nö'nës va pa vesun, nee to poka' Refan e ne,
 e' a ma tah nöm to nok tariuk voh,
 eöm to kë nem raoe vamanih pa ma sosoenën peöm.
 Ivëh, kö' se vanö a neöm,
 köm te' varo nem ma' paan a matop pa Babiron.' ”
Amo 5:25-27

⁴⁴ E Stivin to vavaato avoe' e non, pare' soe pan, “Moaan voh a kë sipuura to te' voh ne pa moeh upin, manih po poen pamëh ee to eok voh a topa vasio' te'te' vah pe Sosoenën. Ee to eok rakah vamanih pa ö ne Sosoenën to vataare vavoh in e Mosës. ⁴⁵ A kë sipuura to öt tane' pa ma tamëere a taate' va pa eok a topa vasio' te'te' vah pe Sosoenën, pare nö va'peh me voh a iuun po poen ne Josua' to kon a muhin pa meh napan. E Sosoenën to veo a napan këh o oeh, kee vaneah varu' e ne. O vu eok iuun pamëh to öök voh po poen ne Devit to te' non. ⁴⁶ E Devit to ep vamanin pa epep pe Sosoenën, ivëh, ke Devit hinhin non e Sosoenën a ö ne' se voh vaonöt ke poan a eok a Iuun Hinhin Apuh. ⁴⁷ Ivëhkëk, e Solomon ivëh to eok voh pa Iuun Hinhin Apuh.

⁴⁸ Ivëhkëk, e Sosoenën to te' oah rakah e non, e' to hikta te' non koman a iuun eok po te' vamanih pa ö no te' vanënën soe to soe vavoh, ⁴⁹ “E Sosoenën to soe pan, ‘Vöön va kin e' a ö iho' peö',
 ko oeh e' a ö vavakom,
 a iuun taeah nöm se eok ka neo'?

E' heh a ö ihiho' nö' se iho' ko vanot?

⁵⁰ Eö' koman to nok voh a ma tah kurus varih.' ” *Ais 66:1-2*

⁵¹ E Stivin to vatvus avoe' e non pa soe, pare' soe pan, “Eöm o te' papön vatösoe paröm hikta vaman nem a soe pe Sosoenën. Eöm to te' va nem manih pa kë sipuineöm to vatösoe voh ne a Tuvuh Vasio'. ⁵² A te' vanënën soe te' voh no a kë sipuineöm to hikta nok vahat voh?

Ivëhkëk, ee to ip vamët vahik voh ee pa ma te' te'te' soe pe Sosoenën moaan voh to vatvus ne a ma soe va pa te' vëh e Ieesu' no a taate' pe' totoopin. Ke eöm vaho' eah pa koreera nap hat, kee ip vamët voh ee pe'. ⁵³ Eöm o te' rakah to pënton voh nem pa taate' pe Sosoenën no a anker'o' to he' voh, ivëhkëk, eöm to hikta vavetet nem a soe pamëh.”

A Napan To Tösvös E Stivin

⁵⁴ O Vakum Te' Susunön po Jiu' to tēnan ne po vahutët pe Stivin, ee to heve vörep pare vakuskus rivot suk e ne pe'. ⁵⁵ Ivëhkëk, e Stivin to puh rakah non pa Tuvuh Vasio', pare' ta peah na pa vöön va kin, ko ep in na o maaka pe Sosoenën, ke Ieesu' sun non pa papmatö pe Sosoenën. ⁵⁶ Ke Stivin soe pan, “Ep öm. Eö' to ep na a vöön va kin to nö vakëh ke Koa' Te' pa Napan Kurus sun non pa papmatö pe Sosoenën.” ⁵⁷ Ivëh, kee taoa suntan, pare sunpip a ma tenëere pa koreere ko pët vavaveo ko öt ee pe Stivin. ⁵⁸ Ee to rëh tavus këh poë a vöön, pare tösvös in poë. A ma te' voh varih to vate' voh a hat manih pe', to ihan a ma ohop pee, pare vaho' manih pa havin a te' seka', a ëhnaneah e Söl. ⁵⁹ Ee to ipip ne e Stivin po vös e' he hinhin va non manih pan, “Ieesu' eën e Sunön, kon nös a apeneo!” ⁶⁰ E' to vatokon ko kokoe' va'puh oah en ko soe pan, “Sunön, eën se nat nom piun a hat vëh manih pee.” E' to soe va nën, ko mët en.

8

¹ E Söl to nat voh e non pa ö no a napan se ip vamët e Stivin.

E Söl To Vakmis Non A Napan Va Po Vaman

Po poen pamëh manih Jerusalëm a ma napan va po vaman to taneo pa kon vahat. Ivëh, ka ma napan va po vaman rusin vakëkëh ee manuh pa muhin va Jiutia' me

Samëria'. Ivëhkëk, o aposol to te' e ne manih Jerusalëm.
² A ma pah te' to vatet, ko he' ne rea pe Sosoenën to tamak
 vörep e ne pe Stivin to mët en, ko pe ee pa sionineah. ³ E
 Söl to iu avoe' rakah e non pa mirö' me vakmis a ma napan
 va po vaman. E' to oho totoën non a ma iuun marën a öt a
 napan va'peh me ro köövo varih to vaman ne, pare' vanö
 raeo pe nohnoh.

A Napan To Tënan A Soe Vih Manih Samëria'

⁴ A napan va po vaman to rusin vakëkëh rakah ee pa
 ma vöön, ee he pa vatvus a Soe Vih manih pa ma napan.
⁵ E Filip to nö en pa vöön va Samëria', pare' vatvus ke
 ra napan a soe pe Kristo. ⁶ A napan va pa vöön pamëh
 to tënan vavih rakah ee pataeah ne Filip to vavaasis non
 raeo, pare ep ee pa ma tah vatoksean vih ne' to nonok non.
⁷ A napan peo to ep in e Filip to veveo tavus këh non a
 napan o ora' hat, ka ma ora' hat poë varih to kokoe' suntan
 ko pah tavus ee. A ma te' tëtënkun mon, me koren, me o
 te' varih no a ma soa' me moeere to hat non to vih hah ee.
⁸ Ivëh, ka napan o pöh peo to te' me ne o vaeö apuh rakah
 manih Samëria'.

⁹ Manih pa vöön pamëh a pah te' to te' non, a ëhnaneah
 e Saëmon. Moaan voh, e' to te' non a te' nonok ëto',
 ka napan kurus vavetet voh ne poë. E' to soe va non
 manih pan, e' a te' apuh. ¹⁰ A napan me a nap susunön
 kurus va pa vöön pamëh to vaman rakah ne e Saëmon,
 pare soe pan, "E sosoenën a ëhnaneah O Kikis Apuh to
 kunah en ma', ko tarih va en manih pe Saëmon." ¹¹ Ee
 to tënan rakah voh ne a ma soe pe', suk ataeah, ee to
 epep voh ne poë to nonok voh non a ma tah to matan ke
 e non po kokoman pee, ivëh, kee pah kokoman vörep e
 ne. ¹² Ivëhkëk, a ma napan to vaman ee pa Soe Vih va pa
 Matop Vih pe Sosoenën me a ëhnan e Ieesu' Kristo ne Filip
 to vatvus non ko pupui en pa nap oete' me ro köövo. ¹³ E

Saëmon koman to vaman en, ke Filip pupui en pe' ke' te' rakah non pa havin e Filip. E' to pah kokoman vörep e non pa ma tah vatoksean ne' to ep in.

¹⁴O aposol to te' ne Jerusalëm to nat ee pa ö no a napan va Samëria' to tēnan ee pa soe pe Sosoenën, pare vanö ee Pita' pen Jon manuh pee. ¹⁵Ee to vos, pare hin ke ra napan varih to vaman ne, pan a Tuvuh Vasio' se kunah ma' manih pee. ¹⁶Suk ataeah, a Tuvuh Vasio' to hikta nö voh ma' pee, ee to kon varoe voh a tapui pa ëhnan e Ieesu' e Sunön. ¹⁷Ee to kon man a Tuvuh Vasio' pa ö ne Pita' pen Jon to vaho' a koreere pa ma pasuire.

¹⁸E Saëmon to ep a ö no a Tuvuh Vasio' to nö en ma' manih pee pa ö ne Pita' pen Jon to vaho' a koreera manih pee, ivëh, ke' kon a moni', pare' nö manuh pe Pita' pen Jon ko soe pan, ¹⁹“Eöm pom se he' a neo' o kikis manem, kö' se keh vaho' a koreo' manih pa ta te', e' me se kon a Tuvuh Vasio'.”

²⁰Ivëhkëk, e Pita' to piun pare' soe pan, “Eën se ës va'peh me a moni' pën po sura'. A tah ne Sosoenën to he' vamanih po he' pe', eën hikta onöt nom a voen pa moni'. ²¹Eën hikta onöt nom a hop ma' pa kiu pe Sosoenën vëh möm to te' nem. Suk a komömah to hikta te' totoopin non po epep pe Sosoenën. ²²Panih o kokoman me a ma taate' hat pën, parën hin e Sunön a ö ne' se ihan anoe a ma hat pën. Parën hinhin nom e Sunön, ko kokoman hat nën to te' me nom se hik këh oah. ²³Eö' to ep nom oah to manin vi nom a kon o he' pe Sosoenën, ivëh, kën te' me nom o kokoman hat, suk eën to iu nom o ëhnan apuh me a tasun.”

²⁴E Saëmon to soe ke Pita' pen Jon pan, “Eöm pom se hin e Sunön ke' va'aus a neo', ivëh, ka hikta pah tah va pa ma tah poë varih nöm to sosoe nem se tavus a neo'.”

²⁵E Pita' pen Jon to vavaasis ee pa ma napan pa soe pe Sunön me a ö nee to vatvus a ö nee to nat va e ne e

Ieesu'. Ee to vahik, pare hah ee Jerusalëm. Manih pa nö pee koman a ma vöön va Samëria', ee to vavatvus nö ne a Soe Vih pe Sunön.

E Filip To Vativus Ke A Te' Va Itiopia' A Soe Vih

²⁶ A ankerö' pe Sunön to soe ke Filip pan, “Vamatop ah, parën nö ke pa hanan to te' non pa papmatö pa hanan to vakëh ke non a vöön Jerusalëm, pare' kunah non vöön Gasa'.” A hanan pamëh no ahikta te' to kokoe hah non.

²⁷ E Filip to vamatop vahik, pare' nö en. Manuh hanan e' to ep in a pah te' va pa muhin Itiopia'. E' a te' susun pare' matop non a moni' pe Kandasi', e köövo sunön va pa muhin pamëh. A te' pamëh to nö ma' manih Jerusalëm pa vasunön e Sosenën. ²⁸ E' to tok ma' pa karis, ko nönö hah nö non pare' ëhëh nö non o ëhëh kiun pa te' vanënën soe, e Aisaäa'. ²⁹ Ka Tuvuh Vasio' soe ke Filip pan, “Eën se nö vatët manuh pa karis köm nönö va'peh nö nem.” ³⁰ Ke Filip nö vatët manuh pe', pare' pënton poan to ëhëh tane' non o kiun pa te' vanënën soe, e Aisaäa', pare' hi poan pan, “Eën kës to maaka e nom pa pusun in a soe nën to ëhëh nom?”

³¹ Ka te' pamëh piun a soe pe Filip, pare' soe pan, “Eö' se maaka vah vanih pa ö no a hikta te' se soe vamaaka ka neö'?” Pare' vaöe peah en pe Filip, kee pët iho' nö e ne koman a karis. ³² O ëh pamëh to ëh va non manih,

“E' to te' va non manih pa sipsip nee to iu ip vamët ne,
E' to te' va non manih pa sipsip to hikta kap a rivon
pa to pa ö nee to kui a uvineah.

³³ Ee to vapoet voh poë,

e' a te' totoopin,

ivëh, kee ip vamët voh poë,

suk ee to vateen akuk poë po vahutët.

E' a hik ta ma koa',

ivëh, ka napan hikta onöt ne pa vahutët suk raeo.

Suk ataeah, o to'to' pe' manih po oeh to hik en.” *Ais 53:7-8*

³⁴ A te' susun pamëh to soe ke Filip, “Soe ka neo' ah. A te' vanënen soe sosoe suk non eteh, e' koman, ke', a meh te'?” ³⁵ Ke Filip taneo o vahutët manih po ëh pamëh, pare' vatvus ke poan a Soe Vih pe Sunön Ieesu'. ³⁶ Ee to nönö ne hanan, pare tavus ee pa ö no a ruen to te' non. Ke voe susun soe ke Filip pan, “A ruen ivëh, ataeah to sunpip a no eo' pa ö sën pupui a neö'?” ³⁷ Ke Filip soe ke poan, “Eën se keh vaman rakah nom e Ieesu' po kupu pën, eö' se pupui eo' pën.” Ka te' susun piun ko soe pan, “Eö' to vaman rakah e no' pe Ieesu' Kristo e koa' pe Sosoenen.”

³⁸ Ka te' susun pamëh ta' en pa ö no a karis se iho'. Ke Filip pen a te' pamëh kunah ee manuh ruen, ke Filip pupui en pe'. ³⁹ Ee to tatakin këh ko ne ma' a ruen, ka Tuvuh Vasio' pe Sosoenen me ke en pe Filip. Ka te' susun pamëh hikta ep hah e non e Filip koe nih. E voe susun to nö en a vaeö rakah. ⁴⁰ E Filip to vos en vöön Asotus. E' to nönö vah non e' he pa vatvus a Soe Vih pe Kristo manih pa ma vöön, ke' öök na pa ö ne' to vos en pa vöön apuh Sisaria'.

9

E Söl To Panih A Taate' Pe', Pare' Tavus A Te' Va Po Vaman

¹ Manih po poen pamëh e Söl to kiu vakis rakah en pa vakmis o te' va po vaman, me a ma vamomhë pe Ieesu', pan e' se ip vamët raoe. Ivëh, ke' nö en manuh pa Te' Susun po Te' Èsës He'. ² E' to nö pare' soe ke poan, ke' kiun ma' o kiun manih po te' susun va pa ma iuun hinhin sone' po Jiu' manih vöön Damaskas. O kiun to soe va non manih pan, “E Söl se keh ep in a köövo me voe to vaman ne e Ieesu', e' se öt ko vate' raoe pa iuun nohnoh va Jerusalëm.” ³ Ke Söl nö en, pare' ököök vatët non vöön Damaskas, ka varu' rakah vakomanih o tækrea maaka to tane' ma' akis to kopös poan. ⁴ Ke Söl vu' en po oeh pare' ténan a soe to

vavaoe non poan pan, “Söl, Söl, suk ataeah, nën to vakmis a nom neo'?”

⁵ Ke Söl hi pan, “Apuh, eën eteh? E' to tēnan a piun to soe pan, “Eö' e Ieesu' nën to vavakmis nom. ⁶ Ivëhkëk, eën se sun ko vos manuh pa vöön apuh va Damaskas. A pah te' se soe ka oah a tah nën se nok.”

⁷ O te' varih to nönö va'peh vah me ne e Söl to sun vatotomin rakah e ne. Ee to tēnan e ne po vaato, ivëhkëk, hikta ep ne ta te'. ⁸ E Söl to sun këh en po oeh to hikta inan vamaaka non ta pah tah a mataneah to popoen pa ep. Ivëh, kee öt pa koreneah, ko me vos ee pe' manuh vöön Damaskas. ⁹ Po kukön poen ne Söl to hikta onöt non a ep, manih pa ma poen varih e' to hikta ënëen non, pare' hikta kakaak non.

¹⁰ A pah te' va po vaman to te' non vöön Damaskas a ëhnaneah e Ananaës. E' to tatarep non, ka manih komön o tatarep e Ieesu' to vaoe poan pan, “Ananaës.” Ke' piun pan, “Eö' ivëh, Sunön.”

¹¹ Ke Sunön piun poan pan, “Eën se vamatop, parën nö manuh pa hanan a ëhnaneah Hanan Totoopin. Ka manih pa iuun pe Jiutas, eën se hi këh a te' va Tasas a ëhnaneah e Söl. E' to hinhin non nën. ¹² Ka manih po tatarep pe Söl to ep in a te' a ëhnaneah e Ananaës to ho ma', ko vaho' a koren manih pe', ke' ep vamaaka hah en.”

¹³ Ke Ananaës piun, ko soe pan, “Sunön, a nap peo to soe ke voh ee peö' pa te' pamëh me a ma tah hat ne' to nonok voh non manih pa napan pën manuh Jerusalëm.

¹⁴ E' me to kon ma' a soe vaonöt manuh pa Te' Susun po Te' Èsës He' pa ötöt o te' varih to vaman ne ko hinhin ne pa ëhnöömah.”

¹⁵ Ivëhkëk, e Sunön to soe ke poan pan, “Nö ah, a te' pamëh nö' to kon eah pa nok a kiu peö', me a te' a ëhnaneö' manuh pa ma meh upöm te', me po te' susunön to hikta te' ne pan o Jiu', me a napan va Israël. ¹⁶ Eö'

koman se vataare eah a ma punis me kamis ne' se te' manih pa vatvus a ehnameo'."

¹⁷ Ke Ananaës nõ en, pare' ho en iuun, ko vaket a sionin e Söl, pare' soe pan, "Kea peö', Söl. E Sunön e Ieesu' to vanö ma' neo', e' ivëh, o tækrea nën to ep voh in manuh hanan pa ö nën to nönö no ma' manih. E' to vanö ma' neo' pan, eö' se va'aus oah ken ep vamaaka hah ka Tuvuh Vasio' se nõ manih pën ko matop ka nom oah." ¹⁸ Ka varu' vakomanih no a tah to matan va non manih po kani' iian to vu' këh en pa mataneah, ke' ep vamaaka hah en. Ke' sun, kee pupui ee pe'. ¹⁹ E' to ëën ka sionineah eh hah en.

E Söl To Vatvus A Soe Manih Pa Vöön Va Damaskas

E Söl to te' va'peh me e non pa ma te' va po vaman manih vöön Damaskas pa ma meh si' poen. ²⁰ Varu' amanih e Söl to ho pa iuun hinhin sone', pare' taneo en pa vatvus a soe to soe non pan, e Ieesu' e Koa' pe Sosenën. ²¹ Ka napan pënton a soe pe', pare toksean rakah ee, ko vaiihi e ne pan, "E' a te' pö' kovëh to vavakmis voh a rora, pare' ipip vamët non a napan to vavatet ne e Ieesu' manuh Jerusalëm, ha? E' to nõ voh ma' manih pa ötöt a napan varih ko me raoe manuh pa ma te' sunön ësës he'."

²² Manih po vavaasis pe Söl, a soe pe' to kakis nõ e non ko Jiu' va Damaskas hikta onöt ne a vöknah o vavaasis pe'. Ivëh, ko vavaasis kunkuin o kokoman pa napan kee vaman, pare vatet o vavaasis pe Söl, a ma te' poë varih to vatet o vavaasis to peo rakah, pare vaman ee pan, e Ieesu' e' e Kristo. ²³ A ma poen to oah ee, ko Jiu' vatönun pare soe vaonöt o kokoman va pa a ö nee se ip vamët e Söl. ²⁴ Ivëhkëk, a pah te' to soe vanat e Söl a ö nee se ip vamët poë. Pa ma potan me popoen ee to ut ne pa ma matan hopa' in a eean vös to vatvi non a vöön apuh pan, ee se öt poë ko ip. ²⁵ Ivëhkëk, o pöh poen pa popoen no a ma te'

va po vaman to vöknah ma' e Söl komön o kove sinten a eean vös.

E Söl To Nö Hah En Jerusalëm

²⁶E Söl to nö hah en manuh Jerusalëm, pare' iu te' vatös me non a ma te' va po vaman. Ivëhkëk, o te' poë varih to hikta vaman ne poë pan, e' a te' va po vaman pare nanaöp e ne pe'. ²⁷Ivëhkëk, e Banabas to me e Söl manuh po aposol, pare' vahutët ke raoe a ö ne Söl to ep in e Ieesu' manuh hanan, ko vaato me poan. E Banabas me to vahutët ke raoe a ö ne Söl to vatvus a soe pa ëhnan e Ieesu', me a hikto naöp manuh Damaskas. ²⁸Ivëh, ke Söl te' va'peh me non pee, manih Jerusalëm, pare' vavativus non a soe pa ëhnan e Ieesu', pare' hikta te' nanaöp non. ²⁹E' to vavaato vaheve me non po Jiu' to nat ne po to Grik. Ivëh, kee vaiu këh e ne ta ö nee se ip vah va in e Söl. ³⁰A ma napan va po vaman to nat in a tah pamëh, pare me kunah ee pe Söl manuh vöön Sisaria', ke' oah pet en manuh pa vöön pe', Tasas.

³¹Ivëh, ka manih pa muhin va Jiutia', Galili', me Samëria' a ma napan va po vaman to te' vatuvuh ee. Ahik to vakihat, ka ma napan poë varih to pepeo e ne ko hop ee po vakum te' va po vaman. Ko vaman pee te' eh rakah e non, ka Tuvuh Vasio' vaeh e non pee, suk ee to te' ne paan a matop pe Sunön.

E Pita' To Te' Non Vöön Lida' Me Jopa'

³²E Pita' to nö vavah en pa ma vöön va Samëria', ko pöh poen ne' to nö en pa ep pa napan va po vaman manih pa vöön Lida'. ³³Manih pa vöön pamëh, e' to ep in e Aëneas, a te' no a ma soa', me a sionineah to mët voh en, ke' koroh tamooan voh non tevan po tönim me o kukön kirismas. ³⁴Ke Pita' soe ke Aëneas pan, "Aëneas, varu' vamanih e Ieesu' Kristo to vato' hah en pën. Sun ah, parën nikun o pan pën." Ke Aëneas sun vëvëhö' rakah en. ³⁵Ka ma

napan varih to te' ne vöön Lida', me po hëhë tahi' topnin Jopa', me Sisaria' ep in poë to vih hah en ko panih, pare pah vaman vörep ee pe Sunön.

E Pita' To Vato' E Tabita'

³⁶ Manih vöön Jopa', a pah köövo va po vaman to te' non a ëhnaneah e Tabita'. Po to Grik ee to poka' ne poë e Dokas. E' to he' voh o to'to' pe' pa nok a ma tah pa va'aus a ma napan arus. ³⁷ Manih po poen pamëh, e Tabita' to hara' a moeh, pare' mët en. A sionineah nee to uhu, pare vaho' ee pe' pa piprom vöh kin. ³⁸ A Jopa' to hikta te' varo këh non a vöön Lida', a vöön ne Pita' to te' non, ivëh, kee vanö ee pa poa te' to te' a soe manuh pe Pita' to soe va non manih pan, “Emöm to up ma' oah, vëvëhö' ah, ka nö.” ³⁹ Ke Pita' vamatop a ma tah pe', kee pët nö ee. E Pita' to vos, kee me peah ee pe' manuh pa ö no a sionin e Dokas to pet non. O köövo amop to vatönun suk vah ne e Pita', ee to okook ne, pare vataare ne e Pita' a ma ohop ne Dokas to nonok voh non. ⁴⁰ Ke Pita' ta' a napan, kee tavus kurus ee ke' vatokon, pare' hin e Sosenën se vato' e köövo. E' to hin vahik, pare' tarih manuh pa te' mët pare' soe pan, “Dokas, sun ah.” E Dokas to kap a matan ko ep in e Pita', pare' iho' en. ⁴¹ Ke Pita' öt pa koreneah, pare' va'aus en pe' pa sun. E Pita' to vaoe a ma napan va po vaman me o köövo amop, pare' he' hah en pe Dokas manih pee. ⁴² O vahutët va pa ö ne Dokas to to' hah to nö vavah en manih pa vöön Jopa'. Ka tah pamëh to kat, ko vaeh o vaman po te' peo va po vaman me a ma meh te' to vaman ee pe Sunön. ⁴³ E Pita' to te' varë me en pe Saëmon, e voe to nonok non sih a ma moeh tah po kap in a purmakaö' manih vöön Jopa'.

10

E Pita' To Vatvus A Soe Vih Manih Pe Konilius

¹ Manih vöön Sisaria' a pah te' to te' non a ëhnaneah e Konilius. E' e susun pa 100 te' vëvënsun vëh nee to poka' va ne manih Nap Vëvënsun va Itali'. ² E Konilius va'peh me a tapaiuun pe' to vasunön rakah ne e Sosoenën. E' me to te' non pa va'aus a nap arus po Jiu', pare' vatet non a taate' pe Sosoenën. ³ O pöh poen pa 3 kirök pa matanpoen ne Konilius to tata non, ko ep in a ankerö' pe Sosoenën to ho ma' iuun, pare' vaoe poan pan, "Konilius."

⁴ Ke Konilius to kute' non pa ankerö' e' he a näöp, pare' soe pan, "Ataeah pamëh, Apuh?" Ka ankerö' soe ke Konilius pan, "E Sosoenën to tēnan en pa hin, me a kiu va'aus pën manih pa nap arus, pare' vaeö me e non pën. ⁵ Eën se vanö ta ma te' manuh vöön Jopa', kee me rakah ma' a te' vëh, a ëhnaneah e Saëmon Pita'. ⁶ E' to te' non pa iuun pe Saëmon, e voe to nonok non sih a ma moeh tah po kap in a purmakaö'. A iuun pe' to eok non sinten tahi'."

⁷ Ka ankerö' vëh to vavaato me non poan, këh hah en pe'. Ke Konilius vaoe en pa poa te' kikiu me a te' vëvënsun. A te' vëvënsun e' a te' va po vaman, pare' te' non a te' pe Konilius. ⁸ E Konilius to soe ken pa kukön te' pataeah to tavus vu, ko vanö en pee manuh vöön Jopa'. ⁹ Po meoh poen, pa topnin potan, e Pita' to peah en tonun iuun pa hin, ka kukön te' tane' ma' pa iuun pe Konilius he vos vatët ee vöön Jopa'. ¹⁰ E Pita' to hinhin non ko maë pare' iu ëën non ta taëën. A taëën to me' e non pa vamatop, e Pita' he tata en. ¹¹ E' to ep in a akis to nö vakëh, ka tah to matan va non manih po rara apuh to han kunah no ma' po taana' noton manih po oeh. ¹² Komön o rara pamëh no a ma vu vöna' poa to te' ne, me a ma te' a rarau', me a ma vöna' to vavarah ne, me o növan. ¹³ Ke Sunön soe ke Pita' pan, "Sun ah Pita', parën ip a paeh va pa ma tah varih ko ëën." ¹⁴ Ivëhkëk, e Pita' to piun vamanih pan, "Sunön, eö' to hikta antoen no' a nok va nën. A taate' po Jiu' to soepip

non a ään a ma tah varih, suk a ma taään poë varih to hikta te' vivihan ne.”

¹⁵ E Pita' to vapöök tēnan hah en pa soe to soe non pan, “A ma tah varih ne Sosenēn to nok voh to vih e ne pa ään, kēn nat nom soe pan, e' to soepip non.” ¹⁶ E Sunön to kukön vaato me e Pita' ka tah vėh, ne Pita' to ep hah peah en manuh akis.

¹⁷ E Pita' to pah kokoman vörep e non pa pusun in o tata pamėh. Ka varu' vakomanih a ma te' vanö pe Konilius to nat ee pa ö no a iuun pe Saėmon to te' non, ko ma', pare sun e ne po matön hopa'. ¹⁸ Ee to hi vamanih pan, “E' te' non a te' manih pa iuun vėh a ěhnaneah e Saėmon Pita'?” ¹⁹ E Pita' to iu maaka non pa pusun in o tata pe', ka Tuvuh Vasio' soe ke poan, “Tēnan ah. A kukön te' to vaiu ma' oah. ²⁰ Eän se kunah, parėn ep pee, parėn koe a kokoman vörep, parėn nö me raoe. Eö' to vanö ma' raoe pa me a oah.”

²¹ Ke Pita' kunah, pare' soe ke raoe, “Eö' ivėh a te' nöm to vavaiu vah nem. Eöm nö ma' suk ataeah?”

²² Ee to piun, pare soe pan, “E Konilius, e susun pa nap vėvėnsun to vanö ma' möm. E' a te' no a pop pe' to vih, pare' vasunön non e Sosenēn, ko Jiu' ta rakah ne poë. A ankerö' pe Sosenēn to soe ke Konilius a ö ne' se vaoe a ma' oah pa iuun pe'. Ke' pėnton pataeah nėn se soe keah.”

²³ E Pita' to vaoe ho raoe, kee koroh ee. Pa pöstakah po meoh poen e Pita' to vamatop en pa nö, kee nö va'peh me ee pa ma meh te' va po vaman va Jopa'.

²⁴ Ee to vos ee Sisaria' po meoh poen, a vöön ne Konilius me a ma poaneah me a ma vakamö', ne' to vaoe to anoeh ne e Pita'. ²⁵ E Pita' se ho en iuun, ke Konilius ep in poan manih matön hopa', pare' vatokon havin e Pita' pa kė a ěhnan e Pita'. ²⁶ Ivėhkėk, e Pita' to kė vasun poan, pare' soe, “Sun ah. Eö' pet me a te' akuk.” ²⁷ E Pita' to vavaato

ho nö me e non pe Konilius, kee ep ee pa nap peo rakah to vatönun ne koman iuun.

²⁸ Ke Pita' soe ken pee, “Eöm koman to nat e nem, a ma taate' po Jiu' to soepip non a to Jiu' pa te' vatös me a te' to hikta te' non a to Jiu'. Ivëhkëk, e Sosenën to vataare a neo' a ö nö' se nat no' soe a meh te', pan e' to hat, me e' to hikta soepip non a te' vatös me raoe. ²⁹ Ivëh, kën vaoe na neo' kö' hikta pënton varo, eö' to nö eo' ma'. Ivëh, kö' se hi a oah, suk ataeah, kën vaoe na neo'?”

³⁰ Ke Konilius piun, pare' soe pan, “A potan to te' vavoh non manih, kuru o taana' poen to oah ee. Pa 3 kirök voh pa matanpoen pa ö nö' to hinhin voh no' koman iuun peö'. Eö' to hinhin no' ka te' to ohop non o ohop kakaare rakah nö ma', pare' sun non pa mataneo'. ³¹ Pare' soe ka neo' pan, ‘Konilius, e Sosenën to tēnan en pa hin me a kiu va'aus pën manih po te' arus. ³² Eën se vanö ta ma te' manuh vöön Jopa', kee me ma' e Saëmon Pita'. E' to te' non pa iuun pe Saëmon, a te' nonok ma moeh tah po kap purmakaö', a iuun pe' to eok non sinten tahi'. ³³ Ivëh, kö' vanö vëvëhö' nös a ma te' pa me ma' a oah, ke' vih rakah non pën to nö ma'. Emöm kurus to te' nem po epep pe Sosenën, to anoeh nem a pënton ataeah ne Sunön to he' oah, sën soe ka möm.”

E Pita' to He' A Soe Koman Iuun Pe Konilius

³⁴ E Pita' to taneo vaato en ko soe pan, “Eö' to nat eo', e' to te' man e non pe Sosenën to ep e non pea kurus to vatoe e no, pare' hikta vih ke non a ma pah te'. ³⁵ Ivëh, ke Sosenën to vaneah rakah e non a napan kurus, a ma te' to hikta te' ne o to Jiu', me o Jiu' pa ö nee to vean ne poë, ko vavatet ne a taate' totoopin rakah po epep pe'. ³⁶ Eöm to nat e nem pa Soe Vih ne Sosenën to vanö ke voh a napan va Israëel. E Ieesu', e' e Sunön pa napan kurus. Ivëh, ka manih pa ma vavaasis me a mët pe Ieesu', a ma napan to

vakamö' hah me ee pe Sosoenën. ³⁷ Eöm to nat koman e nem, moaan voh e Jon to vavaasis voh en pa taate' pupui, taneo no ma' Galili' ko nö en pa ma ö oeh kurus po Jiu'. ³⁸ A soe pamëh, e' a soe pe Ieesu' va Nasarët, pa ö ne Sosoenën to he' voh a Tuvuh Vasio' me o kikis manih pe Ieesu'. E' to nö vavah pa ma vöön pa va'aus me a nok vavih a ma napan varih no ora' hat to mirö' voh, suk e Sosoenën to te' va'peh me non pe Ieesu'. ³⁹ Eö', me a ma meh aposol varih to ep voh nem pa ma tah ne' to nonok voh non manih pa ma ö oeh po Jiu', me a vöön apuh pee Jerusalëm. Ee to ni voh poë pa kuruse ke' mët nën. ⁴⁰ Ivëhkëk, e Sosoenën to vato' tane' hah poan po vapeepe po vakön poen, ke' te' to'to' e non kuru vëh. ⁴¹ A nap peo to hikta ep in e Ieesu', emöm varoe o aposol ne' to vaoe voh. Emöm to vaëën me voh eah pa ö ne' to to' tane' hah po vapeepe. ⁴² E' to soe ka möm a ö möm se vavaasis a ma napan a soe to te' va non manih pan, 'E Sosoenën to vate' voh e Ieesu' pa kiiki a ma hat pa nap mët me a nap to'to'.' ⁴³ A ma te' vanënën soe to vavatvus soe suk voh poë pan, a napan to vaman ne pa ëhnan e Ieesu' a ma hat pee ne' se ihan anoe këh en pee.”

O Te' To Hikta Ne Pan Ee Ro Jiu', To Kon A Tuvuh Vasio'

⁴⁴ E Pita' to vavaato avoe' e non, ka Tuvuh Vasio' he kunah en ma' manih pa napan varih to pënton ne pa soe. ⁴⁵ O Jiu' varih to vaman ne to nö va'peh me ma' e Pita', to pah töhkak ee pa ö ne Sosoenën to he' a Tuvuh Vasio' manih pa napan to hikta te' ne o Jiu'. ⁴⁶ O Jiu' to pënton raoe to vaato ne pa ma meh to, pare kë rakah ee pa ëhnan e Sosoenën. Ke Pita' soe vamanih pan, ⁴⁷ “A napan varih to kon a Tuvuh Vasio', vamanih pa ö nemöm to kon vavoh. Eteh to antoen non amun raoe pa kon a tapui manih pa ruen?” ⁴⁸ Ke Pita' soe ke raoe pan, “Eöm se kon a tapui pa ëhnan e Ieesu' Kristo.” Ka napan hi e Pita' pan, e' se te' va'peh me voh non raoe, pa ta ma meh si' poen.

11

E Pita' To He' A Soe Manih Jerusalëm

¹ A ma aposol, me a ma te' va po vaman manih Jiutia' to tēnan a ö no o te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to kon ee pa Soe Vih pe Sosenën. ² Ivëh, ke Pita' nö hah en Jerusalëm, ka napan varih to iu ne a taate' pe a ö kokoaan, sirö' ee pe'. ³ Ee to soe pan, "Eën to nö voh nös pa iuun po te' to hikta pe voh a ma ö kokoaan pee parën vaëen me raoe."

⁴ Ivëh, ke Pita' vahutët ken pee pa ma tah to tavus voh pa ö ne' to te' voh no ma' Jopa'. ⁵ E' to soe pan, "Eö' to hinhin voh no' manih vöön Jopa', parö' tata ko ep in a tah to matan va non manih po rara apuh to han kunah no ma' po taana' noton manuh akis, pa havin neö'. ⁶ Eö' to ep vatët, parö' ep in a ma vu vöna' poa to te' ne, me a ma te' a rarau', me a ma vöna' to vavarah ne, me o növan. ⁷ Parö' pēnton a soe to soe non pan, 'Sun ah Pita', parën ip a paeh va pa ma tah varih ko ëen.' ⁸ Ivëhkëk, eö' to soe pan, 'Apuh, ahik rakah. Eö' to hikta ënëen moaan voh no' a ma tah varih, suk a ma taëen poë varih to hikta te' vivihan ne.' ⁹ Eö' to poa tēnan a soe to sosoe non pan, 'A ma moeh tah kurus ne Sosenën to nok voh to vih e ne pa ëen, kēn nat nom soe pan, e' to soepip non.' ¹⁰ A tah pamëh to kukön tanok, pare' hah peah en manuh akis.

¹¹ Ka varu' vakomanih a kukön te' to nö ma' manih peö' to tane' ma' Sisaria' to nö ma' pa iuun nö' to te' no'. ¹² Ka Tuvuh Vasio' soe ka neo' a ö sö' koe a kokoman, ko nö me raoe. A tönim te' me a paeh va Jopa' to nö va'peh me ee peö' manuh Sisaria'. Kemöm vos, pamöm ho em pa iuun pe Konilius. ¹³ E Konilius to soe ken pe möm pa ö ne' to ep in a ankerö' to sun non iuun pe', ko soe ke poan pan, 'Vanö tah te' manuh Jopa' ke' vaoe ma' a te' vëh a ëhnaneah e Saëmon Pita'. ¹⁴ A te' pamëh se he' a tapaiuun pēn a soe ke Sosenën se kon hah a neöm.' ¹⁵ Eö' to taneo pa vaato

ka Tuvuh Vasio' kunah en ma' manih pee vamanih pa ö ne' to nok vavoh manih pea po va momoan. ¹⁶ Ivëh, kö' nat hah eö' pa ö ne Sunön to soe vavoh in e Jon pan, 'E Jon to pupui a ma napan pa ruen, ivëhkëk, eöm se kon a tapui pa Tuvuh Vasio'.' ¹⁷ E' to maaka en, e Sosenën to he' en pa Tuvuh Vasio' manih pa napan varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu', ivëhkëk, ee to vaman ne e Ieesu' Kristo. E' o pöh he' moan voh ne' to he' a ra pa ö na to vaman momoan voh. Ivëh, keö' eteh to antoen no' a sun pip e Sosenën."

¹⁸ A napan to pënton a soe pe Pita', ko koe ee pa vavovoeak poë, pare kë varoe rakah ee pa ëhnan e Sosenën, "Ivëh, ke Sosenën he' en pa napan to hikta ne pan ee ro Jiu' pa taate' panih, ko he' i rea manuh pe Sosenën pare kon o to'to' tamoan."

A Napan Va Antiök To Vaman

¹⁹ A napan va po vaman to nö vakëkëh ee pa ö nee to ip voh e Stivin. A ma meh te' to rusin ee manuh pa muhin va Fonisia', to Saëprus, me vöön Antiök, pare vavatvus e ne pa Soe Vih pe Ieesu' Kristo manih po Jiu' varoe. ²⁰ Ivëhkëk, a ma meh te' va po vaman, a ma te' va po to Saëprus me Saërini' to nö voh manuh vöön Antiök, pare vatvus e ne pa Soe Vih pe Ieesu' manih pa napan to hikta te' ne pan ee ro Jiu'. ²¹ O kakis pe Sunön to te' me non rae, ivëh, ka nap peo rakah to vaman, pare he' i rea manuh pe Ieesu'.

²² A napan va po vaman varih Jerusälëm to pënton a ma tah poë varih, pare va nö ee pe Banabas manuh Antiök. ²³ E Banabas to vos manuh vöön Antiök, pare' ep in a ö ne Sosenën to va'aus va in a napan, pare' vaeö rakah, pare' kat rakah en po vaman pee pa ö nee se he' tamoan ne o to'to' pee manuh pe Sunön. ²⁴ E Banabas no a taate' pe' to vih, me e' a te' va po vaman, ka Tuvuh Vasio' puh rakah non manih pe'. A napan peo rakah to vaman, pare he' i rea manuh pe Sunön.

²⁵ E Banabas to nö en manuh vöön Tasas pa vaiu e Söl.
²⁶ E' to taum poan, pare' me en ma' pe' manih vöön Antiök. Po pöh kirismas ne Banabas pen e Söl to kiu va'peh me ne a napan va po vaman varih Antiök. Ee pon to vavaasis ne a ma napan a Soe Vih pe Sunön. Manih Antiök nee to poka' momoaaan voh a napan to vaman ne e Ieesu', a Napan pe Kristo.

²⁷ A ma pah te' vanënën soe to tane' ma' Jerusalëm, pare nö ma' manih vöön Antiök. ²⁸ A paeh te' vanënën soe a ëhnaneah e Agabus, e' to sun ka manih po kikis va pa Tuvuh Vasio', e' to soe tavus a ö no o maë apuh se tavus manih po oeh kurus. E Klödus, a te' sunön va Room to te' non po poen no maë apuh pamëh to tavus. ²⁹ Ivëh, ka ma napan varih to vavatet ne e Ieesu' manih Antiök, soe vaonöt ee pa ö nee se vakon moni' pa va'aus a ma te' va po vaman to te' ne manuh Jiutia'. Ee to he' onöt a ö nee to öt va ne. ³⁰ Ee to nok va nën, pare vanö ee pe Banabas pen Söl me a moni' manuh pa nap susunön va po kum te' varih to vaman ne e Ieesu' manuh Jiutia'.

12

A Napan Va Po Vaman To Kon Kamis

¹ Manih po poen pamëh e Hëërot a te' susun po Jiu' to vakmis ko mirö' a ma pöh te' va po vaman. ² E' to he' a soe, kee ip vamët ee pe Jëmis e kea pe Jon po rapis rë. ³ E Hëërot to ep in a tah pamëh no o Jiu' to iu ne, pare' he' en pa soe vaonöt pa öt e Pita'. A tah vëh to se tanok po Poen Apuh no o Jiu' to ënëen ne a taëen hikto is. ⁴ E Hëërot to öt e Pita', ko vanö en pe' pa iuun nohnoh, ka taana' vakum te' utut to te' ne, ka taana' te' to ut ne poë. Manih komön o pöh poen, nee to vapapanih ne murin a tönim me a paeh aoa' to oah. E Hëërot to koman non a ö ne' se vate' e Pita' po vahutët pa ö no Poen Apuh po Jiu' to ënëen ne a taëen

hikta is se hik. ⁵ E Pita' to te' non pa iuun nohnoh, ko te' utut ut e ne pe' nën. Ivëhkëk, a napan va po vaman to hinhin vatëh e ne pe Sosoenën se va'aus e Pita'.

E Pita' To Këh A Iuun Nohnoh

⁶ O poen momoaan in a ö ne Hëërot a te' sunön po Jiu' se vate' e Pita' po vahutët, e Pita' to koroh non topnin in a poa te' utut. E' to nohtöön non po pöök uris eh, ka ma meh te' utut te' ne po hopa' to ut ne. ⁷ Ka varu' vakomanih a ankero' pe Sosoenën to tavus en koman iuun nohnoh, ko ëman kopös en pa ö ne Pita' to te' non. Ka ankero' pamëh kunkuin en pe Pita', pare' ta' poan, “Sun vëvëhö' ah.” Ko uris eh vëh to nohtöön non e Pita' to taihan këh en pa koren e Pita'. ⁸ Ka ankero' soe ke Pita' pan, “Voh o voh parën ohop a su' pën.” Ke Pita' nok va en nën, ke' soe ke poan pan, “Ohop o ohop rë pën ko vatet ma' neo.” ⁹ Ke Pita' vatet tavus en pe' këh a iuun nohnoh to hikta nat non pa tah no a ankero' to nonok non manih pe', e' te' man e non, ke', ahik. E' to koman non pan, e' to tata non. ¹⁰ E' Pita' pen a ankero' to oah ee pa poa te' utut to ut ne o hopa' vamomoaan, pare öök ee ko oah ee pa meh poa te' utut to ut ne o vapöök hopa', ko öök ee po matön hopa' eh vëh to taperet no na pa vöön apuh. Ko hopa' pamëh taperet koman en, kee tavus ee. Ee pon to nönö va'peh nö e ne hanan, ka ankero' pamëh këh en pe Pita' ko nö en.

¹¹ Ko kokoman pe Pita' to maaka ke' nat hah en pa ma tah to tanok manih pe', ke' soe pan, “Eö' to nat rakah eo', e Sosoenën to vanö vu ma' a ankero' pe' ke' vatvus hah këh a neo' pa koren e Hëërot, me a ma tah no a napan va Jiutia' to koman ne a nok manih peö'.” ¹² E Pita' to maaka en pa ö ne' to tavus a ma', ko nö en manuh pa iuun pe Maria', e sinan e Jon Mak. A nap peo rakah to te' ne pa iuun pamëh to hinhin ne. ¹³ E Pita' to tekteok po hopa', ka pah köövo kikiu nö ma' pa peret o hopa', a ëhnaneah e Roda'. ¹⁴ E' to

tënan inan ma' e Pita', pare' vaeö rakah ko hah en pa soe vanat raeo to hikta peret o hopa'. E' to nö, pare' soe pan, "E Pita' e vöh mahën." ¹⁵ Ee varuh koman iuun to soe ke poë pan, "Eën to piuk eom." Ivëhkëk, e' to eh rakah en, pare' soe pan, "Pöh man rakah, e Pita' e vöh mahën." Kee soe ke poë pan, "E' a apen Pita' nën to ep nom."

¹⁶ Ivëhkëk, e Pita' to tekteok avoe' e no ma' po hopa', ivëh, kee peret ko ep ee pe Pita', ko pah vuksean rakah ee. ¹⁷ Ke Pita' vuhvuh ma' raeo pa koreneah, pan ee se vatotomin. Ivëh, ke' vahutët ken pee pa ö ne Sosenën to va'aus va in poan, ke' tavus këh a iuun nohnoh. E Pita' to soe ke raeo pan, "Soe ke Jëmis, me a ma meh kea pa tah va'ih." E Pita' to tavus këh en pee, pare' nö ke en pa meh vöön.

¹⁸ Pa pöstakah po meoh poen o te' utut to vuksean, ko karë rakah ko tok rakah ee pa ö ne Pita' to koe, pare me vavaiu vah e Pita', ko vaiihi e ne pan, "E Pita' koe nih?" ¹⁹ E Hëërot to ta' o te' utut pa vaiu e Pita', ivëhkëk, ee to hikta ep in e Pita'. Ivëh, ke Hëërot vate' en po te' utut varih to ut vahat voh ne pe Pita' po vahutët. E' to vaonöt en pa ö nee se ip vamët raeo. Vasuksuk e Hëërot to këh en pa muhin Jiutia' ko nö en pa vöön va Sisaria'.

E Hëërot To Mët En

²⁰ E Hëërot a te' sunön va pa muhin Jiutia' to heve rakah non a napan va pa vöön va Taëa' me pa vöön va Saëdon, a poa vöön poë varih ne Hëërot to hikta matop non. Ka napan vatönun, pare nö ma' pa vakamö' hah me e Hëërot. Ee to iu vakum me ne e Hëërot. Ivëh, kee nö momoan ee manuh pe Blastus, a te' to matop non a iuun pe Hëërot, pan e' se va'aus raeo pa vamatop o vaato pee me e Hëërot. Ee to vakamö' hah me e Hëërot, pare taneo ee pa kon hah a taëen manuh pa muhin ne Hëërot to matop non.

²¹ Ke Hëërot vate' en po pöh poen, po poen pamëh ne' to ohop a ma ohop vih pa te' sunön, pare' iho' koman en pa ö

ihihō' pe', pe' a te' sunön, ko he' a soe apuh manih pa ma napan. ²² Ka ma napan taoa ma', ko soe ma' pan, "E' hikta te' akuk non ivëh, to vavaato non, ahik, e' a sosoenën." ²³ Ka varu' vakomanih a ankerō' pe Sosoenën to he' mët en pe Hëërot, ka mët hat kon en pe', suk e' to hikta kë non a ëhnan e Sosoenën. Ko ves ëën poë, ke' mët en.

²⁴ Ivëh, ka ma napan kon ee pa soe pe Sosoenën pa ma vöön kurus.

²⁵ E Banabas pen Söl to vahik a kiu pee manih Jerusalëm, pare hah ee manuh vöön va Antiök. Ee to nö va'peh me ee pe Jon Mak.

13

Ee To Vate' E Banabas Me E Söl, Pare Vanö Raoe Pa Nok A Kiu Va'aus

¹ Topnin i ra napan va po vaman varih pa vöön va Antiök, e' to te' non a ma te' vanënën soe, me o te' vavaasis. E Banabas, ke Simeon a meh ëhnaneah Niker, me e Lusius va pa vöön Saëriini', ke Manaën, a te' poan a te' sunön e Hëërot, me e Söl. ² Ee to te' ne pa taate' hin me vapenpen in a taëën. Ka Tuvuh Vasio' soe ke raoe pan, "Eöm se vate' e Banabas pen Söl pa kiu vëh nö' to vaoe voh raoe pa nok." ³ Ivëh, kee vapenpen e ne pa taëën, pare hinhin ne ko vaho' a koreere manih pe Banabas pen Söl, ko vanö ee pee pon.

E Banabas pen Söl To He' A Soe Vih Manih Pa To Saëprus

⁴ A Tuvuh Vasio' to he' kokoman e Banabas pen Söl, kee nö ne manuh vöön Selusia' to te' non sinten tahi'. Manih Selusia' ee pon to tok po parö', pare nö ee pa to Saëprus. ⁵ Ee to vos ee vöön Salamis, pare ho ee pa iuun hinhin sone' po Jiu', pare vatvus ee pa soe pe Sosoenën. E Jon Mak to nö va'peh me raoe, pare' va'aus non raoe pa nok a kiu.

⁶ Ee to vatvi vahik ee pa to Saëprus, pare vos ee vöön Pafos. Manih Pafos ee to ep in a pah te' to pikpiuk non pan, e' a te' vanënën soe, e' a to Jiu', a ëhnaneah e Bajisas. E' a te' nonok ëto'. ⁷ E' to te' va'peh me non a te' susun pa kaman, a ëhnaneah e Sergius Pölus. E Sergius Pölus a te' nat, ko te' me non o kokoman vih, pare' vaoe en ma' pe Banabas pen Söl, e' to iu pënton non pa soe pe Sosoenën. ⁸ Ivëhkëk, e Bajisas a meh ëhnaneah 'e Elimas', po to Grik, e' to iu vöknah non o vavaasis pe Banabas pen Söl pa ö ne' se rëh ke o vaman pe Sergius Pölus ke' koe a vaman e Ieesu'. ⁹ Ke Söl, a meh ëhnaneah e Pöl to puh rakah non pa Tuvuh Vasio' to kute' rakah non pe Elimas, pare' soe pan, ¹⁰ "E susun po ora' hat to te' non pën, kën te' nom pa taate' piuk, a taate' vih totoopin nën to rës e nom, parën mimirö' nom o iu vih pe Sosoenën. Eën pö' to hikta iu rakah nom a taate' vih pamëh? ¹¹ E Sosoenën se vakmis a oah taneo non varu' vamanih, eën se keho' voh eom pa ma si' poen." E Pöl to soe va nën, ka varu' vakomanih a matan e Elimas to ununöh en, ke' ep vapopoen en. Ke' vaiu vah non ta te' se öt pa koreneah, pare' me vataare poan a hanan. ¹² E voe susun va pa kaman to ep in a tah va'ih to tavus, ko töhkak po vavaasis vih va pe Sunön, pare' vaman en pe Sunön.

E Banabas Pen Söl To He' A Soe Vih Manih Antiök Va Pa Muhin Va Pisidia'

¹³ E Pöl me a ma te' nee to pët nönö vah ne, to këh ee pa vöön Pafos, pare tok po parö' ko nö ee Perga pa muhin va Pamfilia'. Ke Jon Mak këh en pee Pamfilia' ko nö hah en Jerusalëm. ¹⁴ Ee to nö pet ee, to këh ee pa vöön Perga ko nö, pare vos ee vöön Antiök pa muhin va Pisidia'. Ko Poen Apaapo nee to ho pa iuun hinhin sone' po Jiu', pare iho' e ne. ¹⁵ Ee to ëh a pah ö po Vavaasis pe Mosës, me a ma kiun po te' vanënën soe, ke susun va pa iuun hinhin

sone' hi e Pöl pen Banabas ko soe pan, “Poa kea, emöm to iu a no neöm se he' a soe va pa vaeh o vaman pemöm.”

¹⁶ Ke Pöl kë a koren ko sun pare' soe pan, “Eöm a napan va Israël, me a ma meh napan varih to vasunön nem e Sosoenën, pënton a neö' öm. ¹⁷ E Sosoenën to eö' a kë sipuura a napan va Israël to te' voh ne a nap aun manih pa muhin va Isip, ke Sosoenën vapeo rakah en pee. E Sosoenën po kikis apuh koman pe', e' to me tavus këh ma' rae a muhin va Isip. ¹⁸ Ka manih pa moeh upin po 40 kirismas a napan va Israël to vatösoe voh i ne e Sosoenën, ivëhkëk, e' to iu va'aus avoe' voh e non pee. ¹⁹ E' to ip vamët, ko mirö' o tönim me o pöök vute' pa ma vöön va Keenan, pare' he' en pa napan pe', a napan va Israël po oeh kurus pee. E' to kon a napan va Israël o 450 kirismas pa vaneah o oeh avoes va Keenan.

²⁰ Vasuksuk ne' to vasun a ma te' susunön to matop me a kiiki a pop pa napan va Israël. A taate' pamëh to nö ma', ko öök pa ö ne Samuël a te' vanënën soe to te' non a te' sunön pee.

²¹ E Pöl to vaato avoe' e non, pare' soe pan, “Po poen no a napan va Israël to hin a te' sunön pa matop rae, e Sosoenën to he' rae e Söl, e sunai' e Kis. E' a te' va po vute' pe Bënjamin. E' to te' non a te' sunön pee po 40 kirismas.

²² E Sosoenën to vahik en pe Söl këh a tasun, pare' vate' varu' en pe Devit a te' sunön pa matop a napan va Israël. E Sosoenën to soe ke ra napan pan, ‘E Devit e sunai' Jësi', e' a te' nö' to iu rakah no'. E' se nok a ma tah pa ö nö' to iu va no'.’ ²³ E Ieesu' a te' va po vute' pe Devit, ke Ieesu' a te' ne Sosoenën to vate' voh eah pa kon hah a napan va Israël vamanih pa ö ne Sosoenën to soe vaman vavoh.

²⁴ E Pöl to vaato avoe' e non, pare' soe pan, “E Ieesu' to me' voh e non pa taneo a kiu pe', e Jon he vanënën ke non pa napan va Israël pa ö se panih a ma taate' hat pee,

ko vatet a taate' vih, kee pupui rae. ²⁵ A si' ö hat ke Jon vahik en pa kiu, pe' pare' soe ke ra napan pan, 'Eöm koman nem pan, eö' eteh? E' hikta te' non pan, eö' ivëh nöm to anoeh voh e nem. Ivëhkëk, pënton öm. A pah te' se suk ma' neo', eö' hikta vih onöt no' pa va'aus eah pa ihan o uris vëh pa poa su' pe'.'

²⁶ E Pöl to vaato avoe' e non ko soe pan, "Ea a ma napan va Israël, ea o pus koa' pe Abraham, me eöm a ma meh upöm te' to hikta te' nem pan eöm ro Jiu' to vasunön nem e Sosoenën, a soe pe Sosoenën to te' va non manih pa Soe Vih to soe ka ra, pan e Ieesu' to hehe a ra. ²⁷ O te' susun to te' ne Jerusalëm, me a ma napan to hikta nat voh ne a ö ne Ieesu' se kon hah a ra, pare hikta maaka ne a soe voh po te' vanënën soe vëh nee to ëhëh ne po Poen Apaapo. Ee to vate' poë po vahutët ka tah pamëh to vapuh en pa soe voh po te' vanënën soe. ²⁸ Ee to hikta taum ro ta hat manih pe', nee se voh ip vamët suk poë, ivëh, kee hin a te' susun e Paëlat a ö nee se ip vamët poë. ²⁹ Ee to nok vahik ee pa ma tah pa ö no te' vanënën soe to kiun suk vavoh manih po Puk Vapenpen. Ee to vökna h këh a kuruse, pare pe ee pe' po vapeepe. ³⁰ Ivëhkëk, e Sosoenën to vato'to' tane' hah poan po vapeepe. ³¹ A ma poen peo, ne' to tavus hah a napan varih ne' to tane' me voh ma' Galili', ko öök ma' Jerusalëm. Ee a ma napan to ep voh ne a ma tah poë varih, pare vatvus ne a soe manih pa napan va Israël.

³²⁻³³ E Pöl to vaato avoe' e non pare' soe pan, "Ivëh, kemöm te' nem pa he' a Soe Vih manih peöm. A ma tah varih moaan voh ne Sosoenën to soe vaman voh a ö ne' se he' e sipuura, kuru vëh e Sosoenën to he' en pe Ieesu' manih pea a ma pus koa' pee. E' o he' pe Sosoenën manih pea, suk e' to sun hah ko te' to'to' e non. E Sosoenën to vato'to' tane' hah e Ieesu' po vapeepe, pa ö no Puk Vaëhëh to kiun va non pan,

‘Eën e koa' peö',
kuru eö' e tamömah.’

Sng 2:7

³⁴ E Sosenën to sosoe suk non a ö ne' to vato' hah Ieesu' pan, e' se vato' poan ke' hikta se mët hah non ko koa. Pare' soe pan,

‘Eö' to tapui a neöm,
parö' he' a ma tah vihvih moaan voh nö' to soe voh
a ö sö' he' e Devit,
köm se ep ko vaman rakah.’

Ais 55:3

³⁵ Ka manih po meoh Vaëhëh e Sosenën to soe vamanih pan,

‘Eën se nat nom anoe a te' vivihan pën,
ke' koa' koman o vapeepe.’

Sng 16:10

³⁶ E Pöl to vavaato avoe' e non, pare' soe pan, “E Devit to vavatet voh non o iu pe Sosenën, ko mët en, kee pe poë havin a ma supnai' pe', ke' koa en koman kove'. ³⁷ Ivëhkëk, a te' vëh ne Sosenën to vato' tane' po vapeepe, e' to hikta koa voh. ³⁸⁻³⁹ Ivëh, kën kea, eöm se nat vavih va nem manih pan, e Ieesu' a paeh varoe se ihan anoe a ma hat pa napan kurus pa ö nee se vaman ne poë, kee vakamö' me e Sosenën ke' poka' raeo o te' totoopin. Ivëhkëk, o Vavaasis pe Mosës to hikta onöt non a ihan anoe a ma hat peöm, köm te' nem a ma te' totoopin. ⁴⁰ Ivëh, köm se matop nem a tah pamëh tome' tavus a neöm vamanih pa ö no o te' vanënën soe to soe vavoh. Ee to soe vavoh manih pan,

⁴¹ ‘Eöm a ma te' varih to vavovoeak me vapikpiuk nem e Sosenën,
eöm se matop nem.

A kiu vëh nö' to nonok no' manih po poen nöm to te' to'to' nem,
a te' se keh soe vamaaka ro ken peöm pa ma tah nö' to nonok no',
e' a ma tah varih nöm se keh koe a vaman,
eöm se mët em.’ ”

Hab 1:5

⁴² E Pöl pen Banabas to tavus këh ee pa iuun hinhin sone' po Jiu', ka ma te' nö ma', pare soe ke raeo pan, "Po moeh Poen Apaapo eöm se nö ma' paröm soe vamaaka hah ka möm a ma soe varih nöm to soe ka möm ko vapet o vavaasis pamëh." ⁴³ A ma napan to tavus vahik ee, pare suk ee pe Pöl pen Banabas. Ka ma napan varih ee o Jiu', me a ma te' varih to hikta te' pan ee ro Jiu' to panih, ko vavattet ne a ma taate' po Jiu'. E Pöl pen Banabas to vakikis ne raeo pan, ee se te' tamoaan ne paan o ururuan pe Sosoenën.

⁴⁴ Po meoh Poen Apaapo a napan kurus va pa vöön pamëh, to nö ee ma' pa pënton a soe pe Sosoenën. ⁴⁵ Ivëhkëk, o Jiu' varih to hikta vaman ne to ep a nap peo rakah to tönun ma' ko kokoman pee hikta te' vih non. Ee to punö' rakah e ne pa vöknah a soe pe Sosoenën, pare soe pan, e Pöl to pikpiuk e non. ⁴⁶ Ivëhpëhkëk, e Pöl pen Banabas to eh rakah ee ko soe pan, "O man, emöm se voh he' momoaan a neöm a soe pe Sosoenën, ivëhkëk, eöm to he' tonun voh a soe pamëh. Ke' te' va non manih peöm to hikta onöt nem a kon o to'to' tamoaan. Ivëh, kemöm se këh em peöm, pamöm nö em po meoh upöm napan to hikta te' ne pan ee ro Jiu' pa he' raeo a soe. ⁴⁷ E Apuh to soe ka möm pan,

'Eö' to vaho' a oah vamanih po ëman to vovoh ke non a napan,

kën se va'aus a ma meoh upöm napan to hikta te' ne o Jiu' va pa meh vöön manih po oeh kurus, ke Sosoenën se kon hah raeo.' " *Ais 49:6*

⁴⁸ A ma napan to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to pënton a soe pamëh ko kokoman pee pah vih rakah en. Kee vaeö rakah ne a Soe Vih pe Sosoenën to ruk raeo, suk e Sosoenën to eö' raeo, kee tavus ee a napan va po vaman to kon o to'to' tamoaan. ⁴⁹ Ka napan varih pa muhin pamëh, kon kurus ee pa soe pe Sunön. ⁵⁰ Ivëhkëk, o Jiu' varih to hikta vaman ne to kunkuin ee po kokoman po

te' susunön varih vöön me ro köövo susunön varih to vaman ne a taate' po Jiu', kee vakihat me ee pe Pöl pen Banabas. Pare veo tavus këh ee pee pa vöön pee. ⁵¹ Ivëh, ke Pöl pen Banabas sisinuh ee po kusan vëh pa moeere pa matan a napan to vatösoe ne manih vöön Antiök. Pare këh ee pa vöön pamëh, ko nö pet ee manuh vöön Aëkoniam. ⁵² Ivëhkëk, ka ma te' varih to vaman ne e Ieesu' manih vöön Antiök, te' rakah me e ne po vaeö, suk a Tuvuh Vasio' to puh non pee.

14

E Pöl Pen Banabas To He' A Soe Manih Vöön Aëkoniam

¹ Manih vöön Aëkoniam e Pöl pen Banabas to ho pa iuun hinhin sone' po Jiu' vamanih pa ö nee to nonok tamoan va ne. Ee to ho, pare vatvus vavih rakah ee pa soe pon, ko Jiu' peo me o meoh upöm te' peo to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to pah vaman suntan rakah ee. ² Ivëhkëk, o upöm Jiu' varih to hikta vaman ne to kunkuin ee po kokoman po meoh upöm te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu', kee rës e ne pa napan varih to vaman voh ee. ³ E Pöl pen Banabas to te' varë ee manih vöön Aëkoniam, pare te' eh rakah e ne pa vavaasis a Soe Vih va pe Ieesu'. E Sunön to vataare o kikiis pe' manih pa koreere pon pa nok a ma tah vatoksean vamanih, pe' to vataare non o he' vih pe' to te' man rakah e non. ⁴ A napan varih koman a vöön pamëh to taki ee po pöök vakum. A ma upöm te' to nö va'peh me o aposol, ka ma meh nö manih po Jiu' to hikta vaman ne.

⁵ A napan varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to te' va'peh me ne o Jiu', me a nap susunön to vapöh kokoman ee pa tösvös e Pöl pen e Banabas. ⁶ E Pöl pen e Banabas to nat in a tah pamëh, ko rusin ee manuh vöön va Listra', me Derbe' koman a muhin Laëkoniam, me a ma meh vöön to te' vatët ne pa poa vöön poë varih. ⁷ Ee to vavaasis e ne pa Soe Vih koman a ma vöön poë varih.

E Pöl Pen Banabas To Kiu Manih Vöön Lистра' Me Derbe'

⁸ A te' tēnkun mon to te' non manih vöön Lистра', taneo voh no ma' po poen ne' to koa' ma', e' to hikta nönö vah non. ⁹ E' to iho' non, pare' pēnton non e Pöl to vavaato non. E Pöl to ep in a te' pamēh no vaman pe' to antoen e non pa vavih poan. Ivēh, ke' kute' totoopin rakah e na manuh pa te' pamēh, ¹⁰ pare' soe va'puh rakah en pan, “Sun ah, ko putot a poa momah.” Ka te' pamēh sun ko putot a poa mon eah, ko taneo en pa nö.

¹¹ Ka ma napan to ep a tah vēh ne Pöl to nok, pare kokoe' po to va Laëkonია' pan, “A ma sosoenēn varih to matan va ne manih pa ma te', to kunah ma' manih pea.” ¹² Ee to vēhnan e Banabas e Sus,* ke Pöl nee to vēhnan poē e Hēmis,† suk e'e' to vavaato vu non. ¹³ A te' ēsēs he' pe sosoenēn Sus no a iuun hinhin pe' to te' tavus kēh e non pa vöön, to te' ma' a ma purmakaö' oete' va'peh me a ma opop manuh po hopa' in a iuun hinhin. E' me a ma napan to iu ip ne a vöna', pare ēs ko kē a ēhnan e Pöl pen Banabas.

¹⁴ E Banabas pen Pöl to tēnan ee pa tah no a napan to iu nok ne manih pee pon, pare kukurus a ma ohop pee, suk ee to rēs e ne pa ö no a napan se kē a ēhnēere, pare vaveo topnin a napan ko to va'puh pa matēere ko soe pan, ¹⁵ “Kēn kea, suk ataeah, kōm nok vamanih? Emöm akuk kuru o te' to te' va e nem peöm. Emöm to te' nem manih pa vatvus a Soe Vih, pan eöm se he' tonun in na a ma sosoenēn vapikpiuk ko nö ma' manih pe Sosoenēn vamaman te'te' tamoaan vēh to nok voh a akis, me o oeh, me a tahi', me a ma tah varih to te' hop ne nēn. ¹⁶ Moaan

---

* 14:12: Ee to vaman ne pan, e Sus to te' non e susun pa ma sosoenēn va po to Grik. Kee ep e ne pan, e Banabas to te' va non manih pa te' sunön. Ivēh, kee vēhnan e Banabas e Sus. † 14:12: A napan varih to vaman ne pan, e Hēmis e' a te' te'te' soe pa ma sosoenēn va po to Grik. Kee pēnton e Pöl to vavaato non. Ivēh, kee vēhnan e Pöl e Hēmis.

voh e Sosoenën to varakah voh a ma napan, kee vatet ee pa ma iu koman pee. ¹⁷ Ivëhkëk, tamoan ne' to nonok non a taate' vih pa ma tah vih ne' to he'he' a rora to vataare non o iu pe' manih pea. E' to vavanö ka no ma' ra a uhön pa vapu vavih a ma taëen pea po poen ne' to iu non. Pare' he'he' tamoan a rora o vaeö apuh pe'." ¹⁸ A ma soepip pe Pöl pen Banabas pa kë a ëhnëere to örakuk en. A napan to iu avoe' e ne pa ip o vöna', ko ës ke raoe pon. E Pöl pen Banabas to vasosöe me ra napan, kee hikta ës o vöna'.

¹⁹ Ivëhkëk, a ma pah to Jiu' va vöön Antiök va pa muhin Pisidia' me vöön Aëkoniam to tane' ma' nën, ko nö ma' manih vöön Listra', pare vamanman a napan pa ö nee se tösvös ee pe Pöl. A napan to ip e Pöl, ko rëh tavus këh ee pe' pa vöön, to koman ne pan, e' to mët en. ²⁰ Ivëhkëk, o te' va po vaman to tönun suk e ne pe'. Ka sionineah tahah ma', ke' sun kee vos ee manuh vöön. Po meoh poen e Pöl pen Banabas to nö ee manuh vöön Derbe'.

E Pöl Pen E Banabas To Hah Manuh Antiök Va Siria'

²¹ E Pöl pen e Banabas to vatvus ee pa Soe Vih manih vöön Derbe' ka nap peo rakah to tavus a ma te' va po vaman. Ivëh, kee nö hah ee Listra', Aëkoniam, me a vöön Antiök va Pisidia'. ²² Ee pon to nö pa vaeh hah o vaman pa napan pan, ee se koe a anoe a soe pe Ieesu' moaan voh nee to pënton, ko vaman. Ee to soe ke raoe pan, "Eöm se taum a ma punis peo pa ö nöm se iu ho nem pa Matop Vih pe Sosoenën." ²³ Ee to vavate' nö a ma te' to vovoh ke ne a ma napan va po vaman manih koman a ma vöön. A ma meh poen nee to hinhin ne, pare vapenpen ne pa taëen marën a kë a ëhnan e Sosoenën. Ee to hinhin ke ne a ma te' poë varih, pare vaho' a koreere manih pee, pan e Sunön se vaeh raoe pa matop a kiu pe' manih topnin a napan. ²⁴ E Pöl pen Banabas to koe manih pa muhin va Pisidia', ko tavus ee pa muhin va Pamfilia'. ²⁵ Ee pon to vatvus a soe

manih vöön Perga', ko vahik nän, pare kunah ee manuh vöön Atalia'. ²⁶ Manih Atalia' ee pon to tok po parö', ko hah ee manuh pa vöön Antiök pa muhin va Sisaria'. A vöön pamëh moaan voh no a napan to hinhin ke ne raeo, pan e Sosenën se ururuan me vae h raeo pon pa vatvus a soe pe'. ²⁷ Ee pon to vos hah manuh vöön Antiök pa muhin va Sisaria', ko ununun o kum te' varih to vaman ne e Ieesu', ko hutët ke raeo a ö ne Sosenën to vataare koe a koreneah manih pee pon, me a ö ne' to vamaaka va in o kokoman po te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to hikta vaman voh ne kee tavus ee o te' va po vaman manih pa Soe Vih pe Ieesu' Kristo. ²⁸ Ee to te' varë me ee pa ma te' va po vaman manih vöön Antiök pa muhin va Siria'.

15

O Vakum Apuh No A Napan To Öt Manih Jerusalëm

¹ A ma pah te' to tane' ma' muhin Jiutia', ko nö manuh Antiök, pare taneo pa vavaasis a ma te' varih to vaman voh ee pe Ieesu' pan, "Eöm to hikta onöt nem a ö ne Sosenën se kon hah a neöm, pa ö söm hikta vatet a taate' va pa pe a ö kokoaan vamanih pa ö no o Vavaasis pe Mosës to soe va non." ² Ivëh, ke Pöl pen e Banabas heve ov ee pee, pare vasosoëri me raeo, suk a tah pamëh. Ivëh, ke Pöl pen e Banabas koman ee pa ö nee se nö me a ma meh te' va po vaman va Antiök manuh Jerusalëm pa ep a ma aposol, me a nap susunön va po rotu', kee vaseo suk a taate' va pa pe a ö kokoaan. ³ A napan va po vaman to vanö raeo, kee koe topnin a muhin Fonisia', me Samëria'. Ee to hutët nö ke ra napan va po vaman a ö no te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to vaman ne Ieesu' ko panih a ma taate' hat pee, ko he' rea manuh pe Sosenën. A tah vëh to he' vaeö rakah en pee. ⁴ Ee to vos manuh Jerusalëm, ka nap susunön va po rotu', me o aposol, me o te' va po vaman to vaeö rakah ee.

E Pöl pen e Banabas to soe ke raoe a ma tah ne Sosoenën to nok koe po kikis pe' manih pa koreere pon.

⁵ Ivëhkëk, a ma pah te' va po vaman to te' hop ne po kum po Parësi' to sun ko soe pan, "O te' va po vaman to hikta te' ne pan ee ro Jiu', ee se këk peepe a ma ö kokoaan pee, pare pah vatet po' o Vavaasis pe Mosës."

⁶ Ivëh, ko aposol me a nap susunön va po rotu' to vatönun ee pa vahutët suk a soe pamëh. ⁷ Ee to vahutët varë rakah ee ke Pita' sun, pare' soe pan, "Kën kea peö', eöm to nat voh em pe Sosoenën to vate' voh a neö' topnin neöm pa vatvus a Soe Vih manih po te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu', kee pënton pare vaman. ⁸ E Sosoenën to nat e non po kokoman po te' kurus, ivëh, ke' vataare en pea pa ö ne' to eö' o te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu' po poen ne' to vanö ma' a Tuvuh Vasio' pe', manih pee vamanih pa ö ne' to nok vavoh ka ra. ⁹ E' to hikta nok vakëkëh voh a ra me ee. Ke' to ihan anoe a ma hat pee, suk ee to vaman ne. ¹⁰ Suk ataeah po', köm punö' nem e Sosoenën pa ö nöm to vaho' nem a punis va pa taate' va pa pe a ö kokoaan manih pa ma te' to vaman voh ee. Moaan voh a kën sipuura me ea to hikta onöt no a te' a punis vëh. ¹¹ Ahik, ea to vaman varu' no, ko ururuan pe Ieesu' e Sunön ivëh, to kon hah a ra. Ke'e me, ne Sosoenën to kon hah raoe po ururuan pe Ieesu'."

¹² A napan varih to vakum ne to pënton a ma tah ne Pöl pen Banabas to soe tavus a ma tah vatoksean, me a ma vëknöm ne Sosoenën to nok koe manih pee pon, po te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'. ¹³ Ee to vahik vaato ee pon ke Jëmis soe pan, "Kën kea, pënton a neo' öm. ¹⁴ E Saëmon Pita' to soe vamaaka ka ra a ö ne Sosoenën to kon hah o te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu', kee tavus ee a ma te' koman pe Sosoenën. ¹⁵ Ivëh, ka soe pe Saëmon Pita' to te' vatoo me e non pa soe voh po te' vanënën soe, pa ö nee to kiun vavoh po Puk Vapenpen pan,

¹⁶ “Sunön to soe pan,
 ‘Amot eö' se hah ma',
 parö' vate' hah a matop pe Devit vëh to tapeat voh
 en.

A tah pamëh to hat voh,
 amot nö' se hah ma', parö' eok hah a matop pe Devit,
 ko vate' hah a matop pamëh.

¹⁷ Ivëh, ko Jiu' nee to këh voh to hikta vaman ne,
 se vaiu ee peö' e Sunön pee,
 pare tavus ee a ma napan koman peö'.

Ko te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to vaman,
 ko vatet a neo',
 eö' se poka' raoe a ma koa' peö'.

¹⁸ A soe pamëh ne Sunön to soe,
 suk e' to nat momoan voh e non pa tah ne' se nok.”
Amo 9:11-12

¹⁹ E Jëmis to soe pet pan, “E' va'ih o kokoman peö'. Ea
 se nat no vëhva' o te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu',
 ko he' rea manuh pe Sosenën. ²⁰ Ea pëh se kiun ke raoe
 to kiun to soe vamaaka non raoe a ö se nat ne ënëën ne
 a ma taëën to hikta vih non, suk a ma tah nee to he'he'
 ne vamanih po he' manuh pa ma tah nö'nës, pare vahik
 a taate' rëhrëh. Ee se nat ne ënëën ne a ma vöna' nee to
 takon me o era' in a vöna', ²¹ suk o Vavaasis pe Mosës na
 to ëhëh tamoan voh e no, ko pënton voh e no pe' pa ma
 vöön kurus, me koman a ma iuun hinhin sone' po Poen
 Apaapo.”

*Ee To Vanö O Kiun manuh Po Upöm Te' To Hikta Te' Ne Pan
 Ee Ro Jiu' To Vaman Ne*

²² Ivëh, ko aposol, me a nap susunön va po kum te' varih
 to vaman ne e Iessu', me a ma meh napan va po vaman
 to vakum, pare vate' a ma te' se nö manuh vöön Antiök
 va'peh me e Pöl pen Banabas. Ee to vate' e Jiutas a meh
 ëhnaneah e Basabas, ka meh te', a ëhnaneah e Saëlas. Ee

a poa te' no a napan va po vaman to ta rakah ne sih. ²³ Ee to vanö rae me o kiun to soe va non manih pan,

“Emöm, o aposol, me a nap susunön varih a kën kea peöm, to vanö nös a soe vavihvih pemöm manuh peöm, a ma te' varih to hikta te' nem pan eöm o Jiu' to tavus a ma te' va po vaman, ko te' nem vöön va Antiök, me a muhin va Siria' me Silisia'.

²⁴ Emöm to pënton nem, pan a ma te' va po vakum pemöm to nö nös pare he' a neöm a punis pa ma tah nee to soe köm tēnan. Ivëhkëk, emöm varih to hikta soe vaonöt voh nös rae pa nok a tah pamëh. ²⁵ Emöm to pënton a tah va'ih, pamöm vakum ko vaonöt a ö möm se kon ta poa te', ko vanö va'peh me nös e Pöl pen Banabas pa ep peöm. ²⁶ Ee pon to hikta nanaöp ne a mët, suk a kiu vëh pa vatvus a Soe Vih pe Ieesu' Kristo, e' Apuh pea. ²⁷ Ivëh, kemöm vanö nös e Jiutas pen Saëlas, pan ee se soe koman ka neöm a ma tah nemöm to vahutët in ko kiun ka nös neöm. ²⁸ A Tuvuh Vasio' to te' va'peh me a no möm, ivëh, kemöm hikta se he' punis a nem neöm. A taate' varoe vëh nöm se vatet.

²⁹ Eöm se nat nem ënëën nem o vöna' varih nee to ip marën a he' vamanih po he' manih po tah nö'nës, me a kaak o era', me a ëën o vöna' nee to takon. Paröm vahik a taate' rëhrëh. Ka pop peöm se te' vavih non pa ö nöm se vahik a ma taate' hat poë varih. E' kuru va'ih to hik en. Vih rakah non.”

³⁰ A ma nap susunön va po rotu' to vanö ee pee manuh vöön Antiök, kee vos pare vakum me a napan va po vaman, ko he' ee pee po kiun. ³¹ A napan to vaeö rakah pa ö nee to ëh o kiun me a ma soe va pa vaeh o vaman pee. ³² E Jiutas pen Saëlas a poa te' vanënën soe, ivëh, kee te' e ne pa he' a ma soe marën a va'aus me vaeh o vaman pa ma napan. ³³⁻³⁴ Ee pon to te' varë me ee pa napan manih vöön Antiök, ka napan vanö ee pee me o kokoman tö manuh pa

vöön pee. Ivëhkëk, e Saëlas to hikta nö, e' to te' e non manih vöön Antiök. ³⁵ E Pöl pen e Banabas to te' me e ne manih vöön Antiök to kiu va'peh me ne a ma napan pa he' a Soe Vih pe Ieesu', me a vavaasis a ma napan.

E Pöl Pen E Banabas To Vaheheve Ko Vakëh

³⁶ A ma poen to oah ee ke Pöl soe ke Banabas pan, “Ea po' se nö hah manuh pa ma vöön kurus moaan voh na to he' a Soe Vih pe Ieesu' manih pa napan. Para ep pa ö no a napan to te' vah va ne manih po vaman pee.” ³⁷ E Banabas to iu non e Jon Mak nee se nö va'peh. ³⁸ Ivëhkëk, e Pöl to hikta koman non a me e Jon Mak, suk e Jon Mak to hahrom voh, ko hikta te' va'peh moaan me non raoe pa nok a kiu. E' to këh hah voh raoe manih Pamfilia'. ³⁹ E Pöl pen Banabas to vaato vaheve, suk ee pa ö pamëh ko vakëh po' ee pon. Ke Banabas nö va'peh me en pe Jon Mak to tok po parö', pare nö ee pa To Saëprus. ⁴⁰ Ke Pöl kon en pe Saëlas, kee te' va'peh e ne pon. Ka napan va po vaman vanö raoe, pare soe pan, “O ururuan pe Sunön se te' va'peh me a no neöm pom.” ⁴¹ E Pöl pen Saëlas to koe manuh pa ma pah vöön koman a muhin Siria' me Silisia', ko vaeh hah nö ne o vaman pa ma napan va po vaman to te' ne pa ma vöön poë varih.

16

E Timoti' Pen Pöl To Nö Va'peh Me e Saëlas

¹ E Pöl to vos en manuh vöön Derbe', pare' oah pet en Litra'. A te' va po vaman to te' non nën a ëhnaneah e Timoti'. E sinaneah e köövo va po vaman, e' a mu Jiu', ivëhkëk, e tamaneah a voe va Grik. ² A napan va po vaman varih vöön Litra', me manih Aëkoniam, to vahutët suk ne a taate' pe Timoti' ko soe pan, “E' a te' no a taate' pe' to vih.” ³ Ivëh, ke Pöl iu e non pe Timoti' se nö va'peh me poan, pan ee se pët vatvus ne a Soe Vih. Ivëhkëk, e

Pöl to kokoman non pan, o Jiu' to te' ne pa muhin pamëh se koe ee pa pënton a Soe Vih pamëh, suk ee to nat e ne pan, e Timoti' to hikta pe a ö kokoaan pa sionineah pe' e tamaneah e' a voe va Grik.* Ivëh, ke Pöl pe a ö kokoaan pa sionin e Timoti'.⁴ Ee to vovos ee pa ma vöön, ko he' ee po kiun vëh no aposol me ra nap susunön varih Jerusalëm to kiun va ma'. Pare ta' raeo pan, “Eöm se vavetet rakah nem a ma soepip varih nöm to ëh manih po kiun vëh.”⁵ Ivëh, ka napan va po vaman to pënton, ko vaman pee pah kakis nö e non, ka peo pee pepeah nö e ne.

E Pöl To Tatarep A Te' Va Mësadonia'

⁶ Ee to koe ee manih pa topnin a muhin va Frigia' me Galesia', ka Tuvuh Vasio' soepip en pee pa vatvus a Soe Vih manih pa muhin va Esia'.⁷ Ko poen nee to öök ee manuh topnin a muhin va Misia', pare iu nö ne pa muhin va Bitinia', ivëhkëk, a Tuvuh Vasio' pe Ieesu' to soepip en pee pa nö.⁸ Ivëh, kee nö koe ee pa muhin va Misia', pare kunah koe ee manuh vöön Troas to te' non sinten tahi'.⁹ Pa popoen ne Pöl to tatarep, ko ep in a te' va Mësadonia' to sun non pa mataneah, pare' hinhin vakis non poan pan, “Nö ma' manih pemöm a napan va Mësadonia', parën va'aus a möm.”¹⁰ E Pöl to tatarep vahik en, ka pöstakah, eö' e Luk to te' va'peh me no' e Pöl me Saëlas to vamatop em pa nö manuh muhin Mësadonia'. Emöm to nat e nem, e Sosenën to iu a no möm se vatvus a Soe Vih pe Ieesu' manih pa ma napan poë varih.

E Lidia' To Tavus A Köövo Va Po Vaman

¹¹ Manih Troas emöm to tok po parö', pamöm nö totoopin em manuh To Samotres. Ko meoh poen nemöm

---

* 16:3: A ma to Grik to hikta pe a ö kokoaan pa sioniire. Ivëh, ke taman e Timoti' to hikta soe vaonöt, pan ee se pe a ö kokoaan pa sionin e Timoti' po poen ne sinaneah to vahuh poan.

to oah em manuh vöön Neapolis. ¹² Emöm to oah em pa vöön Neapolis, ko vos em manuh Filipaë, e' a vöön apuh to te' non pa muhin va Mësadonia', moaan voh a kaman va Room to matop non. Pamöm te' e nem nën pa ma si' poen. ¹³ Po Poen Apaapo emöm to këh tavus em pa vöön, ko nö em manuh sinten ruen, to koman nem pan, e' to te' non a ö no Jiu' to tönun ne pa hin, ko iho' em ko vavaato me nem o köövo. ¹⁴ A pæh va pee a ëhnaneah e Lidia', to pënton non a soe pemöm, e' va Taëataëra'. E köövo pamëh to vavoen non sih a ma rara mamatan vavih vörep. E' to vasunön non e Sosoenën, pare' te' non sih pa hin. E' to iu pënton non o vavaasis pe Pöl, pare' panih a taate' pe' ko he' o to'to' pe' manuh pe Ieesu'. ¹⁵ Ke Lidia' vaman a Soe Vih pe Ieesu', kee pupui ee pe' va'peh me ra tapaiuun pe'. Pare' iu non a möm se nö manuh pa iuun pe'. E' to soe ka möm pan, “Eöm se keh vaman nem pan, eö' to vaman eo' pe Ieesu', parö' he' o to'to' peö' manih pe', eöm se nö ma' manih pa iuun peö'.” E' to ta' vakis rakah a möm pa nö manuh pa iuun pe'. Kemöm nö em.

E Pöl pen Saëlas To Ho Pa Iuun Nohnoh Manuh Filipaë

¹⁶ O pöh poen nemöm to nönö nem pa ö hinhin ka pah sepe' kikiu akuk akeh a möm manuh hanan. E sepe' pamëh a poan ora', ka ora' hat pamëh to sosoe tavus non sih a ma tah se tavus amot ma', ko te' vonvoen ne poë. E' to kokon non sih a ma moni' apuh rakah, ka moni' pamëh no a napan varih to susun ke ne poë to öt ne. ¹⁷ E sepe' pamëh to vatet en pemöm pen e Pöl, pare' kuku ko soe vamanih pan, “A kën voe varih, ee a nap kiu pe Sosoenën kikis, pare te' me ne o kikis pe'. Ee to sosoe ka no neöm sih a hanan va pa ö ne Sosoenën se kon hah a neöm.” ¹⁸ E sepe' to nonok tamoaan va e non nën, ke Pöl karauh rakah en pa pënton vatëh, ivëh, ke Pöl tarih, pare' soe va in a ora' hat pamëh vamanih pan, “Eö' to ta' a oah manih pa ëhnan

e Ieesu' Kristo, eën se tavus këh ma' e sepe' manem.” Ka varu' rakah vakomanih no a ora' hat pamëh to tavus këh en ma' pe'.

¹⁹ Ko te' susun pe sepe' pamëh to nat ee pa ö kokon moni' koe pee to hik këh en pee, ivëh kee öt ee pe Pöl pen Saëlas, pare me ee pee pon manuh pa matëëra nap susunön manih pa ö no a nap peo to vatötönun ne. ²⁰ Ee to me raoe manuh pa ma nap susunön va Room, pare soe pan, “O Jiu' varih to vavaasis ne a ma tah, ko punö' e ne pa kunkuin a hat koman a vöön pea. ²¹ Ee to vavaasis e ne pa ma taate' to te' kenet e non pa taate' pea, a napan va Room, ne ea to hikta onöt no a vatet.” ²² A napan to vava'aus ee pa soe a ma tah hat manih pee pon, ka ma te' susunön pee kukurus këh ee pe Pöl pen Saëlas pa ma ohop pee, pare ta' a ö no te' vëvënsun se rëp raoe po naon. ²³ O te' vëvënsun to pah ip vahat rakah ee pee, pare vaho po' raoe pa iuun nohnoh. A te' susun to soe vakis rakah ken pa te' utut pan, e' se ut vavih non po hopa' toma' ee tavus ko rusin. ²⁴ A te' utut te' nohnoh to pënton a soe kakis vëh, pare' vaho en pee manuh pa piprom va koman, ko vahop a ma moeere pa töhko' in o naon pare' nohtöön po uris eh.

²⁵ Pa topnin poen ne Pöl pen Saëlas to hinhin ne, pare vahëh ne a ma ta vahëh manuh pe Sosoenën, ko meoh upöm te' nohnoh pënton e ne pee pon. ²⁶ Ka varu' rakah vakomanih a rikrik apuh to nö ma', ko kö suntan en pa iuun nohnoh, ka ma hopa' tataperet ee, ka ma uris eh varih to nohtöön non raoe taihan ee. ²⁷ Ka te' utut sun, pare' ep in a ma hopa' va pa iuun nohnoh to taperet pare' koman non pan, o te' nohnoh to rusin vahik ee, ivëh, ke' kon o rapis rë pe', pare' iu ip vamët hah a non. ²⁸ Ivëhkëk, e Pöl to kokoe' na ko soe ke na poan pan, “Koe a ip hah eo. Emöm to te' kurus e nem manih.”

²⁹ Ka te' utut te' nohnoh hin en po vau', pare' vaveo ho

en koman a piprom va pa iuun nohnoh pa ö ne Pöl pen Saëlas to te' ne. E' to naöp rakah, ko vatokon en manih pa havin mon e Pöl pen e Saëlas. ³⁰ E' to me tavus en pee pon, pare' hi raoe pan, “Poa te' apuh, eö' se nok ataeah ke Sosenen se kon hah a neo'?”

³¹ Ke Pöl pen Saëlas piun, pare soe pan, “Eën se vaman nom e Sunön, e Ieesu', ke' se kon hah a oah va'peh me a tapaiuun pën.” ³² E Pöl pen Saëlas to vatvus ee pa Soe Vih pe Sunön manih pe' va'peh me a tapaiuun pe'. ³³ Ka varu' rakah vakomanih pa popoen pamëh ne' to pupui en pa ma pi' pee, kee pupui ee pe' va'peh me a tapaiuun pe'. ³⁴ E' to me ho en pe Pöl pen Saëlas manuh pa iuun pe', pare' makën en pee. E' me a tapaiuun pe' to vaeö rakah ee, suk a ö nee to vaman a Soe Vih, ke Sosenen kon hah raoe.

³⁵ Pa pöstakah no te' susun va pa kaman va Room to veo ma' a ma pirisman, pare soe ke raoe pan, “Eöm se vatvus hah a poa te' varih kee nö ee.” ³⁶ Ka te' utut te' nohnoh nö ma', pare' soe ke Pöl pen Saëlas pan, “O te' susun to soe vaonöt ee ma' pan, eöm se tavus aven këh em pa iuun nohnoh pom.”

³⁷ Ivëhkëk, e Pöl to soe ke a ma pirisman pan, “Emöm hikta nok voh ta hat nee se vate' suk a möm pa nohnoh, pare ip a möm matëera napan emöm he a poa te' va Room. Ee to vaho' a möm pa iuun nohnoh, ka varu' vamanih ee to iu vatvus aven hah a no möm, ha? Ahik, emöm to iu rakah nem o te' susun va pa kaman se nö ma', pare vanö koman a möm.”

³⁸ A ma pirisman to hah ee, pare vahutët kee po te' susun va kaman pan e Pöl pen Saëlas a poa te' va Room, ivëh, kee pënton ko pah naöp suntan rakah ee, suk a taate' to soepip non a ip hah a te' va Room. ³⁹ Ivëh, ko te' susun nö ee, pare soe vatamak hah pa ö nee to ta' a ma pirisman kee ip raoe pon. Pare vatvus këh ee pee pa iuun nohnoh, ko ta' raoe pa këh a vöön. ⁴⁰ E Pöl pen Saëlas to tavus këh

a iuun nohnoh, ko nö ee manuh pa iuun pe Lidia'. Manih pa iuun pamëh ee to ep in a napan va po vaman ke Pöl pen Saëlas he' raeo a ma soe kikis pa vae h o vaman pee, pare këh po' ee pa vöön pamëh.

17

A Napan Va Tesaronaëka' To Kehkeh Ip Vamët Ne E Pöl Pen Saëlas

¹ E Pöl pen Saëlas to nö ko vos koe ee pa poa vöön, Amfipolis, me Apolonia', pare tavus ee vöön Tesaronaëka'. A iuun hinhin sone' po Jiu' to te' non nën. ² E Pöl to ho en nën pa ö ne' to nonok tamoaan va non sih. Po kukön Poen Apaapo ne Pöl to vaato vae h me e non pa napan pa ma Soe Vih pe Ieesu' to te' non po Puk Vapenpen. ³ E Pöl to vamaaka ke non raeo a pusun in a soe, pare' soe pan, "E Kristo se te' o Kamis apuh ko mët en, pare' sun hah en. E Ieesu' va'ih nö' to sosoe ka no' neöm kuru vëh, e' e Kristo." ⁴ A ma paeh to Jiu' to vaman rakah ee po vavaasis to te' man e non, ko vatet ee pe Pöl pen Saëlas. E' to te' non a nap peo va Grik, me o köövo susunön varih vöön to vaman, ko he' o to'to' pee manuh pe Sosenën.

⁵ Ivëhkëk, o Jiu' to puhio', pan a nap peo to vaman o vavaasis pe Pöl, ivëh, ko Jiu' vaeo ununun a nap pepeat to te' ne pa vöön pamëh, kee nö pa mirö' a iuun pe Jeson to vaiu ne e Pöl pen Saëlas to me pa matëëra napan. ⁶ Ivëhkëk, ee to hikta ep e Pöl pen Saëlas pare öt varu' ee pe Jeson, me a ma meh te' va po vaman ko rëh tavus këh ee pee pa iuun, ko me raeo manuh po te' susun va pa vöön pamëh. Ee to soe vamanih pan, "A ma te' varih to vatvus nö voh ne ma' a hat pa ma meh muhin, ka kuru vëh nee to te' varu' ne manih pa vöön pea. ⁷ Ke Jeson matop non raeo pa iuun pe', a ma te' poë varih to kökök ne a taate' pa te' sunön e Sisa', na to vavatet no. Ee to vavaasis ne a napan

pan a meh te' sunön to te' non a ëhnaneah e Ieesu'." 8 O te' susun me a napan va pa vöön pamëh to pënton a soe va'ih, pare ponki' rakah ee peteh a meh te' sunön. 9 Ko te' susun kon a moni' pa voen tavus hah e Jeson, me a ma te' va po vaman.

E Pöl Pen Saëlas To Nö Manuh Vöön Beria'

10 Po poen pamëh pa popoen o te' va po vaman to vanö ee Pöl pen Saëlas manuh vöön Beria'. Ee to vos nën, ko nö ee pa iuun hinhin sone' po Jiu'. 11 A napan varih Beria' no kokoman pee to maaka, pare vih oah e ne pa napan va Tesaronaëka'. Ee to pënton o vavaasis pe Pöl, pare pah iu rakah e ne, ko ëhëh tamoaan e ne po Puk Vapenpen pa ep pan, o vavaasis pe Pöl to vatoe me e non po Puk Vapenpen, ke' ahik. 12 Ivëh, ko Jiu', me o köövo susunön va Grik, me a kën voe susunön to vaman e Ieesu' Kristo.

13 Ivëhkëk, o Jiu' va Tesaronaëka' to pënton a ö ne Pöl to vatvus non a soe pe Sosenën manih vöön Beria'. Ee to nö ma', pare punö' ne pa rëh ke o vaman pa napan varih Beria' këh a Soe Vih pe Ieesu'. 14 Ivëh, ka napan va po vaman vanö ee pe Pöl va'peh me a ma meh te' manuh pa vöön to te' non sinten tahi'. Ivëhkëk, e Saëlas pen Timoti' to te' e ne manih Beria'. 15 A ma te' varih to nö va'peh me ma' e Pöl, ee to tok po parö' to nö non manuh vöön Atëns. Ee to ahah ne manuh Beria', ke Pöl he' raoe a ö soe to te' va non manih pan, "Nö, paröm soe ke Saëlas pen Timoti', kee nö vëvëhö' rakah ma' manih peö'."

E Pöl To Te' Non Vöön Atëns

16 Pa ö ne Pöl to anoeh non e Saëlas pen Timoti' manih vöön Atëns, e' to ep in a ma tah nö'nës peo, no a napan to hinhin suk ne vamanih pa ma sosenën pee, ko pah hara' vatamak rakah en pa napan. 17 Ivëh, ke Pöl ho en manuh pa iuun hinhin sone', ko vasosoëri me e non po Jiu', me o upöm te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to panih,

ko vavattet ne a ma taate' po Jiu'. Manih me mahën pa ö vatötönun ne Pöl to vaheahih me e non pa ma napan to nönö ne ma' nën. ¹⁸ A ma pah te' nat nee to poka' ne o Epikurian, me o Stoik ee to vavattet ne o vavaasis vamaaan. Ee to iu vasosoëri me ne e Pöl, pare soe pan, "A te' vavaato pinpiun vëh to vavaasis a ra a ma sosoenën va pa meh muhin." Ee to soe vamanih, suk e Pöl to vavaasis non raoe e Ieesu' me a sun hah pa nap mët. ¹⁹ Ivëh, kee öt ee Pöl ko me ee pe' manuh pa ö vatötönun vëh nee to poka' ne a Areapakas pa vaheahih me a ma napan, pare soe pan, "Emöm to iu nat nem po vavaasis voon vëh nën to vavaasis suk nom. ²⁰ A ma meh tah möm to pënton nem nën to vavaasis nom, to voon ke non pemöm, ivëh, kemöm iu nat nem pa pusuneah." ²¹ A taate' va pa napan varih Atëns me a ma te' va pa ma meh muhin to te' ne manih Atëns to te' varoe ne sih pa vahutët suk a ma vavaasis voon nee to tēnan ne.

²² Ivëh, ke Pöl sun pa matëëra nap pëpënton vahutët, pare' soe pan, "Eöm varih a napan va Atëns. Eö' to ep no' neöm o te' to vaman rakah nem a ma sosoenën vapikpiuk. ²³ Eö' to nönö vah no' manih koman a vöön peöm, parö' ep in a ma iuun hinhin peöm. Parö' ep in a pah pok nöm to kiun manih tonun pan, 'Manuh pe Sosoenën möm to hikta nat nem pe', ivëhkëk, emöm to kë e nem pa ëhnaneah.' E' e Sosoenën poan ivëh, nö' to sosoe ka no' neöm kuru vëh.

²⁴ E Sosoenën to nok voh o oeh me a ma moeh tah kurus rakah varih to te' hop ne nën na to ep no. E' e Sunön va pa vöön va kin me po oeh, pare' hikta te' non pa iuun hinhin apuh eok po te'. ²⁵ E Sosoenën to hikta kökööt non ta pah tah no o te' se va'aus poë, suk e' koman to he' o to'to' me a Tuvuh Vasio' pe' manih pa ma napan, pare' va'aus non raoe pa ma tah nee to iu ne. ²⁶ E Sosoenën to nok voh e Adam, ke' vataman voh in a napan varih po oeh vëh, pare' vaho' raoe pa ma muhin nee se te' nee. E Sosoenën koman

to vaho' vovoh voh en po poen no o te' se mët me a muhin nee se te' nee. ²⁷ E Sosoenën to nok voh a ra, pan ea se vaiu no eah marën a taum eah. Ivëh, ke Sosoenën to hikta te' varo këh a rora. ²⁸ Suk manih pe', ea to te' to'to' no ko nönö vah no, ko te' no. Vamanih pa ö no a te' nat to soe voh pan,

'Ea me a ma pus koa' pe Sosoenën.'

²⁹ Ivëh, kea a ma koa' pe Sosoenën, ea se nat no koman no pan e Sosoenën to te' va e non manih pa tah nö'nës no o te' to nës tariuk suk o nat pe' tane' pa vös, silva', me pa gol. ³⁰ E Sosoenën to hikta koman hah non a ma hat moaan pa napan, ivëhkëk kuru vëh, e' to iu non a napan varih po oeh kurus se panih a ma taate' hat pee, ko he' rea manih pe'. ³¹ Suk ataeah, e Sosoenën to vate' voh en po poen ne' se kiiki a ma hat pa napan kurus. Manih po poen pamëh, a te' ne Sosoenën to vate' voh, e' e Ieesu' se kiiki a ma hat koman pea pa taate' totoopin pe'. Ivëh, ka sun hah pe Ieesu' to vataare e non pea pa ö ne' to te' e non a tasun marën a kiiki a ma hat pea."

³² A napan to pënton a ö ne Pöl to vavaato suk non a sun hah tane' po vapeepe, ko meoh upöm pee vavovoeak e ne pe'. Ivëhkëk, a meh te' to soe pan, "Emöm to iu pënton hah nem o vahutët va pa sun hah tane' po vapeepe, e' ataeah?" ³³ E Pöl to vahik vaato me raoe, ko këh tavus en pee. ³⁴ A ma pah te' to tavus ee o te' va po vaman pa ö nee to pënton o vavaasis pe Pöl. A paeh pee e Dionisius, a te' va po vakum vëh nee to poka' ne Areapakas, ke köövo me, a ëhnaneah e Damaris, me a ma meh upöm te' to vaman.

18

E Pöl To Vatvus A Soe Vih Manih Vöön Körin

¹ Vasuksuk ne Pöl to këh en pa vöön va Atëns, pare' nö pet en pa vöön va Körin. ² Manih Körin, e' to ep in a to Jiu'

a ähnaneah e Akuila' to koa' manih muhin Pontus, e' to tane' varu' ma' po oeh va Itali' pen e köövo pe' Prisila'. Ee to nö voh ma' nän, suk a te' sunön va Room, e Sisa' Klödus to ta' a ö no Jiu' kurus se këh a vöön apuh va Room. Ivëh, ke Pöl nö en pa ep pee, pare' te' va'peh me non pee. ³ E Pöl to kiu va'peh me e non pee pa nok a ma iuun te'te' vah, pare vavoen nee. A moni' nee to kon to va'aus non raoe pa voen taëën me a ö kokoroh. ⁴ Pa ma Poen Apaapo manih koman iuun hinhin sone', e Pöl to vavahutët me non o Jiu', me o meoh upöm te' va po to Grik, pan ee se panih a ma kokoman pee, ko vaman e Ieesu' pare he' rea manih pe'.

⁵ O poen ne Saëlas pen Timoti' to tane' ma' pa muhin va Mësadonia', ko vos ma', e Pöl to koe en pa kiu moni' pe', pare' te' varoe non pa he' a Soe Vih me a vavaasis, ko vamaaka ke ra ma napan pan, e Ieesu' e Kristo. ⁶ Ivëhkëk, o Jiu' to vavovoeak e ne pa soe pe Pöl, ko sosoe vahat e ne pe'. Ivëh, ke' susunuh o kusan vëh to te' non po ohop pe',* pare' soe ke raoe pan, "E' a tah koman peöm, eöm se keh he' tonun a Soe Vih pe Sosenën, paröm ro em, e' eöm koman. Eö' hikta se teen no' a ro peöm. Taneo non kuru, eö' se nö eo' pa he' a soe manuh po te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'." ⁷ Ke Pöl tavus këh en ma' pa iuun hinhin sone' ko nö, pare' te' e non pa iuun pe Titius Jastus e' a te' to hikta te' non a to Jiu'. Ivëhkëk, e' to vasunön non sih e Sosenën. A iuun pe' to eok non havin a iuun hinhin sone'. ⁸ E Krispas, e' e susun va pa iuun hinhin sone' po Jiu', e' to vaman non e Sunön, me a tapaiuun pe', me a ma meh te' peo va Körin to pënton a soe ko vaman, kee pupui ee pee.

---

* 18:6: A taate' va pa susunuh o kusan to te' non po ohop to vëknöm non pan, o Jiu' varih se hara' a kamis to tane' ma' manuh pe Sosenën, suk ee to pënton varo e ne pa Soe Vih ne Pöl to punö' pa he' raoe.

⁹ Pa pah popoen ne Pöl to tata non e Sunön to sosoe ke non poan pan, “Koe a naöp, parën sun vakis pa vatvus a Soe Vih, ¹⁰ suk eö' to te' va'peh me e no' pën, ka hikta te' se mirö' a oah, pe' a nap peo va pa vöön vëh se tavus ee a napan peö'.” ¹¹ Ivëh ke Pöl te' en po pöh kirismas me a tönim me a paeh sivö manih vöön Körin pa vavaasis a ma napan pa soe pe Sosenën.

¹² O poen ne Galio' to te' non a te' sunön va pa muhin va Grik, Akaëa', † o Jiu' to vatönun ko vaheheve me ne pe Pöl, pare öt poë ko vate' ee pe' po vahutët. ¹³ A napan to soe ke Galio' pan, “A te' vëh to punö' non pa panih o kokoman pa napan po vavaasis pe', pan a napan se vaman e Sosenën pa taate' to kenet e non pa taate' po Jiu'.”

¹⁴ E Pöl to iu vaato non, ke Galio' soe ke ro Jiu' pan, “Eöm o Jiu', a te' vëh se keh kök voh a taate' me a hat apuh taeah ne' to nok, a, eö' se pënton eo' pa soe peöm. ¹⁵ Ivëhkëk, o vaato vëh to te' koman hah e non peöm, suk a ma ëhnan, me a taate' koman peöm, eöm koman se vahik ko vavihvih hah ëm. Eö' hikta se kiiki no' a tah pamëh.” ¹⁶ Ko vahik en pa vaato, pare' veo tavus këh en pee pa iuun pëpënton vahutët. ¹⁷ A ma napan to heve, ko not ee pe Söstënes, a te' susun va pa iuun hinhin sone', pare ip poë matan a iuun pëpënton vahutët. Ivëhkëk, e Galio' to hikta koman vi non a ö no a napan to ip e Söstënes.

E Pöl To Nö Hah En Pa Vöön Antiök Va Siria'

¹⁸ E Pöl to te' varë me en po te' va po vaman manih pa vöön va Körin. Moaan voh e Pöl to nok a soe kakis manuh pa matan e Sosenën, ivëh, ke' koe a kui a uvineah. ‡ E Pöl, ke Prisila', pen Akuila' to nö ee manuh pa vöön va Sënkria'. Po poen nee se tok po parö' pa ö se nö Siria' e

---

† 18:12: Akaëa', e' a meh ëhnan a muhin va Grik. ‡ 18:18: A tah pamëh e' a taate' po Jiu' to iu ne pa vataare a upöm te' pee pan, ee to vatet rakah ee a ma taate' po Jiu'.

Pöl to kui hah a uvineah, suk a soe kikis pe' manuh pe Sosenen ne' to va'puh en. Kee tok po parö' ko nö ee. ¹⁹ Ee to vos ee pa vöön va Ęfesus, ke Pöl këh en pe Prisila' pen Akuila', pare' ho en pa iuun hinhin sone' po Jiu', ko vavaato me e non po Jiu'. ²⁰ Ko te' va po vaman hi poë pan, "Eën se te' varë me voh a no möm manih," Ivëhkëk e' to koe en. ²¹ E' to piun raoe pa ö ne' to nönö non, ko soe pan, "Eö' to vavatet no' o iu pe Sosenen, e' se keh iu non eö' se hah ma' manih peöm." E Pöl to tok po parö', ko këh en pa vöön va Ęfesus. ²² E Pöl to kunah këh o parö' manih pa vöön va Sisaria', pare' nö en Jerusalem pa ep, ko vaato me o te' va po vaman. Pare' oah pet en pa vöön va Antiök pa muhin va Siria'.

²³ E Pöl to hikta te' varë manih pa vöön va Antiök, pare' oah pet en pa ma vöön manih pa muhin va Galesia', me Frigia', to vavaeh hah nö non o vaman pa ma napan.

E Apölos To Vatvus A Soe Vih Manih Pa Vöön Va Ęfesus Me Körin

²⁴ A pah to Jiu', a ëhnaneah e Apölos, e' a te' va Alëksëndria' to nö ma' manih vöön va Ęfesus. A ö vavaato a pe' to para' vih, e' me a te' nat vi to nat vavih non o Puk Vapenpen. ²⁵ O upöm te' to vaasis e Apölos a Taate' pe Ieesu', ke' vavaasis vakis non, me e' to vavaasis vatotoopin non a ma napan pa ma kiu ne Ieesu' to nonok voh non. Ivëhkëk, e' to nat varoe non a pupui pe Jon Tövapupui. ²⁶ E' to taneo en pa vatvus a ma soe koman iuun hinhin sone', pare' hikta te' naöp non pa vaato. E Prisila' pen Akuila' to tēnan poë, pare me ee pe' manuh pa iuun pee, pare vamaaka vavih ke poë a Taate' pe Ieesu' ne' se vatet non.

²⁷ E Apölos to iu nö non pa muhin va Grik, ivëh, ka napan va po vaman to te' ne pa vöön va Ęfesus va'aus ee pe'. Ee to kiun vovoh na o kiun manih pa napan va po

vaman manuh Grik, pan a napan se anoeh ne ma' poë. Po poen ne' to vos manuh pa muhin va Grik, e' to pah va'aus vavih en po te' varih no o ururuan pe Sosoenën to va'aus voh raoe, kee tavus a napan va po vaman. ²⁸ A ma vasosoëri pe' me ro Jiu' to rëh en pa ma napan, kee vaman ee po vavaasis pe' komön o Puk Vapenpen, pare' vamaaka ken po Jiu', pan e Ieesu', e Kristo, a te' se hehe a ma napan.

19

E Pöl To Te' Non Pa Vöön Va Ęfësus

¹ E Apölos to te' non pa vöön va Kërin, e Pöl he suk a hanan to koe non muhin, ko vos en pa vöön va Ęfësus. Manih Ęfësus, e' to ep in a ma te' va po vaman to te' ne. ² Pare' hi raoe pan, “Eöm kës to kon voh em pa Tuvuh Vasio' pa ö nöm to tavus o te' va po vaman?” Kee piun, pare soe vamanih pan, “Emöm to hikta tēnan ta tah to te' va non manih pa Tuvuh Vasio'.” ³ Ke Pöl hi raoe pan, “A pupui taeah po' nöm to kon voh?” Kee piun, pare soe pan, “Emöm to kon a pupui vëh ne Jon Tövapupui to vavaasis voh a möm.”

⁴ Ke Pöl piun, pare' soe pan, “A pupui voh pe Jon, e' to te' suk voh non a napan varih to panih a ma taate' hat pee, pare vaman. E' to soe ke voh a napan va Israël a ö nee se vaman a te' vëh se suk ma' poan, ivëh e Ieesu'.” ⁵ Ee to pēnton a soe pamëh, kee pupui varu' ee pee pa ëhnan Sunön e Ieesu'. ⁶ E Pöl to vaho' a koreneah manih pee, ka Tuvuh Vasio' nö en ma' manih pee, kee vavaato ne pa ma meoh to. Ka Tuvuh Vasio' va'aus en pee pa vatvus a soe ne Sosoenën to he' raoe. ⁷ A napan to onöt va ne manih po havun te' me a pöök.

⁸ Pa kukön sivö koman a ma Poen Apaapo ne Pöl to hoho non pa iuun hinhin sone' po Jiu', pare' vaeheh me e non pa napan, pan ee se vaman e Ieesu' me a Matop Vih pe

Sosenën. E' to vasosöe vatëh me non raoe, pare' kehkeh non a ö nee se vaman e Ieesu', ka peo va pee to pënton ko vaman ee pe Ieesu'. ⁹ Ivëhkëk, a ma meh va pee to koe rakah ee pa panih a ma taate' pee, ko vaman e Ieesu', pare vövöknah vateera' e ne pa taate' va pa vatet a Taate' pe Ieesu'. Ivëh, ke Pöl këh en pee, ko me varoe a ma te' va po vaman, ko këh ee pa nap vatösoe. Pa ma poen kurus ne Pöl to vavaato me non a ma napan pa Soe Vih koman a iuun apuh vavaasis pe Tiranus. ¹⁰ E Pöl to vavaasis non a napan a Soe Vih komön o pöök kirismas manih pa napan va pa muhin va Esia'. O Jiu' me o upöm te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to pënton ee pa soe pe Sosenën.

A Ma Koa' Oete' Pe Skiva'

¹¹ E Sosenën to vatvus koe non a ma vu tah vatoksean manih pa koren e Pöl. ¹² A ma tah ne Pöl to vaneah non vamanih po keo' rara hikhiuk hiki', me o rara pe' to te' me ne o kikis pe Sosenën. Ee se te' manuh po te' to hara' ne a ma mët, ko vaho' manih pee ka ma mët pee hik ee. Ka ma te' öt po ora' hat no ora' hat se tavus këh ee pee.

¹³ A ma pah to Jiu' to nönö vah ne to punö' ne pa veo tavus o ora' hat manih pa ëhnan e Ieesu' Sunön. Ee se soe ke o ora' hat pan, "Eö' to ta' a oah ora' hat pa ëhnan e Ieesu' vëh ne Pöl to vavaasis e non, sën tavus këh ma' a te' vëh." ¹⁴ E' to te' non a tönim me a poa koa' oete' pa to Jiu', e' a te' sunön ësës he' a ëhnaneah e Skiva'. A ma koa' varih to punö' ne pa ta' o ora' hat pa tavus këh o te'. ¹⁵ Ivëh, kee punö' ee pa veo tavus a ora' hat këh a te', ka ora' hat piun raoe pan, "Eö' to nat e no' pe Ieesu', me e Pöl to te' me ne po kikis va pa veo tavus o ora' hat, ivëhkëk, eöm po' eretereh?"

¹⁶ Ka te' vëh a poan ora' vapus me raoe, ko onoah rakah en pee, kee erera' ee, ka ma rara pee tökrus këh ee pee. Ivëh, kee rusin këh ee pa iuun o pehpëah. ¹⁷ O Jiu' me o

upöm te' to te' ne pa vöön va Ęfesus to pönton a tah va'ih to tanok, ko pah naöp suntan ee. A napan to kë rakah ee pa ehnan e Ieesu' e Sunön. ¹⁸ A nap peo va po vaman to nö ee ma' pa soe vatamak matëera napan kurus pa ma hat nee to nonok voh ne. ¹⁹ Ka ma te' varih to orora' te' voh ne, me o upöm te' nonok ëto' hat, e'e me to te' ma' a ma puk ne to kiuntön voh a ma ëto' hat, pare ununun ko ës matëera napan. E' to vataare non pan, ee to panih a ma taate' hat moaan pee. Ee to eh o voen in a ma kiuntön poë varih, ke' oah non a paeh milion kina'. ²⁰ A Soe Vih pe Sunön no a napan peo to pönton vatëh e ne, ivëh, ka nap peo rakah to pönton, pare vaman ee pe Ieesu'.

O Vatoe'nën Apuh Manih Pa Vöön Va Ęfesus

²¹ A napan to kon vavih ee pa Soe Vih pe Sosoenën, ka Tuvuh Vasio' kuin en po hahara' pe Pöl pa nö koe manih pa muhin va Mësadonia', me Grik, pare' oah pet en Jerusalëm. E' to soe pan, "Eö' se vos manih Jerusalëm, parö' nö pet eo' manuh Room." ²² E' to vanö vovoh en pe Timoti' pen Erastus, a poa te' to va'aus ne sih poë, kee nö ee manuh Mësadonia'. E Pöl he te' hah e non pa ma meh poen manih pa muhin va Esia'.

²³ Manih po poen pamëh manih Ęfesus a nap peo rakah to vaheheve me ne a napan to vaman ne Taate' pe Ieesu' e Sunön. ²⁴ A pah te' nënës tah nö'nës pa vös silva', pare' vavavoen non, a ehnan a te' pamëh e Demitrius. A kiu pe' pa nënës tah nö'nës, e' to nës a ma tah nö'nës, kee matan rakah va ne manih pa iuun hinhin apuh pe sosoenën köövo vëh e Atemis. A nap kiu pe' to kokon ne a moni' apuh pa kiu pamëh. ²⁵ E Demitrius to vaoe o vakum, me a nap kiu pe', me a ma meh te' to nat ne a pah kiu, pare' soe ke raoe pan, "Eöm to nat e nem, o voen apuh pea to tane' no ma' pa kiu varoe kovëh pa nënës tah nö'nës." ²⁶ Eöm to nat, ko ep e nem pa te' vëh e Pöl to rëh ke a nap

peo, ko vanun en po kokoman pa napan. Eöm to ep, ko pönton e nem pataeah ne Pöl to nonok non. E' to hikta vavaasis varoe non manih pa vöön va Ęfesus, ahik, pa ma ö kurus me manih pa muhin va Esia'. E' to vavaasis non pan, "A ma tah nö'nës, nës tariuk pa te' to hikta te' non e sosoenën vamaman." ²⁷ A soe vëh ne Pöl to vavaasis non to va'naöp, ko antoen e non pa mirö' a kiu kokon moni' va'puh pea. A soe pamëh to antoen e non pa rëh ke o vaman pa nap peo, kee këh e sosoenën köövo Atemis. E' hikta te' hah non e sosoenën pea. Moaan voh a ma napan varih pa muhin Esia', me pa ma meh muhin to hinhin voh ne e sosoenën Atemis, ivëhkëk, o vavaasis pa te' vëh e Pöl to vöknah en pa ëhnan e Atemis."

²⁸ A napan to pönton a soe pe Demetrius, pare heve ko taneo ee pa peat ko soe pan, "Atemis e sunön va Ęfesus."

²⁹ A napan va pa vöön va Ęfesus to taoa suntan rakah ee, ko ötöön ee pa poa te', e Gaëus, pen Aristakus, a poa te' va Mësadonia' to nönö vaköp vah me ne e Pöl, ko rëh nönö ee pee pa ö vatötönun. ³⁰ E Pöl to iu nö e non topnin a napan pa vaato, ivëhkëk, o te' va po vaman to soepip ee pe Pöl pa nö. ³¹ A ma pah te' sunön va pa kaman, e'e a ma vakamö' pe Pöl, to soepip e Pöl se nat non nö manuh pa ö vatötönun.

³² A napan varih to vatötönun to pah vatoe'nën rakah e ne, ko kokoman pee nun rakah en, ka ma meh te' vavaato suk e ne pa ma meh tah, suk e'e to hikta nat ne pataeah nee to vatönun suk ma'. ³³ O Jiu' to vate' e Alëksanta' manuh po matan pa soe vamaaka, suk ataeah ka napan vatoe'nën ne. Ka ma pah te' ep poë ko koman ne pan, e Alëksanta' to teen non pa tah pamëh. E Alëksanta' to kë a koren, ka napan vatotomin ee, ke' soe vamaaka ken pee pa pusun in a soe. ³⁴ Ivëhkëk, a napan to inan ee pe Alëksanta' a to Jiu', ivëh, ka napan taoa va'peh ha kov ee

pan, “Atemis e sunön va Ęfesus.” Ee to sosoe va ne nön pa poa aoa' rakah.

³⁵ A pah te' susun va pa kaman to soepip en pa napan pa vatoe'nön, pare' soe pan, “Eöm a napan va Ęfesus. A te' teh to hikta nat non pa iuun hinhin apuh ne Atemis to te' non na to matop no, me a vös no a napan to hinhin ne manih pe' to vu' tane' voh ma' kin? ³⁶ Ahikta te' to antoen non a vonih a poa tah poë varih, ivöh, köm se te' vatö ko nat nem nok ta pah hat vamanih pa nap papön. Eöm se vatotomin varoe ko koe a peat. ³⁷ Eöm to me ma' a poa te' varih, ivöhkök, e'e to hikta kaveo tane' ta pah tah manih pa iuun hinhin vöh, me a ö nee to hikta soe vahat manih pe sosenön köövo vöh e Atemis. ³⁸ E Demitrius me a nap kiu pe', se keh iu vate' ne tah te' po vahutët, e' to te' non o poen koman va po vahutët no a kaman to vate' voh. ³⁹ Ivöhkök, e' se keh te' non a meh tah nöm to iu nem, eöm se vatotoopin komön o poen pamöh. ⁴⁰ Ea to antoen e no pa teen a hat pamöh, suk ataeah, kuru ea to nok vu a peat apuh. Ahik rakah tah pusun in a peat pamöh. Ea to hikta te' me no ta piun vih na se he' o te' pöpönton vahutët.” ⁴¹ A te' susun va pa kaman to vaato vahik, pare' ta' en pa napan pa nö.

20

E Pöl To Nö Mäsadonia' Me Grik

¹ A ma vaheve me vatoe'nön pa napan to hik en, ke Pöl vaee a ma te' va po vaman, kee tönun ee ma' manih pe'. Ke' he' a ma te' va po vaman a soe kikis va pa vaeh o vaman pee. E' to vahik ko soe vavihvih me raoe ko nö en pa muhin va Mäsadonia'. ² E Pöl to vovos non o vöön e' he pa vavaasis nö a ma napan, me a vaeh o vaman pee pa ma soe vih pe', pare' tavus en pa muhin va Grik. ³ E Pöl to te' non manih Grik pa kukön sivö. Pare' vamatop en pa tok

po parö' to nö manuh Siria', ko Jiu' vanat e ne pa ö nee se ip vamët poë. Ivëh, ke Pöl koman en pa ö ne' se hah koe manuh pa muhin va Mësadonia'. ⁴ E Sopata' sunai' e Pirus e' a te' va pa vöön va Beria', e' to nö va'peh me e Pöl. Me a poa te' va pa vöön va Tesaronaëka', e Aristakus, ke Sekandus, me e Gaëus va Derbe', ke Timoti', ke Tikikus, ke Trofimus va pa muhin va Esia', ee kurus to nö vaköp me e Pöl, pare vos ee manuh Filipaë pa ö neö' e Luk to te' no'. ⁵ E'e a ma te' varih to vovoh ka möm, pare anoeh ne ma' pa vöön va Troas. ⁶ O Poen Apuh pa Taëën Hikto Is to oah en, kemöm tok po parö', ko nö em po tönim poen manih tahi', pamöm vos manuh pa vöön va Troas, ko ep i raeo ko te' em po pöh nënkikiu nën.

E Pöl To Vato' Hah E Iutikus A Te' Va Troas

⁷ Po poen vamomoaan in o nënkikiu, pa popoen emöm to vatönun pa kon a komonio'. Ke Pöl vavaasis non a ma napan ka muhin topnin poen rakah en. Suk po meoh poen e Pöl se këh en pa napan ko nö pet en. ⁸ A ma ram peo to ësës ne koman a piprom va kin vëh möm to kum nem. ⁹ Ka pah te' seka', a ehneaneah e Iutikus to iho' non po uinto'. E Pöl to vavaasis avoe' e non pa napan pa Soe Vih, ke Iutikus pënton non e Pöl pare' mamaasoe rakah en, ko koroh en. E' to ku' tane' ma' po uinto' va pa iuun va kin pa vakön piprom, ko vu' en na po oeh. Kee kunah ma', ko kon ee pe' to mët en. ¹⁰ E Pöl to kunah en ma', pare' pët poan pare' soe, "Koe a koman vakarë, e' to te' to'to' e non." ¹¹ Pöl to hah peah en, pare' taneo pa nok a komonio' pee. A komonio' pee vëh, e' to kon a taëën, pare' kökök ke ro te' va po vaman kee ëën pare kaaktön a taëën po voaën. Ee to vavihvih me ee pe'. A muhin to maaka en ma' e' he vavaasis avoe' e non pa napan, pare' pah këh po' raeo. ¹² A te' seka' vëh to to' hah, kee me ee pe' manuh iuun. Ee to vaeö vi rakah, suk a te' pamëh to to' hah en.

E Pöl To Këh A Vöön Va Troas, Ko Nö Pa Vöön Va Maëlitus

¹³ Emöm to vovoh em to tok po parö' to nö non vöön Asos. Manih Asos emöm se ep in e Pöl to se suk ma' a hanan. ¹⁴ E Pöl to ep ka möm Asos, pare' tok en po parö' nën, kemöm nö em vöön va Mitilini. ¹⁵ Po meoh poen emöm to këh em pa vöön va Mitilini to tok po parö', ko vos em pa To sone' va Kios. Po meoh poen emöm to vos em vöön va Samos. Ko meoh poen emöm to vos po' em vöön va Maëlitus. ¹⁶ E Pöl to hikta iu hah koe non pa vöön va Ēfësus, suk e' to hikta iu vaoah poen non manih muhin va Esia'. E' to iu vëvëhö' nö non to vos momoan in o Pëntëkös, e' o Poen Apuh po Jiu' manuh Jerusalëm.

E Pöl To Soe Vavihvih Ke A Nap Susunön Va Ēfësus

¹⁷ E Pöl to te' non Maëlitus, pare' vanö a te' me a soe manuh pa nap susunön po rotu' manih Ēfësus, pan e' to iu ep non raoe. ¹⁸ A nap susunön va po rotu' to nö ee ma', ke Pöl soe ke raoe pan, "Eöm to nat e nem pa ö nö' to nonok voh no' a kiu pe Sunön po vamomoan pa ö nö' to tavus ma' manih muhin va Esia', me pa ma poen nö' to vavaasis voh a no neöm, ko okook ka no' na neöm manih pe Sunön. ¹⁹ Eöm to nat e nem, o Jiu' to vanat voh e ne pa ö se vöknah a ma vavaasis peö', me eö' to kon voh a ma punö' me o punis manih po Jiu'. Ivëhkëk, eö' to vöknah a ëhnaneo', parö' tavus a te' kikiu pe Sunön. ²⁰ Eöm to nat e nem eö' hikta ötöön hah voh ta meh soe pa ö nö' to vavaasis a no neöm koman a ma iuun, me pa ma ö vatötönun peöm. ²¹ Eö' to vavatvus tamoan voh no' a Soe Vih manih po Jiu', me o upöm te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu', pan ee se panih a ma taate' hat pee ko he' rea manuh pe Sosenën ko vaman e Ieesu' e Sunön pea. ²² Ka kuru vëh, eö' to vatet no' a Tuvuh Vasio', vamanih peö' se nö Jerusalëm, to hikta nat no' na ataeah se tavus a neo' manuh Jerusalëm. ²³ Eö' to nat varoe no', manih pa ma vöön kurus nö' se vos a

Tuvuh Vasio' to sosoe ka non eo' pan, 'Eën se ho pa iuun nohnoh me a ö sën te' a ma punis peo.'

²⁴ Ivëhkëk, eö' hikta koman no' a sionin me o to'to' peö' to te' oah non. Ahik, eö' to iu vahik no' a kiu vëh ne Sunön e Ieesu' to he' voh a neo', ivëh, pa vatvus a Soe Vih va po ururuan pe Sosenën manih pa ma napan.

²⁵ Eö' to nönö vah voh no' topnin neöm, parö' vavativus no' a Soe Vih va pa Matop Vih pe Sosenën. Ka kuru vëh eö' to nat e no', a hikta paeh va peöm se ep amot hah ka neo'. ²⁶ Ivëh, kö' se soe keo' peöm pa soe kuru vëh. Ta paeh va peöm se keh vatösoe non, pare' hikta vaman non e Ieesu' pare' keh ro, e' hikta te' non pan, eö' se teen a tah pamëh. ²⁷ Suk ataeah, eö' to hikta kokoaan voh no' ta pah soe pe Sosenën manih peöm. ²⁸ Eöm se matop ka nem, me o vakum te' va po vaman, a Tuvuh Vasio' to vate' voh a neöm se ut nem raoe. Eöm se ut vavih nem, paröm matop nem a napan va po vaman varih ne Sosenën to voen hah voh po era' pe Ieesu'. ²⁹ Eö' to nat e no', eö' se keh nö eo', a ma te' vavaasis piuk se hop topnin neöm vamanih po këh poa pa mirö' o vakum te' va po vaman. Ee se punö' e ne pa rëh ke o vaman pa napan varih pa ma vavaasis piuk pee. ³⁰ O poen se tavus amot ma' no a ma te' va po vakum koman peöm se piuk, ko rëh ke o vaman pa napan pa vatet raoe. ³¹ Ivëh, köm se ut vavih nem, paröm kokoman hah na pa ö no a hunun mataneo' to tako' suk voh a neöm pa ö nö' to vavaasis a neöm a Soe Vih pa ma popoen, me pa potan komön o kukön kirismas.

³² Kuru vëh, eö' to vaho' a neöm pa koren e Apuh va'peh me o ururuan pe'. E' se vaeh a neöm, pare' he' a neöm a ma tah ne' to vamatop anoeh voh a neöm, a ma tah vihvih varih e' se he' a napan ne' to vaneah voh, pan ee a napan pe'. ³³ Eö' hikta manin ro voh ta vös silva', vös gol, me to ohop pa ta pah te'. ³⁴ Eöm to nat koman e nem, eö' to

va'aus koman hah voh a no' pa kiu me pa kon a ma tah nö' to kökööt voh no', ko va'aus me voh no' a ma te' varih to kiu va'peh me voh a no neo'. ³⁵ Eö' to vataare voh a neöm a ma kiu peö', köm se nok suk a kiu peö' iva'ih, ea se va'aus a ma te' to hikta onöt ne a va'aus hah rea, para koman no a soe voh pe Sunön Ieesu', ne' to soe voh pan, 'O vaeö pa te' vëh to he' a meh te' a tah, to te' oah rakah e non po vaeö pa te' vëh to öt.' ”

³⁶ E Pöl to vahik vaato me ra nap susunön ko vatokon, pare' hin manuh pe Sosenen va'peh me raoe. ³⁷ Ee to tamak ko vaokook pa ö nee to vaöt koren me ne Pöl. ³⁸ Ee to tamak vi rakah ne e Pöl se këh raoe me a soe ne' to soe voh pan, “Eöm se hikta ep amot hah ka no neo'.” A napan to me e Pöl manuh po parö' pa aton poë.

21

E Pöl To Nö Jerusalëm

¹ Eö' e Luk kere Pöl to soe vavihvih ke ra napan va Ēfesus, pamöm tok po' em po parö', ko parö' nö totoopin rakah en pa To va Kos. Ko meoh poen nemöm to vos em pa vöön va Rodes, ko tane' nën ko nö pet em Patara'. ² Manih Patara', emöm to ep in o parö' to nö non manuh pa muhin va Fonisia', pamöm tok ko nö em. ³ Emöm to öök em pa ö möm to ep i na a To va Saëprus, ko nö kem pa papmatö, pamöm vos em pa muhin va Siria'. O parö' to anka' en pa vöön va Taëa' pa ö ne' se vöknah a kako'. ⁴ Emöm to taum a ma te' va po vaman nën, ko nö em pa te' va'peh me raoe po pöh nënkikiu. O kakis pa Tuvuh Vasio' to he' soe a napan, kee soe ke Pöl a ö ne' se nat non nö manuh Jerusalëm. ⁵ A ma poen möm to pët te' va'peh nem to hik ee, kemöm këh em pa vöön pamëh. Ka ma tapaiuun to me a möm pa aton. Kemöm to tönun manih po kösan ko

vatokon, pamöm hin nën. ⁶ Pamöm soe vavihvih ke raoe, kee hah ee vöön, kemöm tok po parö' ko nö em.

⁷ Emöm to tane' pa vöön va Taëa' to nönö avoe' e nem po parö', ko vos em pa vöön va Tolemës, ko soe vaeö kem po te' va po vaman, pamöm te' me em pee po pöh poen.

⁸ Po meoh poen nemöm to nö pet em, ko vos em pa vöön va Sisaria', pamöm te' e nem pa iuun pe Filip, a te' to vatvus non sih a Soe Vih pe Ieesu'. E' a paeh va pa tönim me a poa te' varih nee to vate' momoaan voh ma' manih Jerusalëm marën a va'aus o aposol. ⁹ E Filip to te' non a taana' koa' mon hikta vaen to te' me ne o he' pa he' a soe pe Sosoenën. ¹⁰ A ma poen nemöm to te' nem Sisaria', ka pah te' vanënën soe a ëhnaneah e Agabus to tane' ma' pa muhin va Jiutia'. ¹¹ E' to nö ma' pemöm, pare' kon o ka voh pe Pöl, ko noh a koren me a moneah, pare' soe pan, "A Tuvuh Vasio', to soe vamanih, 'E tövaneah po ka voh vëh no Jiu' va Jerusalëm se nohnoh va in poë manih, pare he' o te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'."

¹² Emöm me a ma te' va po vaman to pënton a tah vëh, pamöm hin vakis e Pöl se nat non nö manuh Jerusalëm.

¹³ Ivëhkëk, e Pöl to piun, pare' soe pan, "Suk ataeah, köm okook nem, paröm mimirö' nem o kokoman peö'? Eö' to vamatop e no' pa ö nee se nohnoh a neo' manuh Jerusalëm, me pa mët pa kë a ëhnan e Sunön Ieesu'." ¹⁴ A ma soe möm to soe keah to hikta onöt non a panih o kokoman pe'. Kemöm soe em pan, "E' se nok suk o iu koman pe Sunön."

E Pöl To Vos Jerusalëm

¹⁵ Emöm to te' a ma meh poen, ko vamatop a ma tah pemöm ko nö em Jerusalëm. ¹⁶⁻¹⁷ Emöm to vos Jerusalëm ka napan va po vaman pah vaeö rakah ee pemöm. A ma te' vamomhë va Sisaria' to nö va'peh me a möm manuh pa iuun pe Nason, suk, emöm to iu nem pa te' va'peh me eah.

E Nason, e' a te' va Saëprus, me e' a te' to vaman vëhö' po poen ne' to pënton vamomoaan a Soe Vih pe Ieesu'.¹⁸ Po meoh poen e Pöl to me a möm pa ep pe Jëmis. A nap susunön va po rotu' me to pah te' e ne po poen pamëh.¹⁹ E Pöl to ep raoe, pare' he' a soe vaeö pe', ko hutët ke raoe a ö ne Sosoenën to va'aus va in o te' varih to hikta te' ne o Jiu' manih pa ma kiu kurus ne' to nok.

²⁰ A nap susunön to pënton vahik o vahutët pe Pöl, pare kë rakah a ëhnan e Sosoenën. Pare soe ke Pöl pan, "Kea, eën se ep, o Jiu' peo rakah to vaman voh ee pe Ieesu'. A ma te' poë varih to eh rakah e ne pa vatet o Vavaasis pe Mosës.

²¹ O Jiu' to hikta vaman ne Ieesu' to vavatët raoe pan, eën e Pöl to vavaasis nom o Jiu' varih to te' va'peh me ne o te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' pa ma meh muhin, a ö see nat ne vavatet ne o Vavaasis pe Mosës me a ma meh taate' pea, pare koe a taate' pe a ö kokoaan po koa' oete'.

²² O Jiu' varih to vavatet ne o Vavaasis pe Mosës se nat ka oah to nö ma', ivëh, ka se po' nok ataeah pa vamaaka a ma piuk pee? ²³ Eën se nok vamanih pa ö möm to soe ava. A taana' te' to te' ne to soe voh a ö nee se nok a soe kakis pa matan e Sosoenën. ²⁴ Eën se nö me raoe, parën vatet a taate' va pa pupui, *

parën voen va'peh me raoe, kë se tavus hah a te' vih manih pa matëëre. Ka napan se nat ne a soe nee to soe voh manih pën, e' o piuk. Kee se nat va ne manih, eën to vavatet e nom po Vavaasis pe Mosës.

²⁵ Ka manih po te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu' to vaman voh ee, ea to vanö voh na o kiun to soe vanat non a ma tah na to vaonöt. Ea to soe vanat raoe se nat ne ënëën ne a ma vöna' varih no te' to hikta vaman ne e Ieesu' to ip vamanih po he' manuh po sosoenën vapikpiuk. Me a ö see koe a eën a vöna' no era' to hikta tako' me a vöna' takon, pare te' ke këh ne a taate' rëhrëh."

---

* 21:24: O Jiu' to vaman ne pan a taate' pupui to vamaaka raoe pa matan pe Sosoenën.

²⁶ Po meoh poen ne Pöl to nö va'peh me en pa ma te' poë varih to nok voh a soe kikis manih pe Sosoenën, pa te' hop pa taate' pupui vavoon rea marën a tavus hah a te' vih pa matëëra napan. Pare' ho en manuh pa Iuun Hinhin Apuh pa ep pa te' ësës he' pa soe vanat poan o poen poanheh no a taate' va pa vavoon hah se hik, suk o poen nee to voon hah ee papaeh see te' a ma he' pee.

O Jiu' To Öt E Pöl

²⁷ O tönim me o pöök poen se hik en, ka ma to Jiu' va pa muhin va Esia' ep in e Pöl to te' non koman Iuun Hinhin Apuh. Ee to kuin ee po kokoman heve, ka napan öt ee pe Pöl. ²⁸ Pare soe pan, “Napan va Israël, va'aus a möm. A te' vëh to nönö vah non pa vavaasis a ma napan va pa ma vöön kurus, kee vöknah e ne pea, a ma napan va Israël, me o Vavaasis pe Mosës, me a Iuun Hinhin Apuh vëh. E' me a ma te' varih to hikta te' ne o Jiu' to ho ee pa ö vasio' koman pe Sosoenën, ke' hikta te' vivihan hah non po epep pe Sosoenën.” ²⁹ Ee to soe vamanih, suk varu' manih pa vöön apuh ee to ep ne e Trofimus a te' va Ęfësus va'peh me e Pöl, pare pu ne pan, e Pöl to me ho poan koman Iuun Hinhin Apuh.

³⁰ Ivëh, ka napan varih koman a vöön apuh toksean rakah ee ko vatönun ma', pare öt ee pe Pöl, ko rëh tavus këh ee pe' pa Iuun Hinhin Apuh. Pare panih kurus ee pa ma hopa' in a Iuun Hinhin Apuh. ³¹ A napan to se ip ee pe Pöl, ivëh, ka napan va po vaman vanö a soe manuh pe susun po te' vëvënsun pan, a napan to te' ne Jerusalëm to vavapus ne. ³² Ke susun apuh pa nap vëvënsun kon a ma te' vëvënsun me e susun pee, kee vëvëhö' rakah ee manuh pa napan. A napan to ep in e susun apuh po te' vëvënsun, pare vahik rëp ee pe Pöl. ³³ E susun apuh to öt e Pöl, pare' ta' a ma te' vëvënsun, kee nohtöön poë po pöök uris eh. Pare' hi raoe pan, “A te' vëh eteh, ataeah ne' to nok?” ³⁴ A

napan varih to vatönun a ma soe pee to vakëkëh. Ivëh, ke susun apuh pa nap vëvënsun hikta maaka non pataeah pamëh to tanok, pare' ta' en pa nap vëvënsun pa me peah e Pöl koman a iuun pee. ³⁵ Ee to me ee pe Pöl manuh pa ö pepeah koe in a iuun, ivëh, ka nap vëvënsun vate' ee pe', suk a napan to heve se ip vamët ee pe'. ³⁶ A napan peo to vavatet nö ne e Pöl, pare tataoa nee ko sosoe nö ne ma' pan, "Ip vamët öm eah."

E Pöl To Vaato Va'aus Hah Ea

³⁷ A ma te' vëvënsun to oho nö me e ne pe Pöl koman a iuun pee, ke Pöl soe ke susun apuh pan, "Eö' antoen e no' pa vaato me a oah, ha?" Ke susun apuh hi poan pan, "Eën nat e nom po to va Grik, ha? ³⁸ Eën hikta te' nom a te' va Isip to vapus me voh non a kaman, pare' kon a 4,000 te' ipip vamët te', kee nö manuh pa moeh upin, ha?" ³⁹ Ke Pöl piun poan pan, "Eö' a to Jiu' e sinaneo' to vahuh voh a neo' Tasas manih pa muhin va Room a ëhnan a muhin pamëh a Silisia'. Eö' a te' va Room. Vaonöt ka neo' ah, kö' he' a soe manih pa ma napan." ⁴⁰ Ke susun apuh pa nap vëvënsun vaonöt ken pe Pöl, ke' sun manih pa ö pepeah ko kë a koren. Ka ma napan vatotomin ee, ke Pöl vaato ken pee po to Hibru o to koman pee.

22

¹ "Kën kea, me kën taman, pënton a neo' öm. Eö' to iu piun no' a soe peöm." ² Ee to pënton ne e Pöl to vaato non po to Hibru, pare vatotomin kurus rakah ee. Ke Pöl soe ke raoe pan, ³ "Eö' a to Jiu', e sinaneo' to vahuh a neo' pa vöön va Tasas manih Silisia', ivëhkëk, eö' to apuh manih Jerusalëm. Eö' e koa' vavaasis pe Gameliel, e' to vavaasis voh a neo' a ma taate' pa kën sipuura. Ivëh, kö' eh rakah no' pa vatet e Sosenën vamanih pa ö nöm to te' va nem kuru. ⁴ Eö' to mimirö' voh no' o voe me ro köövo va po

vaman, to vavatet ne a Hanan pe Ieesu', ko ipip voh no' a ma paeh pee, parö' ötöt voh a ma upöm ko vaho rae pa nohnoh. ⁵ A Te' Susun po Te' Ēsēs He', me o Vakum Te' Susunön po Jiu' to nat e ne ko se soe kee peöm pa soe peö' a man. Eö' se voh kon a ma kiun manih pee, parö' te' ke ro Jiu' a kën kea pea varih pa vöön va Damaskas, to vaonöt ka no neo' pa ötöt a ma te' varih to vaman ne e Ieesu', ko me ma' manih Jerusalēm to noh ne po uris eh, ko Vakum Te' Susunön po Jiu' se vakmis rae.”

E Pöl To Vahutët A Ö Ne' To Tavus A Te' Va Po Vaman

⁶ E Pöl to soe pan, “Eö' to vovos vatët nö voh no' pa vöön va Damaskas, e' he topnin potan non, ko tēkrea maaka rakah to tane' ma' akis kopös a neo'. ⁷ Eö' to vu' po oeh, parö' pēnton a to, to vavaoe non pan, ‘Söl, Söl, suk ataeah, kën mimirö' a nom neo'?” ⁸ Kö' hi na pan, ‘Eēn eteh Sunön?’ Ke' soe pan, ‘Eö' e Ieesu' va Nasarēt, nēn to mimirö' nom.’ ⁹ A napan möm to te' va'peh nem to ep e ne po tēkrea, ee to tēnan e ne pa vaoe, ivēhkēk, ee to hikta maaka ne a soe pa te' vēh to vavaato me a non neo'.

¹⁰ Kö' hi na pan, ‘Sunön, eö' se nok ataeah?’ Ke Sunön soe ka neo' pan, ‘Sun ah, parēn vos manuh Damaskas, a te' to te' non nēn se soe ka oah a kiu ne Sosoenēn to vate' a oah.’ ¹¹ O tēkrea to parin maaka rakah to vapopoen a mataneo', kö' hikta antoen no' a ep, ka ma te' varih möm to pēt te' nem öt pa koreneo', ko me vos ee peö' Damaskas.

¹² A pah voe to te' non a ēhnaneah e Ananaēs, a te' va po vaman to vavatet non o vavaasis pea to te' non Damaskas no Jiu' to ta ne sih poē. ¹³ E Ananaēs to nö vatët ma' peö', pare' soe pan, ‘Kea peö' Söl, a matōmah se maaka kën ep hah.’ Varu' rakah vakomanih no a mataneo' to maaka kö' ep eo' pe'. ¹⁴ E' to soe ka neo' pan, ‘E Sosoenēn pa kën sipuura to vate' a oah se nat rakah o iu pe', ko ep a Te' no a taate' pe' to totoopin rakah, parēn tēnan a soe to tane'

koman ma' pe'. ¹⁵ Eën se vatvus a soe pe', pa ma napan kurus pa ma tah nën to ep me pënton. ¹⁶ Suk ataeah, kën anoeh varë nom? Sun ah, kee pupui a oah, parën vaoe na a ehnan e Ieesu', ke' se pupui kēh a oah pa ma hat pën.' ”

E Sosoenën To Vanö E Pöl Manuh Pa Napan To Hikta Te' Ne Pan Ee Ro Jiu'

¹⁷⁻¹⁸ “Eö' to nö hah Jerusalēm, parö' hinhin no' koman Iuun Hinhin Apuh, parö' tata ko ep e Sunön to sosoe ka non neo' pan, 'Vëvëhö' kēh a Jerusalēm, suk a napan varih to hikta se tēnan ne a soe nën to vatvus suk a nom neo'.' ¹⁹ Kö' soe pan, 'Apuh, a ma te' va po vaman se pënton a neo', suk ee to nat e ne peö' to oho voh no' a ma iuun hinhin sone', ko nohnoh voh no' a ma napan, parö' ipip no' a ma te' to vaman ne a oah. ²⁰ Eö' to te' voh no' pa ö nee to ip vamët e Stivin, a te' to vatvus voh non a soe pën. Eö' to sun vatët voh no', ko ut no' a ma ohop rë po te' varih to ipip voh ne e Stivin, kö' vapöh kokoman me voh no' a ö nee to ip poë.' ²¹ Ivëhkëk, e Apuh to soe ka neo' pan, 'Nö ah, eö' se vanö varo a oah manuh pa napan to hikta te' ne pan ee ro Jiu'.' ”

E Pöl To Soe Pan E' A Te' Va Room

²² O Jiu' to tēnan ne e Pöl, ke' onöt pa ö ne' to soe a ö ne' se nö po te' to hikta te' ne pan ee ro Jiu', ka napan taoa ma', pare sosoe ne pan, “Me ke öm eah. Ip öm eah, e' to hikta onöt non a ö se' te' to'to' non.” ²³ Ee to tataoa ne ko vataata ne a ma ohop pee, pare kuin o vavoan, ke' peah en kin. ²⁴ Ivëh, ke susun apuh pa nap vëvënsun soe, kee me ee pe Pöl manuh pa koman iuun po te' vëvënsun. E' to soe ke raoe a ö nee se rëp e Pöl ko nat pataeah no o Jiu' to tataoa vaheve suk ne. ²⁵ Ee to nohtöön e Pöl po uris eh, ke susun pa nap vëvënsun sun vatët e non, ke Pöl soe ke poan pan, “A taate' pö' to soe vaonöt ke non pea se nok vamanih pa

te' va Room? Eöm to hikta vate' a neo' po vahutët, paröm rëprëp e nem peö', a taate' pamëh vih e non, ha?"

²⁶E susun pa nap vëvënsun to tēnan a soe pamëh, pare' nö pa te' vëh to matop kurus non raoe ko soe pan, "Eën se nok ataeah? A te' vëh e' a te' va Room." ²⁷E susun apuh to nö manuh pe Pöl, pare' hi poan pan, "Eën se soe ka neo', eën a te' va Room, ha?" Ke Pöl soe pan, "A." ²⁸Ke susun apuh soe pan, "Eö' to he' voh a moni' apuh, ko tavus a te' va Room." Ke Pöl soe varu' pan, "Ivëhkëk eö' ahik, e sinaneo' to vahuh voh a neo', kö' tavus eo' a te' va Room." ²⁹A ma te' vëvënsun varih to se hi e Pöl me a rëp poë to tēnan pan e Pöl a te' va Room, ee to vahuk hah ee. Ke susun apuh pa nap vëvënsun kurus nat e Pöl a te' va Room, pare' naöp, suk e' to kök a taate' va Room pa ö ne' to noh voh e Pöl po uris eh e' he hikta te' po vahutët.

E Pöl To Vatvus A Soe Matëëro Vakum Te' Susunön Po Jiu'

³⁰E susun apuh po te' vëvënsun kurus to iu nat vavih non pataeah ne Pöl to nok vahat, ko Jiu' heve ne poë. Ko meoh poen ne susun apuh to ihan këh en pe Pöl po uris eh, ko vaoe ununun en po Vakum Te' Susunön po Jiu', me a ma te' sunön ësës he', kee vatönun ee. Ke' me ma' e Pöl ko vasun poan pa matëëre.

23

¹E Pöl to ves rakah non pa nap susunön va po Vakum Te' Susunön po Jiu', pare' soe pan, "Kën kea, o kupu peö' to hara' vavih, ko te' maaka rakah e non manih pa matan e Sosoenën, ke' öök ma' po poen vëh kuru." ²A Te' Susun po Te' Èsës He', e Ananaës to ta' ma' a ma te' varih to sun vatët ne pe Pöl pa tapan a rivoneah. ³Ke Pöl soe keah pan, "E Sosoenën se tapan oah! Eën to te' va nom manih pa pip no a tonuneah to para' voon vörep, ivëhkëk, manih koman a pip pamëh e' to para' pö. Eën to iho' nom pa

kiiki a neo' po Vavaasis pe Mosës marën a vate' a neo' po vahutët. Ivëhkëk, eën he kökök koman e nom po Vavaasis pe Mosës pa ö nën to ta' raoe pa tapan a neo'." ⁴ Ka ma te' to sun vatët ne pe Pöl soe pan, "Eën to sosoe vahat e nom pa Te' Susun po Te' Ësës He' pe Sosoenën, ha?"

⁵ Ke Pöl soe pan, "Kën kea, eö' hikta nat no' eah e' a Te' Susun po Te' Ësës He'. O Puk Vapenpen to soe va non manih,

'Eën se nat nom soe vahat a te' susun to matop non a napan.'"

Eks 22:28

⁶ E Pöl to nat e non pa ma te' varih po Vakum, o Parësi', ko meoh upöm o Sëdiusi. Ivëh, ke Pöl soe pan, "Kën kea, eö' a to Parësi', eö' e koa' pa to Parësi'. Eö' to vaman no' a te' se mët ko sun hah en. E' a tah vëh nee to vate' suk a neo' po vahutët."

⁷ E Pöl to soe vamanih ko Parësi' me o Sëdiusi heve koman hah ee, ko nok ee po pöök vakum. ⁸ O Sëdiusi to sosoe ne sih a ö no a te' se mët, pare' hikta sun hah tane' po vapeepe, me ahik to ankerö', me to ora'. Ivëhkëk, o Parësi' to vaman e ne pa kukön tah varih. ⁹ Ivëh, kee taoa va'puh oah ee. Ka ma paeh te' va po vakum po Parësi' varih to nat ne sih o Vavaasis pe Mosës soe ee pan, "Emöm to ep nem a te' vëh hikta te' non ta pah hat! A ankerö', ke' a ora' pö' ivëh, to vaato non manih pe'. Ivëh ka se pënton pö' ee pe'."

¹⁰ O vaheve apuh to tasun en topnin o Parësi' me o Sëdiusi, ke susun apuh pa nap vëvënsun nanaöp non a ö no a napan poë varih to me' varëhrëh e ne e Pöl, ke' mët. Ivëh, ke' ta' a ma te' vëvënsun se nö, pare me këh raoe e Pöl, ko me manuh pa iuun pa nap vëvënsun.

¹¹ Po meoh poen pa popoen ne Sunön to sun non pa havin e Pöl, pare' soe vakis ke poan pan, "Eën se sun vakis

nom, parën vatvus a soe peö' manuh Room pa ö nën to vatvus vamanih Jerusalëm.”

O Jiu' To Vaonöt Pa Ip E Pöl

¹² Pa pöstakah a ma pah to Jiu' to vatönun, pare vaonöt a soe kakis pee pa ö nee se hikta ëën, me a kaak, ke' antoen a ö nee se ip vamët e Pöl. ¹³ A ma napan to nok o kokoman pa ip e Pöl to oah ne a 40 te'. ¹⁴ Ee to nö manih pa ma te' susunön ësës he' me o te' susunön po Jiu', pare soe pan, “Möm to vaonöt a soe kakis nemöm to hikta se ëën nem ta tah, ke' onöt a ö möm se ip vamët e Pöl. ¹⁵ Ivëh, ke eöm se vanö a soe manuh pe susun apuh po te' vëvënsun ke' me ma' e Pöl manih peöm. Soe keah, eöm to iu maaka vavih nem pa soe pe Pöl. Ivëhkëk, emöm se vamatop momoan em pa se ip eah, e' he me' e non pa öök ma' manih.”

¹⁶ Ivëhkëk, e vanonai' e Pöl, e koa' oete' pe vameneah to tēnan a ö nee se ip e Pöl, pare' nö en manuh pe Pöl pa iuun po te' vëvënsun ko vatët en pe'. ¹⁷ Ke Pöl vaoe a pah te' susun pa nap vëvënsun, ko soe keah pan, “Me a te' seka' vëh manuh pa te' susun apuh po te' vëvënsun, e' to te' non a soe ne' se soe ke poan.” ¹⁸ Ke susun me en pe' manuh pa te' susun apuh pa nap vëvënsun, pare' soe pan, “A te' nohnoh vëh e Pöl to vaoe a neo', pare' ta' ma' neo' a me ma' a te' seka' vëh manih pën. E' to te' non a soe ne' se soe ka oah.” ¹⁹ Ke susun apuh pa nap vëvënsun öt pa koreneah, pare' me ke en pe', ko hi eah pan, “Ataeah nën se soe ka neo'?” ²⁰ Ka te' seka' soe pan, “O Jiu' to vaonöt a soe pa ö nee se hi a oah pa me ma' e Pöl manuh po Vakum Te' Susunön po Jiu' sinup, ee se vatomore ka oah, pa ö nee to kehkeh hi vavih ne Pöl a tah ne' to nok vahat. ²¹ Ivëhkëk, eën se koe a tēnan raoe, suk ee ro te' o peo to oah e ne pa 40 te' to se vakoan, pare anoeh ne e Pöl. Ee to soe vaonöt pa hikta ëën me a kaak ta tah, ke' onöt a ö nee se ip vamët e Pöl. Kuru ee to anoeh ne a ö nën se vaonöt a

hi pee.” ²² Ke susun apuh pa nap vëvënsun soe pan, “Koe a vatët ta meh te' a ö nën to soe ka neo' a tah va'ih.” Pare' vanö hah en pa te' seka' pamëh.

Ee To Vanö E Pöl Manuh Pe Feliks A Te' Sunön

²³ Ke susun apuh pa nap vëvënsun vaoe en pa poa te' susun po te' vëvënsun, pare' soe pan, “Eöm pom se kon a 200 te' vëvënsun me a 70 te' to nönö ne po hös me o 200 te' to öt ne a ma peö, ko vamatop pa nö nös pa 9 kirök pa popoen. ²⁴ Eöm se vamatop a ma te' hös pe Pöl ne' se nö, paröm me vavih eah manuh pa te' sunön pa muhin va Jiutia' a ëhnaneah e Feliks.” ²⁵ E susun apuh pa nap vëvënsun to kiun o pëpa' to te' va non manih,

²⁶ “Eö' e Klödus Lisias to kiun nös o kiun manih pën Feliks a te' sunön, susun pa kaman.

“Potan a vih. ²⁷ O Jiu' to öt a te' vëh ko se ip vamët ee pe'. Ivëhkëk, eö' to taum pan, e' a te' va Room. Ivëh, ke eö', me a ma te' vëvënsun, emöm to nö voh manuh pee, pamöm öt këh raoe a te' vëh. ²⁸ Eö' to iu nat no' pa pusun in a soe vëh, nee to vateen poë, parö' me eah manuh po Vakum Te' Susunön po Jiu'. ²⁹ Eö' to hi raoe kee soe ka neo' a ma soe va pa taate' pee, ivëh, kee vate' poë pa hat. Ivëhkëk, eö' to hikta taum ta pah hat to antoen non a ö sa ip vamët eah, me vate' eah pa nohnoh. ³⁰ E' to te' man e non eö' to tēnan a ö no Jiu' to vamatop hah ne pa ip vamët poë, ivëh, kö' vanö nös eah manih pën. Eö' to ta' eo' pa ma napan varih to vate' poë po vahutët, a ö nee se nö nös manuh pën, ko soe ka oah a hat taeah ne' to nok.”

³¹ A nap vëvënsun to vatet ee pa soe pa te' susun apuh, pare me ee pe Pöl manuh pa vöön va Antipatris pa popoen. ³² Pa pöstakah po meoh poen o te' vëvënsun varih to suk ma' a hanan to hah vos ee vöön, ko te' varih po hös to me e Pöl pa vöön va Sisaria'. ³³ O te' vëvënsun

varih po hös to vos e Sisaria', pare he' o kiun manuh pa te' susun pa kaman, pare vate' e Pöl pa matop pe'. ³⁴ A te' susun pa kaman to ëh vahik en po kiun, pare' hi e Pöl pan, "A muhin taeah nën to tane' ma'." Ke Pöl soe pan, "Eö' va Silisia'." ³⁵ Ka te' sunön soe ke poan pan, "Eö' se tēnan o vahutët pën pa ö no a napan varih to vate' oah po vahutët se tavus ma'." Pare' ta' o te' vëvënsun pe', pan ee se ut ne Pöl pa iuun apuh ep vavih nee to eok ke voh e Hëërot.

24

O Jiu' To Vate' E Pöl Po Vahutët

¹ O tönim poen to oah ee, ka Te' Susun po Te' Èsës He', e Ananaës, me a ma pah te' susunön po Jiu' nö ee manuh Sisaria' me e voe to se va'aus raeo pa vate' e Pöl po vahutët, a ëhnaneah Tertulus. Ee to tavus e Feliks a te' susun pa kaman, pare taneo ee pa soe ke poë ataeah nee se vate' suk e Pöl po vahutët. ² E susun to vaoe e Pöl, ke' nö ma', ke Tertulus taneo en pa sirö' e Pöl manih pa matan e Feliks, pare' soe pan, "Feliks, eën a te' sunön pemöm, eën to matop voh a no möm ka hik voh to vapus to te' non topninmöm, parën vatotoopin hah voh nom a ma hat to te' non pa ma vöön kurus. ³ Ivëh, ko kokoman pemöm vih rakah non pa ma kiu vih poë varih, kemöm vaeö rakah me nem oah.

⁴ Eö' to hikta iu vatöön vi ka nom oah, ivëhkëk, eö' to hi vakis nom oah, sën ururuan a möm parën pēnton a soe kökööt pemöm. ⁵ Emöm to taum a te' vëh to tataneo non sih a ma hat, pare' te' non sih pa kuin a ma vapus me a ma vaheheve manih pa napan varih o Jiu' me pa ma ö kurus manih po oeh. E' to këh voh a möm, pare' kunkuin o vakum vëh to vavetet ne e Iesu' va Nasarët. ⁶ E' to punö' non pa rëh hop ma' a taate' hat vëh to mirö' a ma tah vapenpen manih pa koman a Iuun Hinhin Apuh

pemöm, ivëh, kemöm öt tane' eah nën, to vate' eah pa taate' koman pemöm. ⁷ Ivëhkëk, a te' susun apuh va pa nap vëvënsun e Klödus Lisias to nö ma', pare' eh rakah pa me ma' eah këh e möm. ⁸ Pare' soe ke ra napan to iu vate' ne poë po vahutët pa ep ka oah. Kën se hi koman eah a ma tah möm to sirö' suk eah, ke' soe ka oah.” ⁹ O Jiu' me to va'aus ne a soe pe Tertulus pan, a ma tah varih ne Pöl to nok vamaman en.

E Pöl To Vaato Va'aus Hah Ea Matan E Feliks

¹⁰ Ka te' susun pa kaman vëknöm ke ma' pe Pöl pa koreneah pan, e Pöl se vaato, ke Pöl soe pan, “Eö' to nat e no', eën to te' voh nom a te' pëpënton vahutët pa napan varih pa ma kirismas peo. Ivëh, ko kokoman peö' vih rakah non pa vaato va'aus hah ö'. ¹¹ Eën se nat koman va nom manih, o havun me o pöök poen to oah en, ne eö' to nö ma' manih Jerusalëm pa vasunön e Sosoenën. ¹² O Jiu' to hikta ep a neo' to vaato vasuka' me voh no' ta pah te' koman a Iuun Hinhin Apuh, me a ö nee to hikta ep a neo' to kuin o vapus manih koman iuun hinhin sone', me manih koman a vöön apuh vëh. ¹³ Ka soe vëh nee to vate' suk a neo' po vahutët, e' to hikta te' non ta pusun eah. Ivëh, kën se nat nom, a soe pamëh to hikta te' man rakah non.

¹⁴ Ivëh, keö' iu soe ka no' oah a soe vëh, ‘Eö' to vasunön rakah no' sih e Sosoenën pe sipunmöm, me eö' to te' va'peh me no' o kum te' va po vaman to vatet ne a Hanan pe Ieesu', e' o vakum pamëh nee to soe pan e' o vakum vapikpiuk. Ivëhkëk, eö' to vaman avoe' e no' pa ma soe to te' non po Vavaasis pe Mosës, me a ma Vavaasis no te' vanënën soe to kiun voh. ¹⁵ Eö' to vaman ko anoeh no' e Sosoenën se vato' hah a nap mët, a napan poë varih no a pop pee to te' vih non va'peh me a nap hat. O te' varih to vate' a neo' po vahutët to vaman ne ko anoeh me ne e Sosoenën se nok va i raoe nën. ¹⁶ Ivëh, ko kupu peö'

punö' rakah non sih pa ma poen kurus pa hara' vavih, ko te' maaka rakah e non manih pa matan e Sosoenën, me manih pa matëëra ma napan kurus.

¹⁷ Eö' to te' ke voh no' ma' a vöön Jerusalëm pa ma meh kirismas. Eö' to nö hah ma' pa napan peö' to te' ma' a ma moni' pa va'aus o te' varih to kökööt ne, me a nok o vaës po vöna' manih pe Sosoenën. ¹⁸ Eö' to nönö voh no' pa luun Hinhin Apuh to vatet no' a taate' ësës vöna' marën a tavus vavoon hah manih po epep pe Sosoenën. Kee ep ka neo' nën a hikta nap peo to te' voh ne, me a hikta napan to vatoe'nën vah ne. ¹⁹ Ivëhkëk, a ma to Jiu' va pa muhin va Esia' to nö ma', pare öt a neo'. A ma napan poë varih se keh te' ne manih, e' to vih non pee se nö ma', pare vatët a oah a hat taeah nö' to nok. ²⁰ E' to vih non pa napan varih to sun vatët ne pea se soe koman ka oah a hat taeah nö' to nok pa ö nö' to sun voh no' pa matëëro Vakum Te' Susunön po Jiu'. ²¹ E' to te' non a pah soe ro nö' to soe voh pa ö nö' to sun no' pa matëëre. Eö' to soe pan, 'Eö' to vaman no' a nap mët se to'to' hah ee.' E' kovëh a tah nee to vate' suk a neo' po vahutët.”

²² E Feliks, a te' to nat vavih non o vaman me a taate' no a napan po vakum va po vaman to vatet ne a Hanan pe Ieesu', pare' iu vahik e non po vahutët, ko soe ke ro Jiu' pan. “Öm se anoeh nem e Klödius Lisias e susun apuh pa nap vëvënsun se nö ma', kö' vatotoopin ka neöm a tah va'ih.” ²³ E' to ta' e susun po te' utut pa vaho' e Pöl pa iuun nohnoh, ivëhkëk, e' se nat non vëhva' vi non poan, ko nat non soepip a ma vakamö' pe Pöl pa nö ma' pa va'aus poë, ko he' eah a ma tah ne' to kökööt non.

E Pöl To Sun Matan E Feliks Me Drusila'

²⁴ A ma si' poen to oah ee ke Feliks nö ma' pen e köövo pe' Drusila', a mu Jiu'. E Feliks to vaoe e Pöl ko tēnan non po vahutët pe', e Pöl to soe ke raoe pon a taate' va po

vaman, manih pe Ieesu' Kristo. ²⁵ E Pöl to vavahutët avoe' suk e non pa taate' totoopin, me a taate' natsean me a ö ne Sosoenën se kiiki amot a ra po vahutët, ke Feliks a naöp, pare' soe pan, “Eën se nö eom. Eö' se vaoe amot hah nös oah, pa ö sö' iu no'.” ²⁶ Manih pa ma poen varih e Feliks to anoeh non e Pöl se he' poan tah moni', ivëh, ke' vavaoe vatëh non e Pöl, ko vaato me non poan.

²⁷ O pöök kirismas to oah ee, ke Porsius Festus kon en pa tasun pe Feliks vamanih pa te' susun pa kaman pa muhin va Jiutia'. E Feliks to iu non o Jiu' se vaeö ne poë, ivëh, ke' koe en pe Pöl, ke' te' e non pa nohnoh.

25

E Pöl To Tavus E Sisa'

¹ O poen ne Festus to tavus a te' susun pa kaman manih pa muhin va Jiutia', pare' nö ko te' non vöön Sisaria' a vöön, va pa muhin Jiutia'. O kukön poen to oah, ee ke' tane' nën, pare' nö Jerusalëm. ² O te' susunön ësës he', me a nap susunön po Jiu' to nö ma' manih pe', pare vateen e Pöl pa hat, ko hin vakis e Festus se va'aus raoe ko soe pan, ³ “Eën se vanö rakah ma' e Pöl manih Jerusalëm.” Suk, ee to iu ip vamët ne e Pöl manih hanan. ⁴ Ivëhkëk, e Festus to piun, pare' soe pan, “E Pöl to te' non pa nohnoh manuh Sisaria', e' hikta te' rë non, kö' nö hah manuh Sisaria'. ⁵ Ivëh, ka ma pah te' susunön peöm se nö va'peh me a neo' ko sirö' a te' pamëh po vahutët manuh Sisaria', pa ö ne' se keh nok vahat voh en ta pah taeah.”

⁶ E Festus to te' non Jerusalëm po meh tönim me o kukön poen ke' o havun poen, pare' nö hah en manuh Sisaria'. Po meoh poen, e Festus to iho' en pa ö ihiho' pa te' kiiki vahutët, pare' ta' en pa ö see me ma' e Pöl. ⁷ E Pöl to nö ma', ko Jiu' varih to kunah tane' ma' Jerusalëm nö ma', pare tapön tavi poë, pare vateen e Pöl, ko soe pan e'

to nok vahat voh a ma tah peo. Ivëhkëk, ee to hikta onöt ne a vataare e Festus vamanih pa ma soe pee to te' man non. ⁸ Ke Pöl to vaato va'aus hah eah ko piun raeo, pare' soe pan, “Eö' hikta nok ta pah hat manih pa Taate' po Jiu', me pa Iuun Hinhin Apuh, me manih pe Sisa' a te' sunön pa kaman va Room.”

⁹ E Festus to iu vamanman non o Jiu' se iu ne poë, ivëh, ke' hi e Pöl pan, “Eën to iu pö' e nom pa nö Jerusalëm, kö' se tēnan o vahutët pēn nēn, ha?”

¹⁰ Ivëhkëk, e Pöl to soe vamanih pan, “Eö' to iu rakah no' pa nö ko sun pa iuun pēpēnton vahutët pe Sisa' manuh Room, ivëh, ke Sisa' koman se pēnton o vahutët peö'. Eö' to hikta nok tah hat manih po Jiu', eën to nat koman e nom. ¹¹ Eö' se voh keh nok eo' tah hat, to onöt non a ö sö' mēt, e' to vih e non. Ivëhkëk, e' se keh hikta te' man non pa soe vëh nee to sirö' suk a neo', a hikta te' se vate' a neo' pa koreere. Eö' to iu no' e Sisa' se pēnton o vahutët peö'.”

¹² Ke Festus vaato vamomoaan me o te' varih to nat rakah ne pa ma taate' va Room, pare' soe ke Pöl pan, “Eën to iu nom e Sisa' se pēnton o vahutët pēn, ha? Ivëh, kēn se nö eom manuh pa ep pe Sisa'.”

E Festus To Vamaaka Ke Agripa' Pen E Bernaësi' E Pöl Eteh

¹³ A ma poen to oah ee, ka te' sunön e Agripa' pēn e vameneah Bernaësi' to nö ee ma' Sisaria' pa ep e Festus pa vavaeö va'peh me poë. ¹⁴ Ee to te' varë ee, ke Festus soe vamaaka ken pe Agripa' po vöhio' pe Pöl. E' to soe pan, “A pah te' to te' non manih ne Feliks to vanö voh pa nohnoh, ke' te' e non kuru vëh. ¹⁵ Po poen nö' to te' voh no' ma' Jerusalëm ko te' susunön ësës he', me a nap susunön po Jiu' to vateen poë pa ma hat, pare hin vakis a neo' pa vateen eah pa hat. ¹⁶ Ivëhkëk, eö' to piun raeo pan, ‘Emöm a napan va Room to hikta te' nem a taate' va pa noh a te' po uris eh e' he hikta te' po vahutët. A te' to

te' po vahutët se sun matan a napan varih to vate' poë po vahutët, ke' se va'aus hah ea pa vaato suk a hat vëh nee to vateen poë.'

¹⁷ Ivëh, ko poen nö' to tane' ma' Sisaria', eö' to hikta vaoah ta ma poen peo, ahik, po meoh poen eö' to iho' koman a iuun kiiki vahutët, parö' ta' raeo a me ma' a te' pamëh. ¹⁸ Ka ma napan varih to vate' poë po vahutët sun, pare hikta soe a ma hat ne' to nok vamanih pa ö nö' to koman va no'. ¹⁹ Ee to vaato vaheve koman me ne pe Pöl, suk o vaman koman pee, me o vavaasis va pe Ieesu' vëh to mët voh en. Ivëhkëk, e Pöl to sosoe ke non raeo a ö ne' to te' to'to' e non. ²⁰ Eö' to iu vaiu voh no' a pusun in a soe pamëh, ivëhkëk, eö' to hikta onöt voh no', ivëh, kö' hi voh e Pöl a nö manuh Jerusalëm, kö' se tēnan o vahutët pe' nēn pa ma hat nee to vateen poë. ²¹ Ivëhkëk, e Pöl to soe a ö ne' to iu te' non pa nohnoh, ko anoeh non a ö nö' se vaiu ta hanan ko vanö eah pa te' sunön e Sisa', ke' tēnan o vöhio' pe'."

²² E Agripa' to tēnan a soe pe Festus, pare' soe pan, "Eö' to iu tēnan koman e no' po vöhio' pe'." Ke Festus piun poan pan, "Eēn se tēnan eah sinup, e' se vahutët ka oah."

²³ Po meoh poen, a ma te' to he' vaeö e Agripa' pen e Bernaësi' pa ö nee to pipiu nö ne a ma tah, me a ö nee to pipino' vovoh nö ne. E Agripa' pen e Bernaësi' to ohop a ma ohop vihvih pee, pare ho ee pa iuun pēpēnton vahutët va'peh me o te' susun va pa nap vëvënsun me a nap susunön va pa vöön pamëh. Ke Festus ta' o te' vëvënsun, kee me ho ee ma' pe Pöl. ²⁴ Ke Festus soe pan, "Te' Sunön Agripa', me a ma vu susunön to te' va'peh me a no möm, eöm to ep e nem pa te' vëh. O Jiu' varih Jerusalëm, me a ma te' to iho' nem manih, to vateen voh a te' vëh a ma hat. Ee to taoa ee, pare hin vakis voh a neo' a ö no a te' vëh se mët, e' hikta se te' to'to' non. ²⁵ Ivëhkëk,

eö' to hikta taum tah pah hat to onöt non a ö ne' se mët. E' to iu ep koman non e Sisa', ke Sisa' se tēnan o vahutët pe'. Ivëh, kö' vaonöt no' eah pa ep e Sisa'. ²⁶ Ivëhkëk, eö' to hikta maaka no' a soe taeah to onöt non a ö nö' se kiun to kiun, ko vanö ke a te' sunön pea. Ke' se nat non, suk ataeah kee vate' a te' vëh po vahutët. Ivëh, kö' me ma' eah manih pën a Te' Sunön Agripa', me eöm a napan varih. Ea se pēnton vavih a soe pe' kö' se taum tah soe nö' se kiun. ²⁷ E' to hikta te' totoopin non pa ö sö' vanö a te' nohnoh, eö' he hikta soe vamaaka na a hat taeah nee to vate' suk poë po vahutët.

26

E Pöl To Vaato Va'aus Hah Ea Manih Pa Te' Sunön E Agripa'

¹ E Agripa' to soe ke Pöl, “Eën to te' e nom o soe vaonöt pa vaato va'aus hah eo.”

Ke Pöl kë a koreneah, pare' soe vamanih pan, ² “Te' Sunön Agripa', e' to vih rakah pa ö nö' se vatvus a soe peö' manih pën pa ma tah varih no Jiu' to vate' suk a neo' po vahutët. ³ Eën to nat vavih e nom pa taate' po Jiu', me a ma tah nemöm o Jiu' to vaato vaheve suk nem. Ivëh, kö' hi a oah sën te' vatö nom ko tēnan a neo', parën koe a rës.

⁴ O Jiu' kurus rakah to nat e ne pa pop peö', pa ö nö' to te' seka' voh no', ee to nat tane' ne ma' po vamomoaan pa ö nö' to te' voh no' manih pa vöön peö', me manuh Jerusälëm. ⁵ Ee to nat tamooan voh e ne peö', ivëh, kee se keh iu ne, ee se soe tavus koman a tah pamëh. Eö' to vavatet voh no' o kum po Parësi', eö' he a koa' ka ma taate' poë varih to hiva', ko upöm Jiu' pemöm hikta te' me ne a taate' kikis pamëh. ⁶ Ka kuru vëh, eö' to sun no' manih nee to vate' ee peö' po vahutët, suk eö' to vaman ko anoeh no' e Sosenën se nok a tah pa ö ne' to soe vaman ke voh a kën sipuura. ⁷ A soe vaman vëh no havun me o pöök vute'

pemöm to vaman voh ne, pare anoeh ne ko hinhin voh ne e Sosoenën pa ma popoen, me pa potan. E' a anoeh peö' ivëh, Te' Sunön, no Jiu' to vateen suk voh a neo' pa hat. ⁸ Suk ataeah po', ke eöm o Jiu' to hikta vaman nem a ö ne Sosoenën se kuin hah a nap mët?

⁹ Moaan voh eö' me to kokoman no' pan, eö' to se nonok voh no' a ma tah marën a vöknah a ëhnan e Ieesu' va Nasarët. ¹⁰ Eö' to nonok vavoh no' nën manih Jerusalëm. Eö' to kon voh a soe vaonöt manih po te' susunön ësës he', parö' vanö voh a nap peo to vaman voh e Ieesu' pa nohnoh. Eö' to te' hop voh no' pa napan varih nö' to vapöh kokoman me no' a ö se ip vamët o te' varih to vaman ne Ieesu'. ¹¹ Tamoaan voh eö' se ho koman a ma iuun hinhin sone' pa ötöt a ma te' va po vaman, ko vate' raoe pa hat, me ta' a ö nee se vonih o vaman pee. Eö' to heheve rakah voh no' raoe, parö' vovos suk voh e no' po te' poë varih pa ma vöön pee koman a ma meh muhin.

E Pöl To Vahutët A Ö Ne' To Panih, Ko Tavus A Te' Va Po Vaman

¹² E Pöl to vaato e non ko soe pan, “Eö' to kokon voh no' o soe vaonöt manih po te' susunön ësës he' pa nö manuh vöön Damaskas marën a ötöt a napan to vaman ne Ieesu'. ¹³ Manih voh hanan Te' Sunön, pa topnin potan rakah, eö' to ep in o tækrea o maaka to te' oah e non pa potan to tane' ma' manuh akis to kopös a neo', me a napan varih möm to nönö va'peh vah nem. ¹⁴ Emöm kurus to vu' em po oeh, kö' tēnan a te' to vaato ma' po to Hibru ko soe pan, ‘Söl, Söl, suk ataeah kën mimirö' a no neo'? Eën to pēnton varo a soe peö', a taate' pamēh to te' va non manih pēn to tuktuk hah a nom, ko vakmis eo.’ ¹⁵ Eö' to hi na pan, ‘Eën eteh, Apuh?’ Ke Apuh soe ma' pan, ‘Eö' e Ieesu', nën to mimirö' nom. ¹⁶ Ivëhkëk, eën se sun, eö' to tavus a oah, ko vate' oah a te kikiu peö'. Eën se vatvus manih pa ma

napan a tah nën to ep manih peö' kuru, me a ma tah nö' se vataare amot a oah. ¹⁷⁻¹⁸ Eö' se kon hah këh oah pa napan va Israël, ee ro te' koman pën. Eö' se vanö oah manih pee, me o te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu', marën a kap a ma matëere, kee panih këh a taate' popoen ko taneo pa nok a taate' maaka. Ee se këh ma' o kikis pe susun po ora' hat, pare te' ne paan o kikis pe Sosenën. Ivëh, kö' se ihan anoe a ma hat pee, suk ee to vaman a no neo', kee se te' va'peh me ne a ma napan varih to vaman a no neo', ee a ma napan koman peö'.”

E Pöl To Vahutët Ke Agripa' A Kiu Ne' To Nok Voh

¹⁹ E Pöl to vaato e non ko soe pan, “Te' Sunön Agripa', eö' to hikta tēnan varo voh a soe pa te' vëh nö' to ep koman a tata to tane' ma' pa vöön va kin. ²⁰ Vamomoaan, eö' to vatvus a soe manih Damaskas, parö' nö manuh Jerusalem, me pa ma vöön kurus po Jiu', me pa napan to hikta te' ne pan ee ro Jiu'. Eö' to vatvus a soe va pa ö nee se panih ko këh a ma taate' hat ko he' rea pe Sosenën, pare nok a tah to vataare non a ö nee to panih. ²¹ Eö' to vatvus no' a soe pamëh. Ivëh, ka manih koman a Iuun Hinhin Apuh o Jiu' to öt ee peö', pan ee se ip vamët ee peö'. ²² E Sosenën to va'aus voh a neo', ke' tavus en ma' kuru, ivëh, kö' sun no' manih kuru vëh pa vatvus ke ra napan a soe, ma moeh te' akuk, me a nap susunön. Eö' hikta vavatus no' tah soe voon, ahik, a soe vëh moaan voh no te' vanënën soe, me e Mosës to soe voh a ö se' tavus. ²³ Ee to soe vavoh manih, pan e Kristo se te' o Kamis, pare' mët, ko momoan ke ra ma napan pa sun tane' hah po vapeepe, ko te' to'to' tamoan e non. E' se vatvus a taate' maaka manih pa napan va Israël, me a napan varih to hikta te' ne ro Jiu', pan e' se kon tane' hah raoe pa hat.”

²⁴ E Pöl to soe vamanih, ke Festus kokoe' töön en pe Pöl ko soe pan, “Pöl, eën to papön! O nat apuh pën to vapapön

voh en pën!” ²⁵ Ivëhkëk, e Pöl to piun, pare' soe pan, “Te' susun Festus, eö' hikta te' papön no'! Eö' to te' me no' po kokoman vih, ko vaato no', ka ma tah varih, ee to para' man. ²⁶ Te' Sunön Agripa'! Eö' hikta nanaöp no' pa vaato me a oah, suk a ma tah manih. Eö' to nat e no', eën to nat e nom pee, suk a ma tah varih to hikta tatanok vakoan voh non. ²⁷ Te' Sunön Agripa', eën to vaman e nom pa ma Vavaasis po Te' Vanënën Soe, ha? Eö' to nat e no', eën to vaman e nom!”

²⁸ Ke Agripa' soe ke Pöl, “Eën to koman kës nom pan, o vaato kökööt pën manih peö' to onöt e non pa ö sö' tavus eö' a te' va po vaman ko vatet e Ieesu', ha?”

²⁹ Ke Pöl piun, pare' soe pan, “O vaato pea se keh te' kökööt e non, ke' to rë, e' to vih avoe' e non. Eö' to hinhin suk e no' pën, me a napan kurus varih manuh pe Sosenën pan, eöm se tēnan a neo', ko tavus o te' to vatet nem e Ieesu'. Ivëhkëk, eö' hikta iu no' a ö see nohtöön a neöm po uris eh, ko vate' pa nohnoh!”

³⁰ A Te' Sunön, me a te' susun pa kaman, me e Bernaësi', me a napan varih nee to pēt te' ne to sun ko tavus ee.

³¹ Pare vavasoe koman tavus nö e ne pan, “A te' vëh to hikta nok ta hat to onöt non a ö se' mēt, me pa nö pa nohnoh.” ³² Ke Agripa' soe ke Festus pan, “A te' vëh na se varakah ee pe', pa ö se' hikta hin voh a ö ne' to iu rakah non pan, e Sisa' se tēnan o vöhio' pe'.

27

A Nap Vëvënsun To Tok Me E Pöl Po Parö' Ko Nö Room

¹ Ee to soe vaonöt ee pemöm, eö' e Luk se nö va'peh me e Pöl po parö', manuh muhin Itali'. Ee to vaho' o soe vaonöt manih pe Julius pa ö se' matop non e Pöl, me a ma meh te' nohnoh pa ö see tok po parö'. E Julius a te' susun pa 100 te' vëvënsun to tane' no ma' pe Sisa'. ² Emöm to tok po parö' va Adramitium pamöm nö em. O parö' pamëh se oho nö

pa ma vöön to te' non pa muhin va Esia'. E Aristakus, a te' va vöön Tesaronaëka' pa muhin Mësadonia', nemöm to nö va'peh. ³ Po meoh poen emöm to vos vöön Saëdon, ke Julius nok vavih e Pöl pa ö ne' to vaonöt eah se nö ko ep a ma vakamö' pe', kee he' poë a ma tah ne' to kökööt e non. ⁴ Emöm to këh em pa vöön Saëdon, ko parö' hikta onöt non a nö vavih, pe' a tuvuh to apuh, ivëh, ko parö' nö vame en pa To Saëprus. ⁵ Emöm to nö totoopin em pa tahi' va Silisia' me Pamfilia', ko tavus em vöön Maëra' pa muhin Lisia'. ⁶ Manih Maëra', e susun pa nap vëvënsun to nat en po parö' va vöön Alëksëndria' to nö non Itali', kemöm peah em nën.

⁷ O parö' vëh möm to te' nem to nö en to hikta vëvëhö' non, suk a tuvuh to matan ma' o parö', ka nö vavaapun e non. Ivëhkëk, a nap kiu po parö' to kiu vëhva', kemöm vos em vöön Nidas. A tuvuh to matan a möm kemöm hikta onöt nem a nö pet, ivëh, ko parö' nö vame manih pa To Krit vatët non manih Salmone to vame këh a tuvuh. ⁸ A nap kiu po parö' to kiu vakis rakah ee, ko parö' kokoe sinten nö e non pa tahi' va Krit. Emöm to vos em pa ö nee to poka' ne a Ö Totomin Vih Oho Po Parö'. E' hikta te' varo këh non a vöön Lasea'.

⁹ Emöm to te' em pa ma si' poen nën, ke' tavus en pa ö no a tahi' to moovi non to hik en. Ke' öök en pa poen no a tahi' hikta moovi non po parö' se nö, ivëh, ke Pöl kömköm raoe pan, ¹⁰ "Ea se keh nönö avoe' e no, ea se taum vahat manih tahi', a ma moeh kako' varih komön o parö' se ro ee, ko parö' tatakök en, ea tome' mëtmët vahik ee koman tahi'." ¹¹ Ivëhkëk, e susun pa nap vëvënsun to vaman en pa soe pe tövavanö o parö', me e tövaneah, ko pënton varo en pa soe pe Pöl. ¹² A ö vëh hikta te' vih non pa ö no parö' se vame këh non a ivat, ke' antoen non a ö no a ivat se hik en. Ivëh, ko te' kurus varih koman o parö' to vaonöt ee

pa nö, ko vos manuh Finiks ko te' ne nën pa ma poen pa tuvuh apuh. Finiks, e' a ö oho vame po parö', to te' ke non ma' pa papkiruk in a To Krit pa ö no potan to kukunah ke non.

A Tuvuh Apuh Manih Tah!

¹³ A si' tuvuh to tane' ma' pa papkiruk to hikta te' eh non to ip ma', ka napan koman ee pa ö se nö. Ivëh, kee rëh peah a anka' in o parö', ko parö' kokoe sinten nö e non pa tahi' va Krit. ¹⁴ Ivëhkëk, e' to hikta te' varë, ka ivat a pah apuh to ip ma' nee to poka' ne a ivat va pa papmatö to tane' ma' pa meh papan in a To va Krit. ¹⁵ A tuvuh to te' vavah en po parö', ka nap kiu hikta onöt ne a piun hah o parö', ivëh, kee koe ke pa tuvuh po parö'. ¹⁶ Emöm to koe vame pa To Kauda', pe' a tuvuh to apuh, ivëh, kemöm eh rakah em pa rëh peah o parö' sone' to ënpan nem a tuvuh se mirö' en. ¹⁷ A nap kiu po parö' to rëh peah ee po parö' sone', ko nohtöön ee pe' po uris manih po parö'. Pare noh tavi avoes ee po parö' pa ma uris, suk ee to naöp ne pan, o parö' to me' takök. Ee to naöp rakah e ne pan, o parö' to me' peah a mës va sinten tahi' va Afrika'. Ivëh, kee vöknah ee pa ma rara varih po parö', ka tuvuh va'o en po parö'. ¹⁸ A tuvuh me a supa apuh to te' avoe' e non, ivëh, ko meoh poen pa pöstakah nee to vöknah ee pa ma moeh tah këh o parö'. ¹⁹ Po meoh poen no a nap kiu to naöp, pare viivi ee pa ma rara me a ma meh tah va po parö'. ²⁰ A ma poen peo to oah nemöm to hikta ep in a potan me o vesun, ka tuvuh he te' avoe' e non. Ivëh, kemöm hikta koman nem a ö semöm te' to'to' hah nem.

²¹ A ma poen peo no a napan to hikta ënaëën ne, ivëh, ke Pöl sun ko soe ke raoe pan, "Eöm a ma napan to te' nem manih, eöm se keh tēnan voh a soe peö', ka te' no ma' pa To va Krit, ea hikta se taum vahat va no manih me a ma moeh tah hikta se ro ne. ²² Ivëhkëk, eö' to soe vakis

keo' peöm, eöm se te' me nem o kokoman tö, suk ataeah, a hikta paeh va pea se mët, o parö' varoe se ro en. ²³ Eö' a te' pe Sosoenën vëh, nö' to vasunön no' sih, pa poen no a ankerö' pe' to nö ma' peö' ko soe pan, ²⁴ 'Pöl, koe a naöp! Eën se nö ko sun eom pa matan e Sisa'. E Sosoenën to tēnan en po hin pën me a ma napan to te' me ne oah komön o parö' vëh, a hikta paeh peöm se mët.' ²⁵ Ivëh, ke eöm se koe a naöp, suk eö' to vaman no' e Sosoenën se nok a tah vamanih pa ö ne' to soe va ka neö'. ²⁶ Ivëhkëk, ea se koe o parö', ke' nö ko takin pa to."

²⁷ A tuvuh to va'o en po parö' möm to te' nem, e' o havun me o taana' poen poë varih nemöm te' em koman a tahi' apuh nee to popoka' ne Mediterenian. Pa topnin poen no a nap kiu po parö' to koman e ne pemöm to öök vatët em po oeh. ²⁸ Ee to vöknah o uris vavatoe pa ep pa ruruvun in a tahi', ko taum pan, a ruruvun to 40 mita' non. Ko hikta te' varë, pare vatoe hah ee, ko taum a ruruvun pa tahi' to 30 mita' non. ²⁹ Ee to naöp me ne po parö' to me' peah o vös, ivëh, kee vöknah tane' kusin o parö' a taana' anka'. Pare hinhin ne pan, a muhin se takah vëhö' ma'. ³⁰ A nap kiu to iu rusin këh e ne po parö', ivëh, kee vöknah o parö' sone' manuh tahi' to piuk pan a ma anka' nee to vöknah ne manuh po matön o parö'. ³¹ Ivëhkëk, e Pöl to soe ke susun pa nap vëvënsun, me a nap vëvënsun pan, "A ma te' varih se keh hikta te' ne komön o parö', a, eöm se ro kurus em." ³² Ivëh, ka nap vëvënsun moes kurus ee po uris vëh to nohtöön non o parö' sone' ke' vu' tahi' ko o en.

³³ A si' ö ka potan pa en ma', ke Pöl soe ken pa napan pa ö se eën ta taëën, e' to soe pan, "Eöm to te' akuk em po havun me o taana' poen ka ma komëneöm hikta te' vavih non, paröm hikta ënëën nem ta ma taëën. ³⁴ Ivëh, kö' soe vakis ka neöm, eën öm ta ma taëën ko mahun ka

sionineöm se eh hah. Eöm tēnan e nem eh? Eöm kurus se te' vavih e nem, a hikta paeh va peöm se ro.”³⁵ E Pöl to vaato vahik en ko kon a taēen, pare' soe vavihvih ke Sosenēn pa matēere, ko kök, pare' taneo ēen en.³⁶ Ivēh, ko kokoman pee vih en, kee kurus taneo ee pa ēen.³⁷ Emöm o 276 te' to te' nem komön o parö'.³⁸ Ee kurus to ēen vamhun ee, pare viivi ee pa ma meh pēk taēen manuh tahi', suk o parö' se te' are non.

A Supa To Kökök O Parö'

³⁹A unöh to kopös en pa potan, ka nap kiu po parö' hikta inan vamaaka ne pa sinten tahi' vēh nee to te' ne. Ivēhkēk, ee to ep in a ö to onöt e non po parö' se ho vatēt en nēn, pare' te' non o kösan vih. Ee to koman ee pa vatkin o parö' nēn.⁴⁰ Ee to moes kurus a ma uris in a anka', ko pure' o uris vēh to nohtöön non a tah to ririh non o parö', pare vapeah ee po rara vēh matan o parö', pan a tuvuh se te' takin o parö' manuh sinin.⁴¹ Ivēhkēk, o matan parö' to peah vö'pē en po vösvös topnin tahi'. O matan parö' to te' vakis e non po vösvös. Ka supa susupatön e non ma' pe', ke' tatakök en.

⁴²A nap vevēnsun to te' me ne po kokoman va pa ip vamēt o te' nohnoh, pe' ee tome' aka' takin, pare rusin.⁴³ Ivēhkēk, e susun pa nap vevēnsun to iu va'aus non e Pöl, ivēh, ke' soepip en pa ip ro te' nohnoh. Pare' soe varu' ke a ma te' varih to onöt ne pa aka' a ö se surap tahi', pare aka' takin vovoh.⁴⁴ Ko te' kurus varih se suk, ee se vaket nö ne pa ma tanaon tatakök kēh po parö', pare aka' takin. E' va'ih a ö nemöm to takin vavih vah vavoh.

28

E Pöl To Vos En Pa To Malta'

¹ Emöm to takin vavih em sinin, ka napan va pa to pamēh soe ka möm a ö nemöm to te' e nem Malta'.² A

napan va pa vöön pamëh to pah va'aus vavih ee pemöm, a uhön to nusnus non ka muhin tuvuh vörep, ivëh, kee vaës ka möm a sura' möm se ma'kis. ³ E Pöl to kokon non a ma ö sura' to vaës, ka kuru' tavus ma' to hara' o sura', ko kot en pa koren e Pöl ko han e non. ⁴ A napan varih vöön to ep a kuru' to han non pa koren e Pöl, pare soe ke ra ma meh pee pan, “A te' vëh, e' a te' ipip te' to hikta mët ma' manih tahi', ivëh, ke sosenën a ëhnaneah A Taate' Vih hikta se nis non poan ke' te' to'to' non.” ⁵ Ke Pöl mitök en pa kuru' manuh po sura', a hikta henen rivon a kuru' manih pa koreneah. ⁶ A napan to ut ne, pan a koreneah se sup, me e' se vu' en a mët manuh po oeh. Ivëhkëk, ee to anoeh varë ee, ko hikta ep in ta tah to tavus manih pe'. Ko kokoman pee panih, kee soe pan, “E' a pah sosenën!”

⁷ A ö oeh to te' non pa vöön pamëh ne Publius a te' apuh va pa to pamëh to vaneah non. E voe pamëh to vaoe a möm manuh pa iuun pe', ko matop vavih e non pemöm komön o kukön poen. ⁸ E taman e Publius to koroh non tevan to hara' non a hiinana me a to. Ke Pöl nö manuh pe' ko vaho' a koren manih pe', ko hin va'aus en pe' ka hiinana me a to hik hah këh ee pe', ke' vih hah en. ⁹ A te' pamëh to vih hah, ka ma meh te' va pa to pamëh to hara' ne a ma kamis, ee me to nö ee ma' manih pe' Pöl ke' vavih hah en pee. ¹⁰ A napan va pa vöön pamëh to matop vavih e ne pemöm, pare he' va'aus a möm pa ma tah möm to kökööt nem. Ko poen nemöm se nö em, ee to he' a möm a ma tah nemöm to kökööt nem, kemöm vatok manih po parö'.

E Pöl To Tane' Malta' Ko Vos Room

¹¹ Emöm to te' em pa kukön sivö manih pa To va Malta', pamöm tok po parö' va Alëksëndria' to te' voh non Malta' po poen no a tuvuh apuh to ipip non. Manih po matan in o parö' a poa tanö' nës pe sosenën Kësta', me Poluks to te' ne. ¹² Emöm to nö ko vos em vöön Sirakius, ko te' em nën

po kukön poen. ¹³ Ko tane' Sirakius ko nö pamöm vos em vöön Regium. Po meoh poen a tuvuh to ip ma', ko vapöök poen emöm to vos em pa ö oho po parö' a ehnan a vöön pamëh Puteoli'. ¹⁴ Manih Puteoli' nemöm to taum a ma napan va po vaman nën, kee hi a möm pa te' va'peh me raoe po pöh nënkikiu. Vasuksuk, emöm to suk a hanan to vos non vöön apuh vëh Room. ¹⁵ A kën kea va po vaman to te' ne Room to tēnan a ö nemöm to nö ma', pare öhön ee ma' pemöm manih pa Ö Totoaan Va Apius me a meh vöön nee to popoka' ne a Kukön Iuun Ananoeh Te'. E Pöl to ep raoe, pare' kon kikiis hah en, pare' vavihvih ke Sosoenën.

E Pöl To Vos En Room

¹⁶ Po poen nemöm to vos em vöön Room, ka kaman vaonöt ken pe Pöl pa ö ne' se te' koman non pa iuun, va'peh me a te' utut to ut non poan. ¹⁷ O kukön poen to oah ee, ke Pöl vaoe en pa ma te' susunön po Jiu' manih Room. Ee to tönun ee ma', ke' soe ke raoe pan, “Kën kea peö', eö' hikta nok voh ta hat to vöknah non a napan pea me a taate' na to kon tane' voh pa kën sipuura. Ivëhkëk, a nap susunön po Jiu' to vanö voh a neo' pa nohnoh manuh Jerusalēm, pare vanö pet ee peö' manuh pa koreera nap susunön pa kaman va Room varih to te' ne manih pa muhin va Jiutia'. ¹⁸ Ee to hi a neö' a ma hi, ko iu vahah e ne peö', suk ee to hikta taum ta pah hat nö' to nok, to onöt non a ö sö' mët. ¹⁹ Ivëhkëk, o Jiu' to rës voh e ne, ivëh, kö' hin a ö no a te' sunön e Sisa' se tēnan o vöhio' peö'. Eö' hikta te' no' ta tah nö' se vate' suk a ma napan peö' po vöhio'. ²⁰ E' va'ih a pusun in a vaoe peö', marën a soe vanat a neöm. Eö' to te' no' pa nohnoh, suk a te' vëh e Ieesu' ne ea a napan va Israël to vaman no, para anoeh voh no.

²¹ A nap susunön po Jiu' to soe ke Pöl pan, “Emöm hikta kon to pöh kiun no a to Jiu' to vanö ma' suk eën, me a hikta

te' to vahutët ka möm ta tah hat manih pën. ²² Ivëhkëk, emöm to iu tēnan nem po kokoman pën, pa tah sēn soe. Emöm to nat e nem, pa ma vöön kurus a napan to rēs e ne po vakum voon vëh, nēn to te' hop nom nee to popoka' ne a Hanan pe Ieesu'.

²³ Ivëh, kee vate' ee po pöh poen vatönun pee, ka nap peo rakah to nö ma' pa iuun vëh ne Pöl to te' non. Taneo non pa pöstakah ko öök non pa matanpoen e Pöl to vamaaka ke non rae a Matop Vih pe Sosenēn. E' to kon tane' a soe po Vavaasis pe Mosēs me o Vavaasis po Te' Vanēnēn Soe, pa kunkuin o kokoman pee, pan ee se vaman e Ieesu'. ²⁴ A ma paeh to vaman ee pa soe pe Pöl, ivëhkëk, o meoh upöm a hik. ²⁵ Ivëh, ka napan varih to hikta vapöh kokoman ne nö ee e Pöl he he' momoan en pee pa soe pa ö ne' to soe pan, "A Tuvuh Vasio' to soe voh ken pa kēn sipuura manih pa rivon a te' vanēnēn soe e Aisaēa'. ²⁶ Pa ö ne' to soe pan,

'Nö, parēn soe ke a napan varih,
 Eöm se pēnton,
     paröm pēnton vatëh e nem,
     ivëhkëk, eöm hikta se maaka nem.
 Eöm se ep,
     paröm ep vatëh e nem,
     ivëhkëk eöm hikta se ep nem.

²⁷ Suk ma kupu pa napan to vösvös,
 ka tenēere to rēs e ne pa pēnton tah soe.

Ka matēere makus e non.
 Ee tome' ep ta tah.

A tenēere tome' pēnton ta tah.
 O kupu pee to me' maaka in ta tah.

Kee tarih hah ma' manih peö'.
 Kö' vavih hah raeo.

E Sosenēn to soe va nēn.' "

Ais 6:9-10

²⁸⁻²⁹ Ivëh, ke Pöl soe pan, “Eöm se nat nem, a kiu vih vëh ne Sosenën to he' marën a kon hah a ra, e Sosenën to he' en pa soe manuh pa ma meoh upöm te' varih to hikta te' ne pan ee ro Jiu'. Ee se tēnan a soe!” E Pöl to soe vamanih, ko Jiu' heve ko vanönö ee.

³⁰ O pöök kirismas ne Pöl to te' non iuun, ko vonvoen ke non e tövaneah, pare' va'aus rakah e non pa ma napan to nönö ne ma' manih pe'. ³¹ E' to sosoe tavus ke non a ma napan a Matop Vih pe Sosenën, pare' vavaasis non rae a soe pe Apuh, e Ieesu' Kristo. E Pöl to te' me non o kakis pa Tuvuh Vasio', ko hikta te' naöp non pa vatvus a soe me a hikta te' se soepip poan.

SOE A TO'TO'

The New Testament in the Vasui (Tinputz) Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tokples Vasui long Niugini

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Vasui (Tinputz) (Tinputz)

Dialect: Vasui

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons
Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format,
provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for
use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective
copyright owners.

2013-01-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 27 Sep 2019 from source files dated 27 Sep
2019

f779a4b1-4c33-58ed-ae43-2686ceb877fb